

De Nederlandse conjunctuur

2005, aflevering 4

Verantwoording

Met de in 2000 opgestarte publicatie *De Nederlandse conjunctuur* wordt op basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven. Deze aflevering bevat de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen 2005-II.

Waar mogelijk zijn de gegevens over het tweede kwartaal van 2005 aangevuld met indicatoren voor het derde kwartaal van 2005. Daarbij gaat het onder meer om de Consumptie-index, het Consumenten Conjunctuur Onderzoek, de Conjunctuurtesten van de industrie en de zakelijke dienstverlening en de Productie-index van de industrie.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Voorburg/Heerlen, 2005.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik of
intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn incl. administratie- en
verzendkosten.
Abonnementsprijs: € 47,45
Prijs per los nummer: € 13,05
Kengetal: P-104
ISSN 1566-3191
Productnummer: 0531905040

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Verantwoording	2
Verklaring der tekens	4
Summary	7
1. Macro-economisch beeld	10
2. Bestedingen	13
2.1 Stabilisatie consumptie in tweede kwartaal	13
2.2 Overheidsconsumptie groeit nauwelijks	14
2.3 Stijging investeringen in vaste activa	14
2.4 Groter in- en uitvoervolume	15
3. Productie	17
3.1 Goederenproducenten: woningbouw trekt aan	19
3.2 Commerciële dienstverlening: steeds meer uitzendwerk	19
3.3 Niet commerciële dienstverlening: nu ook krimp bij de zorg	20
4. Prijzen en lonen	22
4.1 BBP-prijsstijging iets lager	22
4.2 Inflatie in tweede kwartaal vrijwel onveranderd	22
4.3 Prijzen industrie in tweede kwartaal gestegen	22
4.4 Cao-loonstijging stabiel op laag niveau	23
5. Inkomen en arbeid	24
6. Internationaal	26
Artikelen	29
Arbeidsmarktdynamiek en banen	29
Langlopende staatsschuld boven de 200 miljard euro	34
Tabellen	38
Tables	38
Begrippenlijst	58
Main concepts	58
Verwante publicaties	60

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2002–2003	= 2002 tot en met 2003
2002/2003	= het gemiddelde over de jaren 2002 tot en met 2003
●	= niet aangepast aan jaarcijfers NR
□	= in overeenstemming met voorlopige jaarcijfers NR
■	= in overeenstemming met nader voorlopige jaarcijfers NR

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited
–	= nil
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= the figure is less than half of the chosen unit
a blanc	= category not applicable
2002–2003	= 2002 to 2003 inclusive
2002/2003	= the average of the years 2002 to 2003 inclusive
●	= not adjusted to annual figures NA
□	= adjusted to first preliminary annual NA figures
■	= adjusted to second preliminary annual NA figures

In case of rounding the total may not completely match the sum of the added numbers.

Afsluitdatum gegevensverwerking voor tabellen en persbericht: 29 september 2005.

De tekst van deze publicatie is tot 19 oktober 2005 bijgewerkt.

Zie voor overzicht van alle publicaties www.cbs.nl

Closing data of data processing for tables and press release: September 29th 2005.

The text in this publication has been updated until October 19th 2005.

See www.cbs.nl for a complete listing of all publications

Short term indicators

	Unit	2004				2005		
		I	II	III	IV	I	II	III
Economic growth								
Netherlands	% volume growth	1.2	1.4	2.0	2.3	-0.5	1.3	.
Germany	% volume growth	1.5	2.0	1.3	1.5	1.1	1.5	.
EU-15	% volume growth	1.8	2.3	2.1	1.8	1.4	1.7	.
US	% volume growth	5.0	4.7	3.8	3.8	3.6	3.6	.
Japan	% volume growth	4.5	3.2	2.4	0.9	1.0	2.1	.
Expenditure and foreign trade								
Imports of goods and services	% volume growth	3.0	7.3	8.8	12.0	4.8	4.4	.
Exports of goods and services	% volume growth	2.8	8.4	10.1	12.4	5.3	5.5	.
Consumption	% volume growth	-0.1	0.0	0.0	0.1	-1.0	-0.1	.
Government	% volume growth	-0.4	0.7	-0.9	0.3	-0.3	-0.4	.
Households	% volume growth	0.0	-0.3	0.4	0.0	-1.4	0.1	.
Gross fixed capital formation	% volume growth	4.9	2.1	1.9	2.8	-1.6	2.6	.
Businesses	% volume growth	6.6	4.2	4.5	4.2	-1.6	2.8	.
Government	% volume growth	-3.5	-8.6	-9.1	-3.4	-2.1	1.5	.
Surplus of the nation on current transactions	in % GDP	.	.	.	.	.	.	.
Production (value added)								
Producers of goods	% volume growth	1.7	1.8	2.7	2.3	-2.8	1.3	.
Producers of commercial services	% volume growth	1.1	1.4	3.1	2.8	0.9	2.3	.
Producers of non-commercial services	% volume growth	0.1	1.5	0.1	0.7	-0.1	-0.7	.
Prices, wages and interest rates								
Consumer price index	% change	1.2	1.5	1.1	1.3	1.7	1.5	1.7
Producers' prices manufacturing industry: output	% change	-1.4	4.2	6.6	7.3	6.6	6.0	.
Producers' prices manufacturing industry: input	% change	-1.7	8.5	11.3	10.6	9.5	9.3	.
Crude oil, North Sea Brent	\$ per barrel	31.43	35.29	41.01	44.56	47.86	52.49	61.66
US dollar	euro	0.80	0.83	0.82	0.77	0.76	0.79	0.82
Monthly contract wages	% change	1.7	1.4	0.9	0.7	0.7	0.6	1.0
Call money	%	2.0	2.0	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1
Assets and financing								
AEX All-share index ¹⁾	% change	1.1	4.7	-2.8	6.7	7.2	7.1	6.8
Savings	% change	9.8	9.6	8.6	8.3	8.1	6.8	.
Consumer credit	% change	1.7	-0.3	-1.5	-1.5	-3.0	1.0	.
Labour market								
Paid employment in full-time equivalents	% change	-2.0	-1.9	-1.7	-1.5	-1.3	-1.0	.
Hours worked by temporary workers	% change	-6.6	-1.1	3.6	10.5	9.9	12.2	.
Registered unemployment	%	6.7	6.6	6.0	6.4	7.0	6.7	.
Vacancies	x 1,000	121	136	109	120	154	154	.
Sentiment								
Producers' confidence manufacturing industry	level (%)	-2.2	0.8	0.7	0.2	0.2	-0.3	-0.9
Consumer confidence	level (%)	-25.9	-25.9	-20.0	-29.1	-21.7	-21.1	-25.3
Calendar and season								
Shopping days		77	75	79	78	75	76	77
Working days		64	61	66	66	63	63	66

¹⁾ Change on previous period.

Summary

Dutch economic growth showed an increase in the second quarter of 2005. GDP volume was 1.3 percent higher than one year earlier. After adjustment for seasonal and calendar effects, there was a quarter-on-quarter increase of 1.2 percent in the second quarter.

GDP price increase slightly lower

In the second quarter of 2005, GDP price increases were 1.3 percent higher than one year earlier. In the second quarter of 2005 inflation (in terms of the consumer price index) was 1.5 percent.

Labour productivity growth slows down

Because of the delayed reaction of the labour market to the acceleration of production growth, labour productivity surged in 2004. The increase in productivity slowed down in the second quarter of 2005.

Job growth fell by 0.8 percent in the second quarter, while production was 1.3 percent higher. Labour productivity therefore rose by about 2.1 percent. The number of job vacancies did not increase in the second quarter, while unemployment was 6.7 percent.

Wage rise constant

Wage rises were more or less constant in the second quarter. The average wages per labour year in the second quarter of 2005 were 2.4 percent up on one year earlier.

Operating surplus up

The total value of the wage sum rose slightly more slowly than total income in the second quarter, pushing down the share of the wage sum in GDP.

The value of total net operating surplus – the income of enterprises and the self-employed – was 5.4 percent higher than in the second quarter of 2004.

Investment spending up

Investment spending in the second quarter of 2005 was higher than one year earlier (+2.6 percent). Private sector investment was 2.8 percent up on one year earlier. Public sector investment was also up in the second quarter (+1.5 percent).

Consumption slightly up

Household consumption increased slightly (+0.1 percent) in the second quarter of 2005. Consumption is still very low compared with previous years. Consumers spent less on durable goods in particular. Public consumption was 0.4 percent lower in the second quarter of 2005.

Export growth constant

Exports showed a 5.5 percent higher volume in the second quarter than in the same period last year. In 2004 exports increased substantially. The second quarter of 2005 showed a recovery of exports of goods produced in the Netherlands (+4.2 percent). The growth of re-exports, i.e. goods produced abroad that are redistributed to foreign countries by distribution companies in the Netherlands, such as computers and electronics, was still high (+10.9 percent).

Imports also up in second quarter

Imports were also higher in the second quarter than one year earlier (+4.4 percent). This was largely caused by the increase of goods produced in the Netherlands and re-exports.

Manufacturing production constant

The production volume in the manufacturing industry was 0.2 percent higher in the second quarter than one year earlier. Industrial production was barely higher than in the second quarter last year and is still lagging noticeably compared to earlier periods of economic recovery.

Production in construction up

In construction, volume growth in the second quarter of 2005 was up 4.8 percent on one year earlier. In the first quarter construction growth decreased strongly (–4.0 percent).

Higher production by commercial services

Production by commercial services was up in the second quarter of 2005 (+2.3 percent). In the period 1995–2000 this branch grew at annual rates of between 4 and 6 percent.

Production in the temp agencies sector rose sharply in the second quarter (+11.1 percent). In financial services, production also increased strongly (+4.9 percent).

Non-commercial services down

For non-commercial services, volume growth fell in the second quarter. General government, education and care showed average decreases of 0.7 percent. In the last few years these branches were the fastest growing sectors of the Dutch economy.

2005-III: outlook improves

The Dutch economy is performing better. The latest indications for the third quarter show an improving picture.

The value of Dutch exports was 6 percent higher in July compared with twelve months previously. The export volume remains at the figure for the first half of 2005.

Consumer confidence was still low in September at -28. Therefore consumer confidence is still at the same level as at the beginning of the year. Consumers are slightly more optimistic about the economy in general.

In July 2005 production in the manufacturing industry was the same as twelve months previously. In September, manufacturers were more pessimistic about the near future. Producers' confidence reached a level of 1.3. August already showed a strong improvement reaching the level of -0.3. Two years earlier, this confidence was as low as -9.4.

Inflation was 1.8 percent in August 2005. Higher energy prices were the main reason for the higher inflation rate. Dutch prices of manufactured products were 0.9 percent higher. High sales prices may indicate a rise in inflation.

Staat 1
Conjunctuurindicatoren

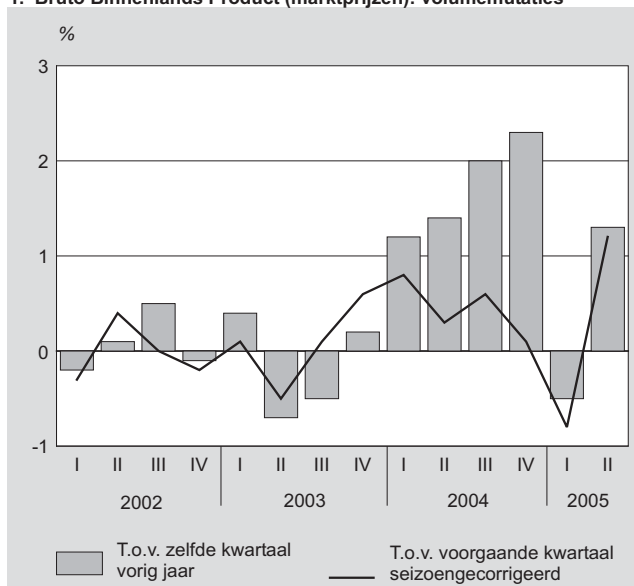
	Eenheid	2004				2005		
		I	II	III	IV	I	II	III
Economische groei								
Nederland	% volumegroei	1,2	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3	.
Duitsland	% volumegroei	1,5	2,0	1,3	1,5	1,1	1,5	.
EU-15	% volumegroei	1,8	2,3	2,1	1,8	1,4	1,7	.
VS	% volumegroei	5,0	4,7	3,8	3,8	3,6	3,6	.
Japan	% volumegroei	4,5	3,2	2,4	0,9	1,0	2,1	.
Bestedingen en buitenlandse handel								
Invoer goederen en diensten	% volumegroei	3,0	7,3	8,8	12,0	4,8	4,4	.
Uitvoer goederen en diensten	% volumegroei	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5	.
Consumptie	% volumegroei	-0,1	0,0	0,0	0,1	-1,0	-0,1	.
Overheid	% volumegroei	-0,4	0,7	-0,9	0,3	-0,3	-0,4	.
Huishoudens incl. IZW huishoudens	% volumegroei	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	.
Bruto investeringen in vaste activa	% volumegroei	4,9	2,1	1,9	2,8	-1,6	2,6	.
Bedrijven	% volumegroei	6,6	4,2	4,5	4,2	-1,6	2,8	.
Overheid	% volumegroei	-3,5	-8,6	-9,1	-3,4	-2,1	1,5	.
Saldo lopende transacties met het buitenland	in % BBP	.	.	.	.	.	.	.
Productie (toegevoegde waarde)								
Goederenproducenten	% volumegroei	1,7	1,8	2,7	2,3	-2,8	1,3	.
Producenten van commerciële diensten	% volumegroei	1,1	1,4	3,1	2,8	0,9	2,3	.
Producten van niet-commerciële diensten	% volumegroei	0,1	1,5	0,1	0,7	-0,1	-0,7	.
Prijzen, Cao-lonen en rentestanden								
Consumentenprijsindex	% mutatie	1,2	1,5	1,1	1,3	1,7	1,5	1,7
Producentenprijsindexcijfer industrie afzet	% mutatie	-1,4	4,2	6,6	7,3	6,6	6,0	.
Producentenprijsindexcijfer industrie verbruik	% mutatie	-1,7	8,5	11,3	10,6	9,5	9,3	.
Aardolie, North Sea Brent	\$ per barrel	31,43	35,29	41,01	44,56	47,86	52,49	61,66
Amerikaanse dollar	euro	0,80	0,83	0,82	0,77	0,76	0,79	0,82
Cao-lonen per maand	% mutatie	1,7	1,4	0,9	0,7	0,7	0,6	1,0
Daggeldrente	%	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Vermogen en financiering								
AEX All-Share herbeleggingsindex ¹⁾	% mutatie	1,1	4,7	-2,8	6,7	7,2	7,1	6,8
Spaartegoeden	% mutatie	9,8	9,6	8,6	8,3	8,1	6,8	.
Verstrekt consumptief krediet	% mutatie	1,7	-0,3	-1,5	-1,5	-3,0	1,0	.
Arbeidsmarkt								
Arbeidsvolume van werknemers	% mutatie	-2,0	-1,9	-1,7	-1,5	-1,3	-1,0	.
Aantal uren van uitzendkrachten	% mutatie	-6,6	-1,1	3,6	10,5	9,9	12,2	.
Werkloze beroepsbevolking	%	6,7	6,6	6,0	6,4	7,0	6,7	.
Aantal vacatures	x 1 000	121	136	109	120	154	154	.
Stemming								
Producentenvertrouwen industrie	niveau (%)	-2,2	0,8	0,7	0,2	0,2	-0,3	-0,9
Consumentenvertrouwen	niveau (%)	-25,9	-25,9	-20,0	-29,1	-21,7	-21,1	-25,3
Kalender en seizoenen								
Koopdagen		77	75	79	78	75	76	77
Werkdagen		64	61	66	66	63	63	66

¹⁾ Veranderingen t.o.v. de voorgaande periode.

1. Macro-economisch beeld

De Nederlandse economie is in het tweede kwartaal van 2005 met 1,3 procent gegroeid. Belangrijkste oorzaken van de groei zijn de hogere export en de hogere investeringen. De uitvoer groeide met ruim 5 procent. Vooral de export van in Nederland geproduceerde goederen trok duidelijk aan. De investeringen lieten een groei zien van bijna 3 procent. Er is vooral meer geïnvesteerd in woningen en computers. De consumptie van huishoudens stabiliseerde in het tweede kwartaal.

1. Bruto Binnenlands Product (marktprijzen): volumemutaties

De Nederlandse economie is in het tweede kwartaal van 2005 gegroeid. Na een krimp van een half procent in het eerste kwartaal liet de economie weer een duidelijke groei zien. De volumegroei van het bruto binnenlands product (BBP) bedroeg 1,3 procent ten opzichte van het tweede kwartaal van 2004.

Een belangrijke oorzaak voor de groei van de economie is de hogere exportgroei. De uitvoer van geproduceerde goederen in Nederland steeg met ruim 4 procent. Verder liepen de investeringen op en stabiliseerde de consumptie

van huishoudens in vergelijking met een jaar eerder. De consumptie van de overheid liep iets terug.

Ten opzichte van het eerste kwartaal van 2005 is het BBP, na correctie voor werkdag- en andere seizoeneffecten, in het tweede kwartaal van 2005 1,2 procent hoger. Deze kwartaalgroei is opvallend hoog en komt na een relatief grote daling in het eerste kwartaal van 2005. Bij de kwartaalvergelijking is gecorrigeerd voor het feit dat het tweede kwartaal van 2005 een werkdag meer telde dan het tweede kwartaal van 2004.

Bestedingen: groei uitvoer en investeringen

Het volume van de uitvoer van goederen en diensten was in het tweede kwartaal 5,5 procent hoger vergeleken met het tweede kwartaal van 2004. De samenstelling van de exportgroei verschilde met het eerste kwartaal van 2005. De export van in Nederland geproduceerde goederen trok in het tweede kwartaal duidelijk aan met een groei van 4,2 procent in vergelijking met het voorgaande kwartaal (1,2 procent). Het groeitempo van de wederuitvoer lag met 10,9 procent in het tweede kwartaal iets lager dan in het eerste kwartaal (12,3 procent). Deze elders geproduceerde goederen worden via Nederland gedistribueerd (soms na een geringe bewerking).

In het tweede kwartaal van 2005 waren de investeringen in vaste activa 2,6 procent hoger vergeleken met hetzelfde kwartaal van 2004. De bedrijfsinvesteringen groeiden met 2,8 procent sneller dan de publieke investeringen (1,5 procent). De investeringsgroei kwam grotendeels voort uit fors hogere investeringen in bedrijfsgebouwen en vooral woningen (10,7 procent). Ook in zakenauto's en vooral in computers (22 procent) is aanzienlijk meer geïnvesteerd. De investeringen in machines en installaties waren fors lager.

In het tweede kwartaal van 2005 hebben huishoudens ongeveer even veel besteed als een jaar eerder (+0,1 procent). Deze stabilisatie volgt op een forse daling in het eerste kwartaal (-1,4 procent). Aan diensten werd iets

Staat 2
Bruto binnenlands product

	2003			2004				2005	
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro; prijsniveau 2001</i>									
Oorspronkelijk BBP	113,6	107,7	115,0	112,5	115,2	109,9	117,6	111,9	116,7
Kalendereffecten	0,0	-0,4	0,4	0,4	0,0	-0,4	-0,5	0,9	-0,4
Gestandaardiseerd BBP	113,6	107,3	115,5	112,9	115,2	109,4	117,2	112,8	116,3
Seizoeneffecten	-2,1	4,3	-3,2	0,3	-1,7	4,7	-2,9	0,5	-1,6
Conjunctuurrelevant BBP	111,5	111,6	112,3	113,2	113,5	114,2	114,3	113,3	114,7

meer uitgegeven door de Nederlandse consumenten. De bestedingen aan voedingsmiddelen bleven vrijwel gelijk. Aan duurzame consumptiegoederen werd minder uitgegeven.

Het volume van de overheidsconsumptie was in het tweede kwartaal van 2005 0,4 procent lager dan een jaar eerder. De uitgaven van de overheid voor openbaar bestuur waren lager. De uitgaven voor zorg en welzijn nemen nog wel toe, maar minder dan in de afgelopen jaren het geval was.

Productie: herstel bouw en commerciële diensten

In de meeste commerciële bedrijfstakken was de productie in het tweede kwartaal hoger dan een jaar eerder. Bij de producenten van goederen trad een stevig productieherstel op. De gemiddelde volumegroei bedroeg 1,3 procent. De producenten van commerciële diensten lieten een nog grotere productiestijging zien (+2,3 procent).

De landbouw zag de productie in het tweede kwartaal dalen (-1,4 procent). In de bouwnijverheid was een fors productieherstel zichtbaar (+4,8 procent). De industriële productie was nauwelijks hoger dan vorig jaar en blijft daarmee opvallend achter vergeleken met eerdere perioden van herstel.

In de commerciële dienstverlening waren er flinke stijgingen te zien. Het productievolume nam toe met 2,3 procent in het tweede kwartaal. De groei in de financiële en zakelijke dienstverlening kwam vooral vanuit het bankwezen en de uitzendbranche. In de uitzendbranche deed zich opnieuw een sterke groei voor van ruim 11 procent.

De groei van de niet-commerciële dienstverlening (overheid en zorg) viel in 2004 sterk terug en was in het tweede kwartaal van 2005 negatief (-0,7 procent).

Voor het eerst in twee jaar geen banenverlies

Voor het eerst sinds het begin van 2003 is sprake van een lichte kwartaalgroei, van 4 duizend banen. Sinds 2003 is

de daling van gemiddeld 40 duizend banen teruggevallen tot 15 duizend banen in het eerste kwartaal van 2005, gevolgd door de lichte groei in het tweede kwartaal. Het aantal uitzenduren is in het tweede kwartaal verder toegenomen en het aantal vacatures is niet verder gestegen. De werkloosheid bedroeg 6,7 procent in het tweede kwartaal.

Groei arbeidsproductiviteit valt terug

Na enkele jaren van stagnatie steeg de arbeidsproductiviteit in 2004 fors. Deze groei was vooral conjunctureel van aard en past bij het economisch herstel. Het volume van de productie per arbeidsjaar steeg in 2004 met 3,4 procent. In de eerste helft van 2005 viel de groeivoet van de productie per arbeidsjaar terug. In het tweede kwartaal van 2005 was de werkgelegenheid in arbeidsjaren (voltijd-banen) 0,8 procent lager dan een jaar eerder, terwijl de productie steeg met 1,3 procent. Hierdoor verbeterde de arbeidsproductiviteit in het tweede kwartaal met ongeveer 2,1 procent vergeleken met een jaar eerder.

Loonkosten stijgen door hogere pensioenpremies

De loonkosten per arbeidsjaar waren in het tweede kwartaal van dit jaar 2,4 procent hoger dan een jaar eerder. Deze stijging is hoger dan de CAO-loonstijging, die in het tweede kwartaal 0,6 procent bedroeg. Het verschil tussen de loonkostenstijging per arbeidsjaar en de CAO-loonstijging bestaat voor een belangrijk deel uit de fors verhoogde pensioenpremies. De loonkostenstijging was het laagst bij banken en verzekeraars (+1,8 procent), het hoogst in de industrie (+3,4 procent).

Aandeel loonsom in BBP lager

De stijging van het totale inkomen – de waarde van het BBP – lag hoger (+2,7 procent) dan de stijging van de totale waarde van de loonsom (+1,7 procent) in het tweede kwartaal. Het aandeel van de loonsom in het BBP nam daardoor iets af in het tweede kwartaal. In 2004 bedroeg

Staat 3
Bruto binnenlands product: ontwikkeling

	2003			2004				2005	
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
Oorspronkelijk BBP	-0,7	-0,5	0,2	1,2	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3
Gestandaardiseerd BBP	-0,7	-0,5	0,2	0,8	1,4	2,0	1,5	-0,1	0,9
	% volumemutaties t.o.v. de voorgaande periode								
Conjunctuurrelevant BBP	-0,5	0,1	0,6	0,8	0,3	0,6	0,1	-0,8	1,2

de stijging van de loonsom 1,5 procent tegen een stijging van het totale inkomen van 2,6 procent.

Ondernemersinkomen hoger

Het ondernemersinkomen was in het tweede kwartaal van 2005 fors hoger vergeleken met een jaar eerder. De waarde van het inkomen van ondernemers en zelfstandigen (het netto exploitatieoverschot) steeg met 5,4 procent. In 2004 bedroeg de stijging van het ondernemersinkomen bijna 4 procent. Dit kwam voor een groot deel door de sterk gestegen aardgasinkomsten.

Consumptieprijstijging iets lager

De inflatie, gemeten aan de consumentenprijsindex, kwam in het tweede kwartaal uit op 1,5 procent, waarmee de prijsstijging iets lager uitkwam als een kwartaal eerder. De inflatie in Nederland ligt daarmee iets beneden de inflatie (geharmoniseerde CPI) in de Eurozone (2,0 procent).

Spaartegoeden hoger

De spaartegoeden bereikten aan het einde van het tweede kwartaal van dit jaar een niveau dat bijna 7 procent (12,9 miljard euro) hoger lag vergeleken met hetzelfde kwartaal in 2004. De totale omvang van de spaartegoeden bedroeg ruim 209 miljard euro aan het einde van het tweede kwartaal.

2005-III: conjunctuurbeeld verbeterd

Volgens de eerste economische gegevens van het derde kwartaal is het algemene conjunctuurbeeld verbeterd. Het volume van de uitvoer van goederen was in juli (na correctie voor werkdagen) 6 procent hoger dan een jaar eerder. De consumptie liet in juli voor de tweede maand op rij een lichte stijging zien. Ook het vertrouwen van de ondernemers in de industrie is in september verder verbeterd.

Uitvoervolume goederen hoger

Na globale correctie voor werkdagen was het uitvoervolume van goederen in juli 6 procent groter dan in juli 2004. Het groeitempo van het uitvoervolume blijft in juli ongeveer op het niveau van het eerste halfjaar. De uitvoerprijzen lagen bijna 3 procent hoger dan in juli 2004. Juli 2005 telde een werkdag minder dan in 2004. Per saldo

was de waarde van de goederenuitvoer in juli 6 procent hoger dan een jaar eerder.

Consumptie hoger

Door huishoudens is in juli van dit jaar meer besteed dan in juli 2004. Het volume van de binnenlandse consumptie was 0,5 procent groter. Dit is de tweede lichte stijging op rij. De cijfers zijn gecorrigeerd voor prijsveranderingen en verschillen in de samenstelling van de koopdagen. Ondanks de kleine stijgingen in juni en juli ligt de consumptie in de eerste zeven maanden van dit jaar samen nog wel lager dan in dezelfde periode van vorig jaar.

Het consumentenvertrouwen was (na correctie voor seizoeninvloeden) in september 2005 even laag als in augustus 2005 en kwam uit op -28. Consumenten zijn iets positiever geworden over het economisch klimaat. De koopbereidheid bleef zeer laag.

Productie industrie stabiel in juli

De Nederlandse industrie heeft in juli van dit jaar (na correctie voor verschillen in werkdagpatroon) vrijwel evenveel geproduceerd als in juli 2004. In de eerste helft van dit jaar werd 0,4 procent minder geproduceerd dan in de eerste zes maanden van 2004.

Het producentenvertrouwen in de industrie is in september verder verbeterd en uitgekomen op 1,3. In augustus was er al sprake van een forse verbetering, toen het vertrouwen steeg van -3,7 naar -0,3.

Inflatie hoger

De inflatie is in augustus 2005 opgelopen naar 1,8 procent. In juni en juli lagen de prijzen voor consumenten nog 1,6 procent hoger dan een jaar eerder. De stijging is vooral toe te schrijven aan de prijsontwikkeling van benzine, gas, elektriciteit, aardappelen, groente en bloemen. Energie is de belangrijkste oorzaak van de inflatie. In augustus droegen gas, elektriciteit en autobrandstoffen 1,2 procentpunt bij aan de inflatie.

De afzetprijzen van producten van de Nederlandse industrie zijn in augustus met 0,9 procent gestegen ten opzichte van juli 2005. Het is de derde achtereenvolgende maand dat de afzetprijzen stijgen. De binnenlandse prijzen stegen in augustus evenveel als de uitvoerprijzen. Hogere afzetprijzen in de industrie kunnen mede van invloed zijn op de inflatie.

2. Bestedingen

In het tweede kwartaal van 2005 was het volume van het bruto binnenlands product (BBP) 1,3 procent groter dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. In het eerste kwartaal was er een lichte krimp van 0,5 procent. De verbeterde economische situatie hing samen met een iets hogere consumptie door huishoudens en met aantrekkende investeringen. De uitvoer- en invoergroei was ongeveer gelijk aan die in het eerste kwartaal.

2.1 Stabilisatie consumptie in tweede kwartaal

Het consumptievolume was in het tweede kwartaal van 2005 vrijwel even groot als een jaar eerder. De consumptieve bestedingen bestaan uit twee componenten: de consumptieve bestedingen door huishoudens en die van de overheid. Het volume van de overheidsconsumptie lag in het tweede kwartaal iets onder het niveau van een jaar eerder. Het volume van de consumptie door huishoudens was vrijwel gelijk aan dat van dezelfde periode een jaar eerder.

Het sentiment onder consumenten is de laatste jaren overwegend negatief. Uit de meting van het consumentenvertrouwen blijkt het aantal pessimisten al meer dan vier jaar groter is dan het aantal optimisten. De huishoudens zijn de laatste paar jaar dan ook duidelijk terughoudender hun consumptieve bestedingen dan een aantal jaren geleden.

De consumptieve bestedingen door huishoudens lagen in het tweede kwartaal 0,1 procent hoger, terwijl die van de overheid juist 0,4 procent lager uitkwamen dan een jaar eerder. In het eerste kwartaal van 2005 was de huishoudensconsumptie nog 1,4 procent lager dan een jaar eerder.

Inkomens langdurig onder druk

De huishoudens zijn de laatste paar jaar terughoudend geweest met hun bestedingen. Dit houdt onder meer verband met de voortdurende daling van hun koopkracht. Met

de revisie van de nationale rekeningen zijn nieuwe cijfers beschikbaar gekomen over de inkomensontwikkeling. Hieruit blijkt dat de bestedingsruimte van de huishoudens de laatste jaren nog krappere is geweest dan tot nog toe gedacht werd.

Volgens de laatste inzichten is het reëel beschikbaar inkomen drie jaar op rij gedaald, na een forse stijging in 2001. Het beschikbaar inkomen van huishoudens is in 2004 vrijwel gelijk gebleven aan dat van 2003. Rekening houdend met de inflatie komt dit neer op een daling van het reëel beschikbaar inkomen met 1,4 procent. In 2003 was de daling nog groter. Over de situatie in 2005 zijn nog geen CBS-cijfers beschikbaar. Het Centraal Planbureau (CPB) gaat er van uit dat de huishoudens ook in 2005 nog koopkrachtverlies lijden.

Vermogens weer op peil gebracht

Naast koopkrachtverlies hadden huishoudens de laatste jaren te maken met meer tegenvallers. De vermogenspositie verslechterde voornamelijk als gevolg van koersverliezen geleden op de effectenbeurzen. Pas in 2004 lag de gezamenlijke waarde van spaargelden, aandelen en obligaties in het bezit van de huishoudens voor het eerst weer boven die in 2001. De huishoudens kozen de laatste jaren vooral voor weinig risicovol sparen. In 2004 bedroeg de waarde van het spaartegoed 198 miljard euro, 49 miljard meer dan in 2001. De waarde van het aandelenbezit was in 2004, met 217 miljard, juist 54 miljard euro lager dan in 2001. Het obligatiebezit was in 2004 12 miljard meer waard dan in 2001 en vertegenwoordigde een waarde van 45 miljard euro.

Minder duurzame goederen

In het tweede kwartaal werd minder besteed aan duurzame goederen. Het volume van deze bestedingen was 2,4 procent kleiner dan een jaar eerder. Er werden met

Staat 4
Binnenlandse consumptieve bestedingen

	2003	2004	2004				2005	
			I	II	III	IV	I	II
	% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
Goederen, w.v.:	-1,6	-0,6	-0,9	-0,7	0,1	-0,7	-2,4	-1,0
Voedings- en genotmiddelen	0,2	0,6	0,5	0,1	0,5	1,2	-1,2	-0,3
Duurzame consumptiegoederen	-3,1	-1,3	-1,5	-1,0	-0,5	-2,4	-4,3	-2,4
Overige goederen	-1,1	-0,6	-1,6	-1,0	0,7	-0,2	-0,9	0,3
Diensten	0,3	1,3	0,7	1,0	1,7	1,6	0,4	1,0
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (binnenlands)	-0,6	0,4	-0,1	0,2	1,0	0,5	-0,9	0,0
Consumptieve bestedingen huishoudens inclusief IZWh (nationaal)	-0,7	0,0	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1

name minder nieuwe personenauto's aangeschaft. De consumptie van voedings- en genotmiddelen was iets lager dan die in het tweede kwartaal van 2004.

Incidentele factoren beïnvloeden consumptievolume

De consumptieontwikkeling wordt in zowel 2004 als 2005 beïnvloed door incidentele factoren. In het eerste halfjaar van 2005 lag de consumptie door huishoudens 0,6 procent lager dan een jaar eerder. De krimp is versterkt door de invoering van de nieuwe Wet Kinderopvang op 1 januari 2005. Als gevolg hiervan worden de kosten voor kinderopvang in het systeem van de nationale rekeningen niet meer uitsluitend toegerekend aan de consumptie door huishoudens, maar ook voor een deel aan de overheidsconsumptie. Het remmende effect van deze verschuiving op de consumptie door huishoudens bedraagt in 2005 naar schatting circa een kwart procentpunt. De consumptie door de overheid wordt dit jaar positief beïnvloed door deze verschuiving.

Ook de consumptiecijfers over 2004 zijn beïnvloed door incidentele factoren. Toen was er echter een verschuiving van overheidsconsumptie naar consumptie door huishoudens. In 2004 gingen de huishoudens namelijk meer zelf betalen voor medicijnen, medische zorg en maatschappelijke diensten. Dit was een gevolg van wijzigingen in de Ziekenfondswet en in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten. Mede onder invloed van deze positieve factor is het volume van de consumptie door huishoudens in 2004 gelijk gebleven. De consumptie door de overheid werd in 2004 juist negatief beïnvloed door deze verschuiving.

Dienstenconsumptie groeit

Het volume van de bestedingen aan diensten was in het tweede kwartaal van 2005 1,0 procent groter dan een jaar eerder. Er werd, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, meer besteed aan financiële en zakelijke diensten en aan diensten met betrekking tot vervoer en communicatie, cultuur en recreatie en huisvesting. De horecabestedingen bleven in het tweede kwartaal gelijk, terwijl er in het eerste kwartaal nog sprake was van een krimp.

Consumenten blijven pessimistisch

De voor seizoeninvloeden gecorrigeerde kwartaalcijfers van het consumentenvertrouwen lieten in de eerste helft van 2005 een verbetering zien. Het consumentenvertrouwen kwam in de eerste helft van 2005 gemiddeld uit op -22. In het vierde kwartaal van 2004 was de stand nog -27. De verbetering in het eerste halfjaar heeft zich niet voortgezet in het derde kwartaal van 2005. Het consumentenvertrouwen zakte naar -26. Zowel het consumentenvertrouwen als de koopbereidheid is laag.

Grote verschillen in consumentenvertrouwen

Het CBS meet al sinds 1986 het vertrouwen van consumenten in de Nederlandse economie. De gemiddelde waarde van het vertrouwen sinds 1986 komt uit op -3. Per saldo waren er in de afgelopen twintig jaar dus iets meer pessimistische consumenten dan optimistische. De twee deelindicatoren waaruit het consumentenvertrouwen is opgebouwd laten daarbij een uiteenlopend beeld zien. Bij het oordeel over het algemene economische klimaat waren de pessimisten de laatste twintig jaar in de meerderheid. Bij het oordeel over de koopbereidheid, waarbij naar de eigen financiële situatie gevraagd wordt, overheersten de optimisten daarentegen.

Het vertrouwen van consumenten in de economie blijkt samen te hangen met inkomen, geslacht en leeftijd. Mannen hadden in het tweede kwartaal van 2005 duidelijk meer vertrouwen in de economie dan vrouwen, jongeren meer dan ouderen en consumenten met hoge inkomens meer dan personen met lage inkomens. Dit beeld is ook zichtbaar in eerdere kwartalen.

2.2 Overheidsconsumptie groeit nauwelijks

Het volume van de overheidsconsumptie was in het tweede kwartaal van 2005 0,3 procent hoger dan een jaar eerder.

Deze geringe stijging was geheel te danken aan de sociale uitkeringen in natura die met 0,9 procent groeiden. In tegenstelling tot voorgaande jaren waren het deze keer echter niet de uitgaven in het kader van de Ziekenfondswet en de AWBZ die deze groei veroorzaakten, maar de nieuwe Wet op de Kinderopvang. Vanaf 2005 worden alle rijksbijdragen in verband met de nieuwe wet geboekt als sociale uitkeringen in natura. Voorheen was dit alleen het geval voor uitkeringen via de KOA-regeling (kinderopvang voor alleenstaande ouders). De overige vergoedingen aan ouders voor kinderopvang werden gezien als een fiscale compensatie en daardoor als consumptie door huishoudens. Zonder deze wijziging zouden de sociale uitkeringen in natura gelijk gebleven zijn.

De overige componenten van de overheidsconsumptie daalden. De collectieve uitgaven (openbaar bestuur) namen af met 1,5 procent en de individualiseerbare uitgaven (vooral onderwijs) met 0,3 procent.

2.3 Stijging investeringen in vaste activa

De investeringen in vaste activa stegen in het tweede kwartaal van 2005 met 2,6 procent. Deze stijging werd voornamelijk gedragen door de toegenomen investeringen in woningen, bedrijfsgebouwen en computers. Over het eerste halfjaar van 2005 stegen de investeringen in vaste activa licht met 0,5 procent.

In machines en installaties is fors minder geïnvesteerd, dit kwam echter doordat er in het tweede kwartaal van vorig jaar een groot project in gebruik is genomen. Zonder dit grote investeringsproject zouden de totale investeringen in vaste activa met 4,9 procent zijn gegroeid.

Sterke groei investeringen in woningen

De investeringen in woningen groeiden in het tweede kwartaal met 10,7 procent, na een daling met 2,2 procent in het eerste kwartaal. Ook in 2004 stegen de woning-investeringen, na een aantal jaren van dalingen.

De investeringen in bedrijfsgebouwen daalden in 2004 met 8,3 procent. Ook in het eerste kwartaal van 2005 daalden de investeringen met 7,9 procent. In het tweede kwartaal is er echter voor 2,5 procent meer geïnvesteerd.

Zowel voor de investeringen in woningen als in bedrijfsgebouwen geldt dat de stijging voor een deel te verklaren is door meer gewerkte uren.

Infrastructuur: lichte daling investeringen

De investeringen in de infrastructuur zijn in het tweede kwartaal licht gedaald met 0,3 procent. Over het eerste halfjaar van 2005 bedroeg de daling 2,3 procent. Ook voor deze investeringscategorie geldt dat er meer werkbare uren beschikbaar waren.

Aanhoudende groei investeringen in zakenauto's

Bij zakenauto's namen in het tweede kwartaal de investeringen toe met 5,2 procent. De groei lag daarmee lager dan in het eerste kwartaal (11,8 procent) en in 2004.

In overige wegvervoermiddelen is evenveel geïnvesteerd als in hetzelfde kwartaal vorig jaar. De aankopen van bestelauto's en trekkers daalden in het tweede kwartaal. De verkopen van vrachtauto's groeiden juist met 5 procent, na een daling van 3,9 procent in 2004.

Investeringen in computers: forse groei houdt aan

De investeringen in computers namen in het tweede kwartaal fors toe met 22 procent. De investeringsgroei blijft hiermee op een hoog niveau. In 2004 bedroeg de groei ook al

15,9 procent. De sterke stijging van de computerinvesteringen is voor een groot deel te verklaren door de vervanging van oude computers.

Machines en installaties: sterke daling

In het tweede kwartaal van 2005 daalden de investeringen in machines en installaties sterk met 13,9 procent. Deze sterke daling is echter volledig toe te schrijven aan een groot investeringsproject in hetzelfde kwartaal vorig jaar. Zonder deze grote investering zou er een groei zijn geweest van 1,8 procent. Ook in het eerste kwartaal was er al een groei van de investeringen in machines en installaties, na jaren van dalende investeringen.

Overige materiële activa: groei

De investeringen in overige materiële activa groeiden het eerste halfjaar van 2005 met 4,2 procent. In de afgelopen jaren daalden de investeringen in overige materiële activa voortdurend. Tot deze investeringscategorie behoren onder ander meubilair, opslagtanks, containers, en dergelijke.

Investeringen in immateriële activa: stabiele groei

De investeringen in immateriële activa (vooral software) groeiden in het eerste kwartaal van 2005 met 2,1 procent, in het tweede kwartaal bedroeg de groei 2,6 procent. De groei bleef hiermee wel sterk achter bij 2004 (15,4 procent).

2.4 Groter in- en uitvoervolume

Het invoervolume van goederen en diensten was in het tweede kwartaal van 2005 bijna 4,5 procent groter dan in

Staat 5
Bruto investeringen in vaste activa

	2003			2004				2005	
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>									
Bruto investeringen in vaste activa	23,8	20,5	24,1	23,7	24,8	21,2	25,0	23,4	25,5
Investeringen in schepen, vliegtuigen en in cultuur gebrachte activa	0,8	0,1	0,8	0,8	0,7	0,1	0,5	0,3	0,4
Grote projecten	0,0	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	23,0	20,5	22,8	22,9	23,6	21,2	24,5	23,1	25,1
<i>% waardenmutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>									
Bruto investeringen in vaste activa	-3,7	-2,5	2,4	6,4	4,0	3,3	3,5	-1,1	3,0
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	-2,5	-2,3	-2,4	4,6	2,3	3,3	7,3	0,9	6,6

dezelfde periode een jaar eerder. Het uitvoervolume groeide met 5,5 procent. De volumeontwikkeling van de uitvoer is al een aantal kwartalen positief. In de eerste helft van 2005 was de groei wel minder groot dan in de voorgaande kwartalen.

Wederuitvoer stijgt nog steeds fors

De laatste kwartalen groeit het in- en uitvoervolume van de handel in goederen aanzienlijk harder dan dat van de diensten. Het invoervolume van diensten was in het tweede kwartaal bijna 0,5 procent groter. Het uitvoervolume bleef onveranderd. Het invoer- en uitvoervolume van goederen zijn respectievelijk met bijna 6 procent en ruim 7 procent toegenomen.

In het tweede kwartaal van 2005 is, ten opzichte van dezelfde periode in het jaar 2004, het volume van de wederuitvoer van goederen en diensten bijna 11 procent groter. De ontwikkeling van de wederuitvoer heeft gevolgen voor zowel de in- als uitvoer. De wederuitvoer bestaat namelijk uit goederen die uit het buitenland worden ingevoerd en, na hooguit een kleine bewerking, weer worden gedistribueerd naar andere landen. De wederuitvoer van farmaceutische producten, computers, elektronische pro-

ducten, zendtoestellen, medische instrumenten, meet- en regelapparatuur, radio's en tv's groeide in het tweede kwartaal. Deze producten hebben een relatief groot gewicht in de totale wederuitvoer.

De in- en uitvoer van bijna alle productgroepen groeide. De stijging van het invoervolume was vooral groot bij de aardolieproducten, textiel, kleding en lederwaren, chemische producten en in de elektrotechnische machines en apparaten.

Het uitvoervolume van landbouw- en visserijproducten, aardolie, aardgas en overige delfstoffen, textiel, kleding en lederwaren en de elektrotechnische machines en apparaten nam sterk toe.

Lichte verbetering van de ruilvoet

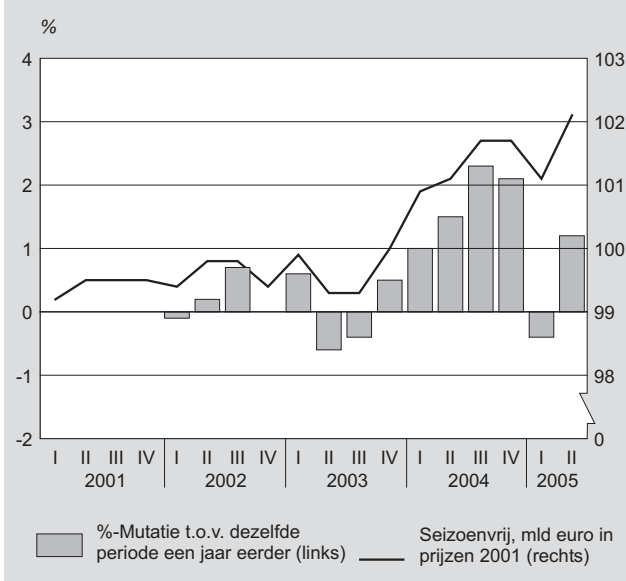
De ruilvoet is de verhouding tussen de uitvoerprijzen en de invoerprijzen. De ruilvoet van de handel in goederen is in het tweede kwartaal van 2005 licht verbeterd. De prijzen van de invoer (2,2 procent) zijn minder hard gestegen dan de prijzen van de uitvoer (2,3 procent). Bij een verbetering van de ruilvoet wordt de invoer relatief goedkoper dan de uitvoer.

3. Productie

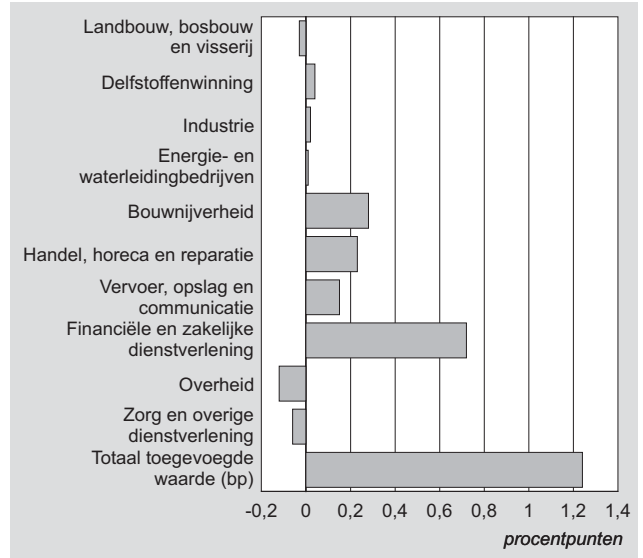
Het bruto binnenlands product tegen basisprijzen was in het tweede kwartaal 1,2 procent groter dan een jaar eerder. Daarmee is de groei in het eerste halfjaar uitgekomen op 0,4 procent. In het eerste kwartaal kromp de totale toegevoegde waarde nog met 0,4 procent. Het herstel is vooral te zien in de bouwnijverheid, de delfstoffenwinning, de industrie en de financiële dienstverlening.

2. Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen: volume

De verbetering ten opzichte van het eerste kwartaal komt het duidelijkst naar voren bij de goederenproducenten. Hoewel er slechts een bescheiden groei werd gemeten, was het verschil met een kwartaal eerder opvallend. Vooral in de bouwnijverheid was een omslag te zien, als gevolg van de aantrekkende woningbouw. Ook de industriële productie herstelde zich. Toch blijft de groei opvallend

3. Bijdrage aan volumegroei van de totale toegevoegde waarde in het tweede kwartaal van 2005

gematigd vergeleken met eerdere perioden van economisch herstel.

In de commerciële dienstverlening ging het wat beter dan een kwartaal eerder. Bij de uitzendbureaus werd de stevige groei van het eerste kwartaal zelfs overtroffen. Ook bij de financiële instellingen, met name het bankwezen, groeide de toegevoegde waarde sterk.

Bij de niet-commerciële dienstverlening had nu ook de zorg voor het eerst te maken met een krimpende productie. Bij de overheid was dit al eerder het geval. De groei van de niet-commerciële dienstverlening bleef in het tweede kwartaal van 2005 dan ook duidelijk achter bij de rest van de economie.

Staat 6
Bruto toegevoegde waarde van drie groepen producenten: volume

	Aandeel in 2004	2004				2005		
		I	II	III	IV	I	II	
	%	% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar						
Goederenproducenten	27	2,1	1,7	1,8	2,7	2,3	-2,8	1,3
Landbouw, bosbouw en visserij	2	4,9	6,1	0,1	6,3	6,8	0,7	-1,4
Delfstoffenwinning	3	10,9	4,7	19,2	28,0	6,2	-7,0	2,2
Industrie	14	1,2	1,4	1,5	1,0	0,8	-2,1	0,2
Energie- en waterleidingbedrijven	2	-3,7	-11,2	-2,5	2,3	-2,4	0,2	0,5
Bouwnijverheid	6	1,2	3,0	-0,4	-1,2	3,2	-4,0	4,8
Producenten van commerciële diensten	48	2,1	1,1	1,4	3,1	2,8	0,9	2,3
Handel, horeca en reparatie	14	3,3	1,0	3,2	4,3	4,6	1,0	1,5
Vervoer, opslag en communicatie	7	4,0	3,9	5,5	3,6	3,2	0,0	2,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	27	0,9	0,4	-0,7	2,3	1,6	1,1	2,7
Producenten van niet-commerciële diensten	25	0,6	0,1	1,5	0,1	0,7	-0,1	-0,7
Overheid	12	-0,3	-1,2	0,3	-0,8	0,5	-0,9	-0,9
Zorg en overige dienstverlening	13	1,4	1,2	2,7	0,9	0,8	0,7	-0,5
Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen)	100	1,7	1,0	1,5	2,3	2,1	-0,4	1,2

Staat 7
Kerncijfers van de industrie in het tweede kwartaal 2005

	Aandeel in totale toegevoegde waarde	Waarde			Prijs			Volume		
		Productie	Verbruik	Toe-gevoegde waarde	Productie	Verbruik	Toe-gevoegde waarde	Productie	Verbruik	Toe-gevoegde waarde
BEDRIJFSTAKKEN	%	% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar								
Landbouw, bosbouw en visserij	1,8	0,1	2,4	-3,4	0,1	1,5	-2,0	-0,1	0,8	-1,4
Delfstoffenwinning	2,3	27,7	11,9	32,9	24,4	7,7	30,0	2,7	4,0	2,2
Industrie	14,2	5,3	6,0	3,5	5,4	6,2	3,3	0,0	-0,1	0,2
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2,5	1,1	0,4	3,3	-0,6	-1,6	2,7	1,7	2,0	0,6
Textiel- en lederindustrie	0,3	0,9	2,0	-1,6	1,6	2,5	-0,3	-0,7	-0,4	-1,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	1,6	2,6	2,6	2,6	1,0	1,4	0,4	1,6	1,2	2,2
Aardolie-industrie	0,9	23,2	20,3	40,3	27,3	24,1	46,0	-3,2	-3,1	-3,9
Chemische basisproductenindustrie	1,6	7,5	8,9	3,6	12,0	13,4	8,1	-4,0	-4,0	-4,2
Chemische eindproductenindustrie	0,7	-1,2	2,6	-12,5	1,5	5,1	-9,5	-2,6	-2,4	-3,3
Rubber- en kunststofindustrie	0,4	7,1	10,2	-0,4	4,5	7,4	-2,5	2,4	2,6	2,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1,6	9,9	10,1	9,4	7,4	7,4	7,3	2,3	2,5	2,0
Machine-industrie	1,2	8,2	9,7	4,9	3,7	5,3	0,3	4,3	4,2	4,6
Elektrotechnische industrie	0,8	-1,5	-0,4	-5,3	1,5	2,7	-2,7	-2,9	-3,0	-2,6
Transportmiddelenindustrie	0,8	-3,6	-2,3	-7,7	0,8	2,1	-3,2	-4,4	-4,3	-4,6
Overige industrie	1,8	6,0	8,9	2,7	0,9	2,3	-0,8	5,1	6,4	3,5
Energie- en waterleidingbedrijven	1,7	11,1	13,0	7,1	9,8	11,3	6,6	1,2	1,6	0,5
Bouwnijverheid	6,0	7,1	8,9	4,1	1,2	2,4	-0,6	5,8	6,4	4,8
Handel, horeca en reparatie	14,4	0,5	3,4	-1,7	-0,5	2,9	-3,2	1,1	0,5	1,5
Handel en reparatie	12,5	0,4	3,5	-2,0	-0,8	3,1	-3,7	1,2	0,5	1,8
Horeca	1,9	1,1	2,5	-0,1	1,1	2,0	0,4	0,0	0,5	-0,5
Vervoer, opslag en communicatie	7,1	2,2	6,4	-2,5	0,4	4,6	-4,4	1,9	1,7	2,0
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	4,5	4,2	8,7	-1,0	2,3	7,0	-3,1	1,8	1,6	2,1
Post en telecommunicatie	2,5	-1,3	2,2	-5,0	-3,2	0,1	-6,7	2,0	2,0	1,9
Financiële en zakelijke dienstverlening	26,5	5,4	6,1	4,8	2,1	2,1	2,0	3,3	3,9	2,7
Financiële instellingen	7,3	7,8	8,2	7,4	1,8	1,1	2,4	5,9	7,1	4,9
Verhuur van en handel in onroerend goed	6,9	4,2	5,2	3,5	2,5	2,3	2,6	1,6	2,8	0,8
Uitzendbureaus	2,1	14,3	13,8	14,4	2,8	2,4	2,9	11,1	11,1	11,1
Overige zakelijke dienstverlening	10,1	3,6	4,9	2,3	1,9	2,7	1,2	1,6	2,1	1,1
Overheid	12,8	-0,5	-3,9	1,1	0,4	-3,0	2,0	-0,9	-1,0	-0,9
Zorg en overige dienstverlening	13,1	1,4	1,4	1,4	1,7	1,4	1,9	-0,3	0,0	-0,5
Totaal	100,0	4,0	5,3	2,5	2,5	3,7	1,3	1,4	1,5	1,2

3.1 Goederenproducenten: woningbouw trekt aan

De productie van de industrie is in het tweede kwartaal van 2005 gestabiliseerd. Ten opzichte van het eerste kwartaal is dit een duidelijke verbetering.

In de chemische industrie lopen de productievolumes echter terug. De daling van de productie in deze branche is wel minder dan in het eerste kwartaal. Bij de basischemie heeft de afname mogelijk te maken met het verplaatsen van productiecapaciteit naar het buitenland. Bij de eindchemie staat de productie van farmaceutische producten onder druk. De aardolie-industrie profiteert vooral van de sterk gestegen olieprijs. Nominaal gezien was dit dan ook de sterkst groeiende branche binnen de industrie.

De metaalindustrie blijft het vrij goed doen, met uitzondering van de elektrotechnische industrie. De groei in de basismetaal- en metaalproductenindustrie bedroeg 2 procent. Door de groeiende binnenlandse afzet van constructiewerken nam de productie van ijzer, staal en non-ferroproducten sterk toe. Het eerste halfjaar is de toegevoegde waarde van de machinebouw in volume met ruim 4 procent gestegen ten opzichte van een jaar eerder. Vooral de

Conjunctuurtest: industrie

In de periode juli-augustus 2005 lag de gemiddelde productie 0,3 procent lager dan in mei-juni. Het producentenvertrouwen in de industrie is in oktober 2005 uitgekomen op 4,3. Dit is 3,0 punten hoger dan in september. Volgens de uitkomsten van de conjunctuurtest is in oktober, vergeleken met juli, de bezettingsgraad met 0,4 procentpunt gestegen tot 82,1 procent.

De ondernemers verwachten een toename van de productie en een licht stijgende buitenlandse afzet voor de periode oktober-december. Hierbij is rekening gehouden met seizoeninvloeden. Verder blijkt uit dit onderzoek dat in september meer orders zijn ontvangen als in augustus. De omvang van de orderportefeuille nam van september op oktober licht toe. 11 procent van de producenten vond in oktober onvoldoende vraag opnieuw de belangrijkste factor van productiebelemmering. Volgens de ondernemers is de concurrentiepositie in het derde kwartaal op de binnenlandse markt licht toegenomen, terwijl die op de buitenlandse markt, zowel binnen als buiten de EU, nagenoeg gelijk bleef.

Conjunctuurtest: chemie

Ten opzichte van een jaar eerder ligt de productie in augustus 2005 bijna 2,5 procent hoger. Rekening houdend met de tijd van het jaar zijn de orderontvangsten in september toegenomen. Volgens de producenten van chemische goederen zal in de periode oktober–december de productie enigszins verbeteren. In het derde kwartaal van 2005 is volgens de ondernemers de concurrentiepositie op binnenlandse markt gelijk gebleven. Ook op de buitenlandse markt bleef deze voor buiten de EU gelijk, terwijl er binnen de EU sprake was van een afname.

productie van lithografische machines draagt bij aan de groei. De elektrotechnische industrie blijft het ook in het tweede kwartaal slecht doen. Doordat de verbruiksprijzen bij de afzetprijzen achterbleven daalt de nominale toege-

Conjunctuurtest: metaal

Vergeleken met een jaar eerder nam de productie in augustus 2005 af met bijna 2,5 procent. Vergeleken met augustus zijn in september de orderontvangsten in de metaalelektrotechnische industrie fors toegenomen. In augustus waren de orderontvangsten nog nagenoeg gelijk aan die van de voorgaande maand. De ondernemers zijn vooral tevreden over de orderpositie van het buitenland. Wel beoordeelt per saldo 11 procent van de producenten de voorraden gereed product als te groot. De ondernemers voorzien een toename van de productie voor de periode oktober–december. De concurrentiepositie wijzigde nauwelijks op de binnenlandse en de buitenlandse markt. Men verwacht in de periode oktober–december dat de buitenlandse afzet zal toenemen. Onvoldoende vraag is nog altijd de belangrijkste productiebelemmering.

voegde waarde nog harder dan het productievolume. Na groei in het eerste kwartaal daalt het productievolume van de transportmiddelenindustrie in het tweede kwartaal. Vooral de autobouwwereld maakt moeilijke tijden door. In het eerste halfjaar van 2005 ligt het aantal geproduceerde auto's 15 procent lager dan een jaar eerder.

De voedings- en genotmiddelenindustrie herstelde zich enigszins van een slecht eerste kwartaal. Vooral de vleesverwerkende industrie en de zuivelindustrie deden het beter.

De delfstoffenwinning profiteert van de hoge aardolieprijzen. Hierdoor zijn ook de prijzen voor aardgas gestegen, waardoor de nominale toegevoegde waarde van de delfstoffenwinning met maar liefst 33 procent is toegenomen. In de energiesector is de groei vooral het gevolg van de gestegen afzetprijzen. Zowel de gas- als de elektriciteitsprijzen zijn gestegen.

In het eerste halfjaar van 2005 zijn 11 procent meer nieuwbouwwoningen gereedgekomen dan een jaar eerder. Ook het aantal verleende bouwvergunningen is in deze periode sterk gestegen. In het tweede kwartaal van 2005 is de toegevoegde waarde van de bouw met bijna 5 procent toegenomen.

3.2 Commerciële dienstverlening: steeds meer uitzendwerk

De sterkst groeiende branche onder de commerciële dienstverleners was in het tweede kwartaal het uitzendwezen, met een volumegroei van ruim 11 procent. Het aantrekken van het aantal uitzendkrachten wordt algemeen gezien als een teken van vertrouwen in het economisch herstel. De financiële en zakelijke dienstverlening als geheel groeide met bijna 3 procent. Hieraan leverde ook het bankwezen een flinke bijdrage. Het rentebedrijf kende een goed kwartaal door groeiende kredietverlening. Vooral de verstrekking van hypotheekleningen liet een opvallend sterke groei zien. Ook het volume van de bedrijfskredieten, consumptieve kredieten en spaarrekeningen nam toe.

Staat 8
Industrie: bezettingsgraden, productiebelemmeringen, producentenvertrouwen en productiegroei

	2003		2004				2005		
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
	%								
Bezettingsgraad	81,2	81,4	82,2	82,9	83,1	82,4	82,1	81,9	81,7
Productiebelemmeringen									
nee	76	77	79	80	79	78	80	79	77
ja	24	23	21	20	21	22	20	21	23
<i>te weten, als gevolg van:</i>									
onvoldoende vraag	19	17	16	13	11	11	12	12	14
tekort aan arbeidskrachten	1	1	1	1	2	1	0	1	1
te geringe capaciteit	2	1	1	2	5	4	3	3	3
overige belemmeringen	2	4	3	4	3	6	5	5	5
Producentenvertrouwen	-6,4	-3,0	-2,2	0,8	0,7	0,3	0,2	-0,3	-0,9
Productiegroei in volume	-0,8	-1,1	1,4	1,5	1,0	0,8	-2,1	0,2	.

Conjunctuurtest: zakelijke dienstverlening

Uitgezonderd verhuurders van roerende goederen hebben ondernemers in de zakelijke dienstverlening flink meer orders ontvangen in het derde kwartaal van 2005. In de branche is meer omzet geboekt in dit kwartaal. Voor wat betreft de ontwikkeling van orders, omzet en personeelssterkte zijn de verwachtingen van de ondernemers in de computerservice- en informatie-technologiebureaus alsook de overige zakelijke dienstverlening voor het vierde kwartaal duidelijk hoger gespannen dan die van de verhuurders van roerende goederen. In de zakelijke dienstverlening verwacht per saldo ruim 30 procent van de ondernemers meer orders en omzet te boeken in het vierde kwartaal.

Bij de handel blijft de groei gematigd. De omzet van de detailhandel is in het tweede kwartaal zelfs duidelijk teruggelopen, zowel in de food- als in de non-foodsector. In de food-sector nam de omzet van supermarkten met 1,5 procent af. In de non-foodsector werd de sterkste omzetsdaling gemeten bij de drogisterijen.

In de horeca is vooral de omzet van cafés gestegen, mede als gevolg van het warme zomerweer. Ook de hotels en restaurants kenden een omzetsijging ten opzichte van een jaar eerder. De omzetsijgingen waren het gevolg van hogere prijzen. Het volume van de omzet van de horeca daalde. Ook het volume van de toegevoegde waarde daalde, met 0,5 procent.

3.3 Niet commerciële dienstverlening: nu ook krimp bij de zorg

De toegevoegde waarde van de niet-commerciële dienstverlening is voor het tweede kwartaal op rij teruggelopen. In beide kwartalen bedroeg de krimp bij de overheid 0,9 procent. Ook het jaar 2004 werd afgesloten met een daling. Hiermee kwam een einde aan een jarenlange periode van groei. De krimp betreft vooral het openbaar bestuur en defensie. Bij het primair en secundair onderwijs blijft de toegevoegde waarde nog groeien. Bij het tertiair onderwijs is er sprake van een stabilisatie. Opvallend is dat in het tweede kwartaal voor het eerst ook de zorg te maken had met een krimp (van 0,5 procent).

Uitgelicht

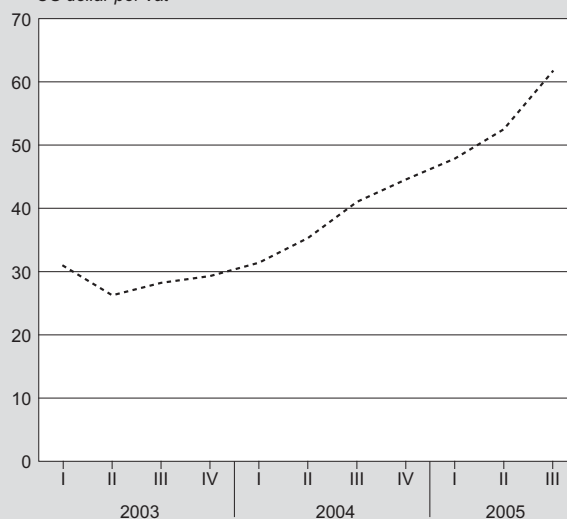
Hoge brandstofkosten spelen transportsector parten

De transportsector is een energie-intensieve sector. Energieverbruik vormt dan ook een belangrijke kostenpost in de sector. Voor het beroepsvervoer over de weg bestaat ruim 30 procent van de verbruikskosten uit brandstofkosten. Bij de luchtvaart en de binnenvaart is dit ongeveer 20 procent. Voor de zeevaart bedraagt het aandeel van de brandstofkosten slechts 9 procent. Door de fors gestegen brandstofprijzen zijn de verbruikskosten duidelijk toegenomen.

De luchtvaartbranche werd eerder getroffen door flinke dalingen in de omzet door de terroristische aanslagen in de VS, de oorlog in Irak en de uitbraak van de SARS-epidemie. Nu kampt de sector met hoge brandstofkosten. De International Air Transport Association (IATA) heeft zich voorgenomen dit jaar brandstofkosten te besparen van luchtvaartmaatschappijen. Een betere indeling van het luchtruim moet daaraan bijdragen. Door

4. Wereldmarktprijzen ruwe aardolie

US dollar per vat

worden ook gedeeltelijk gecompenseerd in de vorm van een brandstoftoeslag.

In het beroepsvervoer over de weg worden met name door de grote bedrijven de hoge brandstofkosten (gedeeltelijk) doorberekend aan de klanten. Veel contracten die in de transportbranche worden afgesloten bevatten een brandstofclausule. Als de prijs van diesel stijgt, stijgen de kosten voor de opdrachtgever mee. Hierdoor dragen de transporteurs niet meer zelf de risico's van schommelingen in de brandstofprijzen. Doordat de concurrentie in deze sector fel is zullen de forse prijsstijgingen niet geheel doorberekend kunnen worden aan de klanten. Vooral de kleinere transporteurs zijn hier de dupe van.

Ook het openbaar vervoer wordt getroffen door de hoge brandstofprijzen. Dit kan ook voor reizigers gevolgen hebben. Het uitblijven van extra geld voor het openbaar vervoer kan sommige vervoerders ertoe dwingen bijvoorbeeld buslijnen te schrappen. Ook de strippenkaart zal volgens de openbaar vervoerbedrijven (branchevereniging Mobis) duurder moeten worden. Deze bedrijven kunnen echter de gestegen brandstofprijzen niet zelfstandig doorberekenen. Ze zijn daarbij afhankelijk van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Normaal gesproken neemt de prijs alleen met de inflatie toe. Het ziet er niet naar uit dat de problemen binnen de transportsector op korte termijn opgelost zullen worden omdat naar verwachting de brandstofprijzen niet snel zullen dalen.

4. Prijzen en lonen

De prijsstijging van het BBP is in het tweede kwartaal van 2005 uitgekomen op 1,3 procent. De inflatie, gemeten door de verandering van de consumentenprijsindex (CPI), lag in het tweede kwartaal van dit jaar op 1,5 procent. De cao-lonen kwamen in het tweede kwartaal van 2005 gemiddeld slechts 0,6 procent hoger uit dan in hetzelfde kwartaal van 2004.

4.1 BBP-prijsstijging iets lager

De prijsstijging van het BBP is in het tweede kwartaal van 2005, vergeleken met het tweede kwartaal van 2004, uitgekomen op 1,3 procent. Dit is iets lager dan in het eerste kwartaal toen de prijsstijging uitkwam op 1,5 procent. De prijzen van de uitvoer lagen 2,4 procent hoger dan in 2004. Ook bij de invoer lagen de prijzen gemiddeld 2,4 procent hoger. De prijsstijging voor de consumptie van huishoudens kwam uit op 1,3 procent, iets lager dan de inflatie dus. De prijzen voor investeringen lagen in het tweede kwartaal van 2005 gemiddeld ongeveer een half procent hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder.

4.2 Inflatie in tweede kwartaal vrijwel onveranderd

In het tweede kwartaal bedroeg de inflatie gemiddeld 1,5 procent. Dat is 0,1 procentpunt lager dan in het eerste kwartaal van 2005. Van maand tot maand kwamen er in het tweede kwartaal grotere schommelingen voor in de inflatie. Deze hielden verband met de sterk fluctuerende prijzen voor autobrandstoffen.

In het derde kwartaal is de inflatie gemiddeld uitgekomen op 1,7 procent. De hogere inflatie kon opnieuw voor een groot deel worden toegeschreven aan de ontwikkelingen van de energieprijzen. Daar staat tegenover dat de jaar-

lijkse woninghuuraanpassing (per 1 juli) in 2005 is uitgekomen op gemiddeld 2,0 procent. Sinds 1959 is een zo lage stijging van de huren niet voorgekomen. In 2004 stegen de huren nog gemiddeld met 3,1 procent. De afschaffing van de lesgelden voor leerlingen van 16 en 17 jaar vanaf het begin van dit schooljaar had ook een drukkend effect op de inflatie.

Het Nederlandse inflatiecijfer volgens de Europees geharmoniseerde norm (HICP) is in het tweede kwartaal uitgekomen op 1,3 procent. Voor de eurozone was dat 2,0 procent. In het derde kwartaal van 2005 lagen deze cijfers op respectievelijk 1,5 en 2,3 procent.

4.3 Prijzen industrie in tweede kwartaal gestegen

De afzetprijzen van producten van de Nederlandse industrie zijn in het tweede kwartaal van 2005 gestegen met gemiddeld 2,2 procent. Vergeleken met het tweede kwartaal van 2004 lagen de afzetprijzen gemiddeld 6 procent hoger. De in eigen land afgezette producten zijn bijna 5 procent duurder geworden. De uitgevoerde Nederlandse producten zijn bijna 7 procent in prijs gestegen.

De prijzen van de gebruikte grondstoffen en halffabrikaten in de industrie zijn in het tweede kwartaal van 2005 met gemiddeld 3,6 procent gestegen ten opzichte van een kwartaal eerder. In vergelijking met het tweede kwartaal van 2004 moest voor ingevoerde grond- en hulpstoffen bijna 11 procent meer betaald worden. Grondstoffen en halffabrikaten afkomstig uit Nederland werden in dezelfde periode ruim 7 procent duurder.

Zowel bij de sterk gestegen afzetprijzen als bij de hogere prijzen van de in het productieproces verbruikte grond- en hulpstoffen en halffabrikaten spelen de aardolieprijzen een belangrijke rol. In het tweede kwartaal van 2005 was een

Staat 9
Prijzontwikkeling bruto binnenlands product naar componenten

	2004		2005				
		I	II	III	IV	I	II
	% prijsverandering t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar						
Bruto binnenlands product	0,9	0,9	0,9	0,5	1,0	1,5	1,3
Bestedingen							
Consumptie	1,4	1,4	1,5	1,3	1,5	1,5	1,3
Investerings (incl. voorraden)	1,2	0,9	1,9	1,8	0,5	0,1	0,9
Uitvoerverschot	-5,6	-4,0	-8,0	-9,7	-1,4	4,7	2,7
Totaal toegevoegde waarde, waarvan:	0,6	1,0	0,6	0,1	0,7	1,3	1,3
Goederenproducenten	-0,2	-0,5	-0,4	-1,0	0,8	3,9	4,1
Producenten van commerciële diensten	0,1	0,9	0,3	-0,5	-0,2	-0,2	-0,6
Producenten van niet-commerciële diensten	2,6	2,9	2,3	2,6	2,6	1,5	1,9

vat North Sea Brent bijna 50 procent duurder dan in hetzelfde kwartaal van een jaar eerder. In het derde kwartaal is daar weinig verandering in gekomen. Toen lag de prijs van een vat olie nog steeds ruim 50 procent boven die van een jaar eerder.

Per saldo profiteerde de industrie niet van de gestegen prijzen. Doordat de verbruiksprijzen ook in het tweede kwartaal gemiddeld sterker stegen dan de afzetprijzen, verslechterde de bedrijfstakruilvoet van de industrie voor het achtste opeenvolgende kwartaal. Het overig inkomen blijft onder druk staan.

4.4 Cao-loonstijging stabiel op laag niveau

De stijging van de cao-lonen (per maand inclusief bijzondere beloningen ten opzichte van een jaar eerder) is in het tweede kwartaal uitgekomen op 0,6 procent. Deze bescheiden stijging is vergelijkbaar met die in het eerste

kwartaal van 2005. De stijging van de cao-lonen loopt terug vanaf het vierde kwartaal van 2001.

Het cijfer over het tweede kwartaal van 2005 is gebaseerd op 57 procent van de cao's waaruit de statistiek is opgebouwd. Dit percentage is aan de lage kant omdat veel cao's de laatste tijd sterk vertraagd worden afgesloten. Ongeveer acht van de tien werknemers vallen onder een cao.

Bij particuliere bedrijven stegen de cao-lonen in het tweede kwartaal met gemiddeld 0,7 procent, vrijwel evenveel als een kwartaal eerder. Ook in de gesubsidieerde sector kwam de cao-loonontwikkeling uit op 0,7 procent. Nadat de groei van de cao-lonen in de gesubsidieerde sector in het vierde kwartaal van 2004 een minimum bereikte van 0,1 procent, is zij weer aan het oplopen.

De contractuele loonkosten stegen in het tweede kwartaal van 2005 met 1,1 procent ten opzichte van een jaar eerder. Het verschil met de stijging van de cao-lonen is de laatste kwartalen kleiner geworden door verlaging van de WAO-premies voor werkgevers.

5. Inkomen en arbeid

Het aantal banen is in het tweede kwartaal van 2005 niet verder teruggelopen. Deze stabilisatie volgde op twee jaren van daling. Ook het aantal werklozen bleef in het tweede kwartaal vrijwel gelijk. De groei in het aantal openstaande vacatures stakte.

Banenverlies tot staan gekomen

Voor het eerst in twee jaar is het aantal banen niet verder afgenomen. In het tweede kwartaal van 2005 waren er 4 duizend banen van werknemers meer dan een kwartaal eerder (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). In het eerste kwartaal daalde het aantal banen nog met 15 duizend. Op jaarbasis was er in het tweede kwartaal nog wel sprake van een daling van 41 duizend banen. Gemeten in arbeidsjaren bedroeg deze daling 47 duizend. Dit komt overeen met 0,8 procent. Gezien de economische groei in het tweede kwartaal van 1,3 procent betekent dit dat de arbeidsproductiviteit met ruim 2 procent is toegenomen.

Het banenverlies in het bedrijfsleven liep sinds medio 2004 steeds verder terug. In het tweede kwartaal van 2005 bleef het verlies ten opzichte van een jaar eerder beperkt tot 4 duizend (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). De groei van het aantal banen in de collectieve sector is in dezelfde periode afgezwakt. Ten opzichte van een kwartaal eerder telde de collectieve sector 8 duizend banen extra.

Groei beperkt tot zakelijke dienstverlening en zorg

De bescheiden groei van het aantal banen manifesteerde zich vooral in de zakelijke dienstverlening en in de zorg. Bij de overige bedrijfstakken in het bedrijfsleven was er meest sprake van een afvallend banenverlies. In de collectieve sector (buiten de zorg) bleef het aantal banen vrijwel gelijk.

De banengroei in de zakelijke dienstverlening zette medio 2004 in. In het tweede kwartaal van 2005 waren er in de zakelijke dienstverlening 23 duizend banen meer dan een jaar eerder. De stijging hangt samen met toename in de inzet van uitzendkrachten.

Aantal vacatures niet verder gestegen

Het aantal openstaande vacatures is in het tweede kwartaal van 2005 gedaald met 4 duizend ten opzichte van een kwartaal eerder (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Deze daling volgt op een periode van anderhalf jaar waarin het aantal vacatures steeg. Daarvoor was er sprake van een drie jaar lange daling.

Het aantal openstaande vacatures lag in het tweede kwartaal nog wel 18 duizend boven het niveau van een jaar eerder. Dat het aantal vacatures in het tweede kwartaal is gedaald hangt samen met een stagnatie van het aantal ontstane vacatures. Het aantal ontstane vacatures lag in het tweede kwartaal slechts 9 duizend boven het niveau van een jaar eerder. In de vier voorafgaande kwartalen bedroeg de overeenkomstige stijging nog gemiddeld 30 duizend. Het aantal vervulde vacatures is wel onverminderd blijven doorstijgen. Er werden in het tweede kwartaal 24 duizend vacatures meer vervuld dan een jaar eerder.

Het totale aantal openstaande vacatures kwam aan het einde van het tweede kwartaal uit op 154 duizend. Er werden in het tweede kwartaal 212 duizend vacatures vervuld en er ontstonden eveneens 212 duizend vacatures. De vacaturegraad, het aantal vacatures op de duizend banen, bedroeg 23. De spanning op de arbeidsmarkt is daarmee ten opzichte van een jaar eerder wat opgelopen. De ontwikkeling van het aantal openstaande vacatures in het tweede kwartaal werd geremd door het terugvallend aantal ontstane vacatures in het bedrijfsleven. In het tweede kwartaal van 2005 ontstonden er 7 duizend vaca-

Staat 10
Arbeidsvolume en beloning van werknemers naar bedrijfstakken

	Arbeidsvolume van werknemers						Beloning van werknemers					
	2004		2005		2004		2004		2005			
	II	III	IV	I	II	II	III	IV	I	II		
<i>% mutaties t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>												
BEDRIJFSTAKKEN (SBI 1993)												
Landbouw, bosbouw en visserij	-1,1	-2,0	-1,9	2,1	-3,7	-4,2	2,4	2,2	2,1	3,4	-3,7	-5,3
Delfstoffenwinning	1,5	2,2	2,1	1,9	1,0	-1,1	4,3	5,2	4,6	4,0	7,4	5,0
Industrie	-4,2	-4,5	-4,3	-3,3	-3,2	-2,7	-0,4	-0,7	-0,4	0,2	0,1	0,6
Energie- en waterleidingbedrijven	-2,1	-4,7	-1,8	2,9	-1,4	-0,9	0,7	-1,2	1,5	4,5	0,0	1,8
Bouwnijverheid	-6,2	-6,6	-6,3	-5,6	-4,7	-3,7	-1,6	-2,3	-2,3	-1,6	-0,9	
Handel, horeca en reparatie	-1,9	-1,9	-1,8	-2,1	-1,8	-1,1	1,0	1,0	1,0	0,8	1,3	1,7
Vervoer, opslag en communicatie	-2,9	-3,0	-2,9	-2,5	-2,2	-1,8	0,5	0,4	0,4	1,0	0,0	0,6
Financiële en zakelijke dienstverlening	-1,1	-1,6	-0,4	0,0	0,4	1,1	2,2	1,9	2,5	3,2	2,1	2,9
Overheid	-1,4	-0,9	-1,5	-2,1	-1,5	-1,2	2,3	2,7	1,9	1,6	0,2	1,5
Zorg en overige dienstverlening	1,3	1,7	1,2	0,9	1,0	0,9	3,8	4,2	3,6	3,4	2,9	3,0
Totaal	-1,8	-1,9	-1,7	-1,5	-1,3	-0,8	1,5	1,4	1,4	1,7	1,1	1,7

tures meer dan in het overeenkomstige kwartaal van 2004. In het eerste kwartaal van 2005 kwam de overeenkomstige stijging nog uit op 33 duizend. De stijging van het aantal ontstane vacatures vlakke vooral sterk af in de horeca en in de zakelijke dienstverlening.

Werkloosheid stabiel

Het aantal werklozen daalde in het tweede kwartaal met ongeveer 2 duizend in vergelijking met het eerste kwartaal. Ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal van 2004 steeg het aantal werklozen echter met 8 duizend. In het tweede kwartaal waren er gemiddeld 494 duizend werklozen. Dit is 6,7 procent van de beroepsbevolking.

De beroepsbevolking groeide in het tweede kwartaal met 10 duizend ten opzichte van een kwartaal eerder (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Deze stijging volgt op twee kwartalen van daling. De stijging hangt mede samen met een toename van de potentiële beroepsbevolking van 8 duizend ten opzichte van een kwartaal eerder. De bruto participatiegraad bleef vrijwel gelijk (67,2 procent).

In het tweede kwartaal was er sprake van een lichte daling van de werkloosheid onder vrouwen en lichte stijging van die onder mannen. In het tweede kwartaal was 5,9 procent van de mannen werkloos, tegen 7,7 procent van de vrouwen. De werkloosheid nam alleen in de groep 45–64-jarigen verder toe. De jeugdwerkloosheid en de werkloosheid onder 25–44-jarigen nam af. De jeugdwerkloosheid kwam in het tweede kwartaal uit op 13,2 procent.

Loonkostenstijging gelijk

De loonkosten per arbeidsjaar stegen in het tweede kwartaal met ongeveer 2,4 procent. Hiermee bleef de loonkostenstijging op een gelijk niveau. Vanwege loonmatiging zijn de loonkostenstijgingen de laatste jaren sterk teruggelopen. Het teruglopen werd echter enigszins geremd door de sterk gestegen pensioenpremies.

Sterke groei ondernemersinkomen

Het netto-inkomen van ondernemers en zelfstandigen steeg in het tweede kwartaal met 5,4 procent. Dit was het gevolg van de geringe groei van de door werkgevers betaalde loonsom. Deze groei lag met 1,7 procent in het tweede kwartaal lager dan de waardestijging van het BBP (+2,7 procent). De situatie op de arbeidsmarkt en het kabinetsbeleid van loonmatiging vormden hierbij de belangrijkste oorzaken.

De groei van de loonsom in het tweede kwartaal was lager dan de groei van het BBP (+2,7 procent) waardoor de waardestijging van het bruto exploitatiesaldo (+4,1 procent) hoger is dan die van het BBP. Dit saldo kan gezien worden als het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen.

De afschrijvingen stegen in het tweede kwartaal met 2,6 procent. De betaalde indirecte belastingen en verkregen subsidies stegen met ruim 4 procent. De groei van het netto-exploitatiesaldo bedroeg 5,4 procent ten opzichte van een jaar eerder.

Verdeling BBP naar onderdelen in het tweede kwartaal

	Mld	t.o.v. 2004
Lonen, salarissen en sociale lasten	72,6	+1,7%
Afschrijvingen	18,7	+2,6%
Belastingen en subsidie	14,3	+4,1%
Netto exploitatieoverschot	21,7	+5,4%
Totaal	118,6	+2,7%

Hogere ontwikkeling indirecte belastingen

In het tweede kwartaal stegen de indirecte belastingen met een hoger percentage (3,6 procent) dan het BBP (2,7 procent). De stijging werd getemperd door de geringe BTW-stijging bij de consumptieve bestedingen (0,6 procent). De sterke groei bij de woningbouw (ruim 12 procent) en de overdrachtskosten stuwden de indirecte belastingen echter omhoog.

6. Internationaal

In het tweede kwartaal trok de economische groei in zowel de Europese Unie als Japan weer aan na een zwak eerste kwartaal. De Europese economie profiteerde van de aanhoudende exportgroei en een forse toename van de investeringen. Ook de arbeidsmarkt profiteerde enigszins van het aantrekken van de Europese economie. De werkloosheid daalde licht in het tweede kwartaal.

Gematigde economische groei EU-25

De Europese economie is in het tweede kwartaal van 2005 met 1,7 procent gegroeid. Dit is hoger dan in het eerste kwartaal, maar lager dan in 2004 toen de groei uitkwam op 2,4 procent. Een vergelijkbare ontwikkeling is zichtbaar in Japan. Ook hier lag de groei in het tweede kwartaal hoger dan in het eerste, maar lager dan in 2004. In de VS bleef de groei ook in het tweede kwartaal stabiel op een hoog niveau.

Duitsland en Nederland blijven qua economische groei al enkele jaren achter bij het Europees gemiddelde. In het tweede kwartaal is het verschil in economische groei echter vrijwel verdwenen. In Duitsland kwam de economische groei uit op 1,5 procent, in Nederland op 1,3 procent. De economische ontwikkeling van Duitsland en Nederland verloopt al geruime tijd opvallend synchroon. In het tweede kwartaal herstelde de economie zich in beide landen van de terugval in de eerste drie maanden van 2005.

Economie Japan herstelt

In 2004 waren de VS en Japan (samen met onder andere China) de trekkers van de wereldeconomie. In het vierde kwartaal van 2004 en het eerste kwartaal van 2005 zwakte de groei van de Japanse economie echter af. In het

tweede kwartaal nam de economische groei echter weer toe tot 2,1 procent, tegenover 1,3 procent een kwartaal eerder. In de VS duurt de periode van hoge economische groei voort. De groei lag in de eerste helft van 2005 weliswaar iets lager dan in 2004, maar met 3,6 procent was er nog steeds sprake van een voorspoedige economische ontwikkeling.

Aanhoudende groei Europese export

Het herstel van de Europese economie gaat meestal gepaard met het aantrekken van de export. Deze ontwikkeling was de afgelopen kwartalen duidelijk waar te nemen. Over heel 2004 groeide de export van de EU-25 met ruim 6 procent. In de eerste helft van 2005 lag het groeitempo van de export met 3,6 procent echter een stuk lager. Dit ging samen met een teruglopende economische groei.

Binnen de Europese Unie doet de Duitse export het al enige tijd erg goed. Ook in het tweede kwartaal lag de Duitse exportgroei met 5,4 procent duidelijk boven het Europees gemiddelde. Ten opzichte van vorig jaar is echter een duidelijke groeivertraging zichtbaar. In Nederland is sprake van een soortgelijke situatie. Weliswaar lag de Nederlandse exportgroei in het tweede kwartaal met 5,5 procent boven het gemiddelde van de EU-25. Vergeleken bij 2004 ligt de groei echter op een veel lager niveau. Met name in het tweede halfjaar van 2004 groeide de Nederlandse export uitbundig met ruim 11 procent.

Explosieve groei Japanse export voorbij

De Japanse export heeft de laatste jaren een verbazingwekkende ontwikkeling doorgemaakt. In 2003 en 2004

Staat 11
Internationale economische gegevens: tweede kwartaal 2005

	Nederland	Duitsland	EU-25	Verenigde Staten ¹⁾	Japan
% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar					
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	1,3	1,5	1,7	3,6	2,1
Consumptie door huishoudens incl. IZWh	0,1	0,5	1,7	3,9	1,6
Consumptie door de overheid	-0,4	-0,3	1,3	1,5	1,9
Bruto investeringen in vaste activa	2,6	1,9	2,8	7,2	3,8
Export van goederen en diensten	5,5	5,4	4,6	7,7	5,1
Import van goederen en diensten	4,4	6,2	5,7	5,7	6,8
%					
HICP ²⁾	1,3	1,6	2,0	2,9	-0,1
Werkloosheidsgraad ³⁾	4,9	9,7	8,8	5,1	4,3

Bron: Eurostat, OESO, CBS.

¹⁾ Seizoengecorrigeerde cijfers.

²⁾ Voor VS en Japan is CPI gebruikt.

³⁾ Als percentage van de beroepsbevolking, OESO definitie.

groeide de Japanse export met respectievelijk 9 en 14,5 procent. Deze opmerkelijke prestatie werd veroorzaakt door een aanhoudend hoge vraag uit het verre oosten (met name China) en de VS. In de eerste helft van 2005 lag de groei met ruim 5 procent een stuk lager. De relatief lage koers van de dollar draagt bij aan een forse groei van de Amerikaanse export. In het tweede kwartaal bedroeg de exportgroei 7,7 procent, tegenover 6,7 procent een kwartaal eerder.

Forse toename Europese investeringen

De investeringen in vaste activa van de EU-25 zijn in het tweede kwartaal met bijna 3 procent gegroeid. Dit is duidelijk hoger dan in het eerste kwartaal toen de investeringen met 0,4 procent groeiden. De toename van de Europese investeringen is hoopgevend. Het vertrouwen van Europese ondernemers is zover toegenomen dat er weer extra geld wordt gestoken in het uitbreiden van de productiecapaciteit. Dit toenemende vertrouwen is ook te zien in de ontwikkeling van het Nederlandse productentenvertrouwen. In juni 2003 bereikte het seizoengecorrigeerde producentenvertrouwen nog een dieptepunt (-9,4), sindsdien is het fors opgelopen, tot een stand van 1,3 in september 2005.

In Duitsland schommelde de investeringsgroei vanaf begin 2004 rond de nullijn. Alleen het eerste kwartaal van 2005 was met een krimp van 4,3 procent een uitzondering. In het tweede kwartaal van 2005 is er voor het eerst sinds 2002 weer sprake van een duidelijke groei van de Duitse investeringen. In Nederland zijn de investeringen in vaste activa in het tweede kwartaal met 2,6 procent gegroeid. Dit is vrijwel net zoveel als in 2004. In het eerste kwartaal van 2005 daalden de investeringen juist 1,6 procent.

Investeringsvolume VS opnieuw fors omhoog

De economie van de Verenigde Staten groeit al zo'n twee jaar in een hoog tempo. Dit zorgt een aanhoudende vraag naar extra productiecapaciteit, waardoor nieuwe investeringen nodig zijn. In het tweede kwartaal groeiden de Amerikaanse investeringen met 7,2 procent. Dit was weliswaar wat lager dan in de voorgaande kwartalen, maar nog altijd een forse stijging.

In Japan hebben de investeringen zich in het tweede kwartaal van 2005 fors hersteld van de daling in de twee voorgaande kwartalen. In het tweede kwartaal groeiden de Japanse investeringen met bijna 4 procent. De gestegen investeringen gingen samen met een aantrekkende economische groei.

Gematigde groei huishoudensconsumptie EU-25

De consumptiegroei van huishoudens in de EU-25 ligt al sinds eind 2000 tussen de één en twee procent. Alleen het vierde kwartaal van 2004 vormde met een groei van 2,4 procent een uitzondering. Deze gematigde groei past

in het algemene economische beeld van de EU-25 in deze periode. In het tweede kwartaal van 2005 groeide de particuliere consumptie van de EU-25 met 1,7 procent.

Een belangrijke oorzaak voor de achterblijvende economische ontwikkeling van Nederland en Duitsland in de afgelopen jaren is de zwakke huishoudensconsumptie. Het consumentenvertrouwen is laag door een combinatie van dalende koopkracht en stijgende werkloosheid. In Duitsland schommelt de groei van de huishoudensconsumptie al drie jaar rond het nulpunt. Kwartalen met een lichte groei en kwartalen met een lichte krimp wisselen elkaar af. In het tweede kwartaal groeide de consumptie van Duitse huishoudens met 0,5 procent, tegenover een krimp van 0,8 procent een kwartaal eerder. Ook de groei van de Nederlandse huishoudensconsumptie schommelt al geruime tijd rond het nulpunt. Negatieve uitschieter in deze reeks was het eerste kwartaal van 2005, toen het consumptievolume met 1,4 procent kromp ten opzichte van een jaar eerder.

Terwijl in Duitsland en Nederland de huishoudensconsumptie een rem zet op de economische ontwikkeling, is het in de VS een van de drijvende krachten achter de economische groei. In het tweede kwartaal lag het consumptievolume van Amerikaanse huishoudens 3,9 procent hoger dan een jaar eerder, evenveel als in 2004. De huishoudensconsumptie neemt in de Amerikaanse economie een zeer belangrijke plaats in. Het aandeel van de huishoudensconsumptie in de totale economie is in de VS flink hoger dan in de EU-25 en in Nederland.

In Japan leidde de verbeterende economische situatie met name in 2004 tot een stijging van de huishoudensconsumptie. Na jaren van economische malaise nam het vertrouwen in de Japanse economie weer toe. De groei van de huishoudensconsumptie in 2004 was de hoogste sinds 1996. In het laatste kwartaal van 2004 en het eerste van 2005 zwakte de economische groei in Japan echter sterk af. Met het aantrekken van de Japanse economie in het tweede kwartaal nam ook de groei van de huishoudensconsumptie toe. In het tweede kwartaal groeide de consumptie van Japanse huishoudens met 1,6 procent.

Overheidsconsumptie EU-25 daalt

In het tweede kwartaal van 2005 is de overheidsconsumptie van de Europese Unie met 1,3 procent gestegen. Daarmee is de groei licht lager dan in 2003 en 2004. Ten opzichte van de twee voorgaande kwartalen is dit echter een groeiversnelling.

Duitsland en Nederland hebben de laatste twee jaar erg hun best gedaan om de overheidsfinanciën te verbeteren. Beide landen overschreden in 2003 de EMU-tekortnorm. Inmiddels zijn er verschillende maatregelen genomen om de uitgaven (consumptie) van de overheid terug te dringen. In de eerste helft van 2005 resulteerde dit voor beide landen in een lichte daling van de overheidsconsumptie.

In de VS is het groeitempo van de overheidsconsumptie de afgelopen jaren wat afgenomen. In 2002 bedroeg de groei

nog 4 procent, twee jaar later was dit teruggelopen tot 1,7 procent. Ook in de eerste helft van 2005 was de consumptiegroei van de overheid met 1,6 procent gematigd. Mogelijk dat het oplopende begrotingstekort de regering in Washington dwingt om de uitgaven wat te matigen.

Japan kende gedurende een aantal jaren een sterke stijgende overheidsconsumptie. In 2003 leek hieraan een einde te komen, toen het volume van de overheidsconsumptie met slechts 1,2 procent groeide. De laatste kwartalen is de groei echter weer hoger. In de eerste helft van 2005 bedroeg de groei van de Japanse overheidsconsumptie 2,1 procent.

Inflatie EU-25 stabiel

De inflatie in de Europese Unie is in het tweede kwartaal licht gedaald tot 2,0 procent. De laatste vijf kwartalen was het niveau van de geldontwaarding in de EU-25 stabiel rond of net boven de 2 procent. In Duitsland daalde de inflatie in het tweede kwartaal licht. De geldontwaarding bedroeg 1,6 procent.

In het tweede kwartaal is de Europees geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP) van Nederland licht gedaald tot 1,3 procent. Hiermee ligt de geldontwaarding in Nederland een stuk lager dan het gemiddelde van de EU-25. De waarde van de HICP is 0,2 procent lager dan het consumentenprijsindexcijfer (CPI) voor Nederland. Het verschil tussen de beide indices bestaat onder andere uit de verschillende behandeling van consumptiegebonden belastingen, woonlasten en gezondheidszorg.

In de Verenigde Staten daalde de inflatie in het tweede kwartaal licht tot 2,9 procent. De lichte daling in de eerste helft van 2005 komt na een periode waarin de inflatie juist fors opliep. Oorzaak voor de stijging van de inflatie was een combinatie van sterke economische groei en stijgende olieprijsen. Japan kampt al sinds het vierde kwartaal van 1998 met deflatie. In het tweede kwartaal van 2005 was het consumentenprijscijfer 0,1 procent lager dan een jaar eerder.

Europese werkloosheid daalt licht

De werkloosheid in de EU-25 (volgens de internationaal gehanteerde ILO-definitie) is in het eerste kwartaal licht gedaald tot 8,8 procent. Binnen de EU blijft onder andere Duitsland het slecht doen. In het tweede kwartaal bedroeg de Duitse werkloosheid bijna 10 procent.

Het werkloosheidspercentage van Nederland (volgens de ILO-definitie) ligt nog steeds flink onder het gemiddelde van de EU. Ook in Nederland lijkt de werkloosheid, na een lange periode van stijging, eindelijk te stabiliseren. In het tweede kwartaal daalde de werkloosheid zelfs licht tot 4,9 procent. Daarmee ligt het Nederlandse werkloosheidspercentage ongeveer op hetzelfde niveau als in de VS.

In 2004 heeft de Amerikaanse arbeidsmarkt duidelijk geprofiteerd van de gunstige economische ontwikkeling in de VS. In het tweede kwartaal daalt de werkloosheid in de VS verder tot 5,1 procent. In Japan daalde de werkloosheid licht tot 4,3 procent.

Artikelen

Arbeidsmarktdynamiek en banen

Peter Kee en Robin Milot

Dit artikel bespreekt de dynamiek op de Nederlandse arbeidsmarkt aan de hand van het aantal afgesloten en ontbonden arbeidscontracten. De omvang van deze continu gemeten baanstromen varieert per bedrijfstak en tussen mannen en vrouwen. Er zijn ook significante verschillen tussen leeftijdscategorieën. De dynamiek die schuilgaat achter jaarlijkse veranderingen van de werkgelegenheid is aanzienlijk.

Inleiding

In overeenstemming met de Lissabonstrategie is het arbeidsmarktbeleid van het kabinet gericht op bevordering van de dynamiek op de arbeidsmarkt. Een dynamische arbeidsmarkt past niet alleen in het streven naar volledige werkgelegenheid, maar is ook een antwoord op de huidige, meer dynamische mondiale economie. Om inzicht te verkrijgen in de voortdurende beweging en herallocatie op de arbeidsmarkt, worden de Arbeidsrekeningen (AR) van het CBS uitgebreid met stroomgegevens. Deze gegevens betreffen niet alleen stromen van personen tussen verschillende arbeidsmarktposities, maar ook stromen van banen.

Het CBS meet ontwikkelingen in de werkgelegenheid onder andere aan de hand van mutaties in het gemiddelde aantal banen in een kwartaal of jaar. Door de uitbreiding van de AR worden deze mutaties verrijkt met de onderliggende dynamiek, die zich manifesteert in een aanhoudende stroom van banen in en uit de baanvoorraad. Dit artikel schetst een beeld van de arbeidsmarktdynamiek zoals die tot uiting kwam in de stromen van werknemersbanen van en naar bedrijfstakken in 2000 en 2002. Het is een eerste verkenning, omdat aansluiting op de gegevens in de AR nog moet plaatsvinden.

Conform het Europees Systeem van Rekeningen (ESR, 1995) definiëren wij een baan als een arbeidscontract. Een baan heeft dus betrekking op een bezette arbeidsplaats en is altijd gekoppeld aan een persoon. Hierbij onderscheiden wij mannen en vrouwen en vier leeftijdscategorieën. De stromen van banen hoeven echter niet samen te vallen met de stromen van personen in en uit de werkloosheid/niet participatie. De uitstroom van een baan uit de baanvoorraad bijvoorbeeld, betekent niet per se dat de betreffende persoon zonder werk komt te zitten. Hij of zij kan tegelijkertijd meerderde arbeidscontracten hebben of van baan zijn veranderd. De baanstromen worden continu gemeten door alle contracten die zijn afgesloten of ontbonden mee te tellen. De zo gemeten instroom en uit-

stroom van banen waren aanzienlijk: respectievelijk 4,2 en 4,1 miljoen in 2000, en 3,7 en 3,6 miljoen in 2002.

De data

De data zijn afkomstig uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). In het SSB wordt een groot aantal bronbestanden gekoppeld aan het gecumuleerde GBA-bestand (de jaarbestanden van de Gemeentelijke Basisadministratie vanaf 1995). Arts en Hoogteijling (2002) gaan uitvoerig in op de onderliggende bronnen en op de wijze van samenstelling van de verschillende deelbestanden. Milot en Kee (2005a) laten zien hoe continu gemeten mutaties in het aantal banen van werknemers kunnen worden afgeleid uit de banenbestanden van het SSB. Enige voor dit doel specifieke aanpassingen van de oorspronkelijke data zijn noodzakelijk om de stroomgegevens van de verschillende jaren goed op elkaar te laten aansluiten. Met dit aangepaste bestand worden vervolgens in Milot en Kee (2005b) een aantal indicatoren voor de mate van arbeidsmarktdynamiek afgeleid.

Verschillen tussen bedrijfstakken

Gegevens over de omvang van de baanstromen per bedrijfstak staan in Tabel 1. In 2000 bedroeg het totale aantal afgesloten arbeidscontracten 4,2 miljoen en het aantal ontbonden contracten 4,1 miljoen. Per saldo betekende dit een groei van het aantal werknemersbanen met 126 duizend. In 2002 was de omvang van de stromen van en naar de baanvoorraad lager. Deze afnemende arbeidsmarktdynamiek werd al eerderesignaleerd aan de hand van een drietal indicatoren (zie CBS, 2005a). De verklaring hiervoor is de conjuncturele neergang: het economische groeitempo was in 2002 aanzienlijk lager dan in 2000 (zie CBS, 2005b). Dit had zijn weerslag op de arbeidsmarkt, waardoor onder meer nieuwkomers op de arbeidsmarkt minder snel een baan vonden en werknemers minder vaak van baan wisselden. De instroom overtrof echter ook in 2002 de uitstroom, waardoor de voorraad banen bleef groeien.

Uitzendarbeid was verantwoordelijk voor rond de 30 procent van zowel de in- als uitstroom van banen in 2000. Dit aandeel daalde daarna, evenals de omvang van de baanstromen van en naar deze bedrijfstak. Per saldo daalde de werkgelegenheid in de uitzendbranche sterk in 2000 en 2002. Dit weerspiegelt de grote conjunctuurgevoeligheid van deze bedrijfstak. Ook bij de industrie zien we dat de dynamiek afnam en dat in alle twee de jaren het aantal

Tabel 1
Instroom en uitstroom van banen per bedrijfstak

	2000			2002		
	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom
<i>1 000 banen</i>						
<i>Bedrijfstak</i>						
Landbouw en bosbouw	181	179	2	153	146	6
Industrie	259	260	-1	206	226	-20
Bouwnijverheid	135	130	5	106	112	-6
Handel	598	573	26	529	496	32
Horeca	286	277	8	273	259	14
Vervoer, opslag en communicatie	179	160	19	168	168	0
Financiële instellingen	166	160	6	68	76	-8
Zakelijke dienstverlening ¹⁾	502	474	28	478	467	11
Uitzendbranche	1 218	1 242	-24	951	985	-34
Overheid	87	82	5	106	87	19
Onderwijs	125	115	10	136	105	31
Gezondheids- en welzijnszorg	298	266	32	340	261	78
Cultuur en overige dienstverlening	175	166	9	173	158	16
Totaal ²⁾	4 230	4 104	126	3 725	3 571	154

¹⁾ Exclusief uitzendwerk.

²⁾ Inclusief delfstoffenwinning, energie- en waterleidingbedrijven, particuliere huishoudens met personeel in loondienst, extra territoriale lichamen en organisaties, en bedrijfstak onbekend.

banen daalde. Naast de conjunctuur lijkt hiervoor vooral de veranderende structuur van de Nederlandse economie verantwoordelijk.

Omvangrijke stromen nemen we ook waar bij de handel en de zakelijke dienstverlening: een tamelijk constant aandeel van respectievelijk rond de 14 procent en 12 procent in de totale in- en uitstroom. De ontwikkeling van de bijdrage van deze bedrijfstakken aan de netto instroom van banen verschilde aanzienlijk. Voor de handel was dit ieder jaar ongeveer 20 procent. Bij de zakelijke dienstverlening was

daarentegen sprake van een forse daling: van boven de 20 procent in 2000 naar 7 procent in 2002.

Het aantal afgesloten en beëindigde arbeidscontracten was het laagst bij het onderwijs en de overheid. Alleen bij de financiële instellingen in 2002 was het personeelsverloop nog geringer. Bij de interpretatie van deze uitkomsten moet men bedenken, dat functiewisselingen binnen hetzelfde bedrijf niet meetellen. Deze interne mobiliteit speelt juist bij grote werkgevers als de overheid een belangrijke rol. Het onderwijs en de overheid waren, samen met de gezondheids- en welzijnszorg, wel de enige sectoren waar

Tabel 2
Instroom en uitstroom van banen per bedrijfstak en geslacht

	2000			2002		
	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom
<i>1 000 banen</i>						
<i>Bedrijfstak</i>						
Industrie						
Man	173	179	-6	139	157	-17
Vrouw	84	80	4	65	68	-3
Handel						
Man	286	276	10	254	239	15
Vrouw	310	295	15	273	255	18
Horeca						
Man	139	135	4	134	126	8
Vrouw	145	141	4	139	132	7
Zakelijke dienstverlening ¹⁾						
Man	256	238	18	246	243	3
Vrouw	243	232	10	230	221	8
Uitzendbranche						
Man	652	663	-11	538	555	-17
Vrouw	558	572	-14	403	421	-18
Overheid						
Man	47	49	-2	58	49	9
Vrouw	39	33	7	47	37	10
Onderwijs						
Man	47	47	0	52	44	8
Vrouw	78	68	10	84	61	22
Gezondheids- en welzijnszorg						
Man	56	55	2	60	50	11
Vrouw	241	211	30	279	211	68
Totaal ²⁾						
Man	2 185	2 148	37	1 928	1 899	30
Vrouw	2 020	1 932	88	1 775	1 650	125

¹⁾ Exclusief uitzendwerk.

²⁾ Inclusief delfstoffenwinning, energie- en waterleidingbedrijven, particuliere huishoudens met personeel in loondienst, extra territoriale lichamen en organisaties, landbouw en bosbouw, bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie, financiële instellingen, cultuur en overige dienstverlening, en bedrijfstak onbekend.

de instroom van banen in 2002 was gestegen ten opzichte van 2000. Per saldo was er sprake van een toenemend aandeel in de werkgelegenheids-groei van deze drie bedrijfstakken. De grootste bijdrage aan de totale banengroei leverde de gezondheids- en welzijnszorg. Ruim de helft van de netto instroom van banen in 2002 was te danken aan deze bedrijfstak.

Verschillen tussen mannen en vrouwen

Gegevens over de omvang van de baanstromen per bedrijfstak voor mannen en vrouwen afzonderlijk zijn weergegeven in Tabel 2. Door ruimtegebrek is een selectie van bedrijfstakken gemaakt. Meer informatie is op aanvraag beschikbaar. Iets meer dan de helft van de totale in- en uitstroom had betrekking op de banen van mannen. In 2002 was het aantal bewegingen op de arbeidsmarkt voor zowel mannen als vrouwen lager dan in 2000. De uitstroom van banen van vrouwen nam het sterkst af. Per saldo was de banengroei hoofdzakelijk te danken aan de toename van het aantal arbeidscontracten voor vrouwen. Waren vrouwen in 2000 al verantwoordelijk voor 70 procent van de werkgelegenheids-groei, in 2002 was dit percentage gestegen tot 81. Dit illustreert de opmars van de Nederlandse vrouw op de arbeidsmarkt.

De omvang van de stromen was vanzelfsprekend voor zowel mannen als vrouwen het grootst in de uitzendbranche. Ook waren in deze bedrijfstak de stromen van mannen ten opzichte van die van vrouwen relatief groot. Het werkgelegenheidsverlies in deze branche was echter min of meer gelijkelijk verdeeld. Dit gold niet voor de sterke

daling van de banengroei bij de zakelijke dienstverlening in 2002, die onder mannen veel groter was. Bij de industrie betroffen de baanstromen vooral contracten van mannen. Hier worden veel typisch mannelijke beroepen uitgeoefend. De afnemende arbeidsvraag bij deze bedrijfstak droeg substantieel bij aan de relatief minder gunstige werkgelegenheidsontwikkeling voor mannen.

De dynamiek bij vooral de gezondheids- en welzijnszorg had merendeels betrekking op baanstromen van vrouwen. Het verschil met het aantal afgesloten en ontbonden arbeidsovereenkomsten van mannen was groter aan de kant van de instroom van banen dan aan de kant van de uitstroom. Hierdoor werden in deze bedrijfstak meer extra banen voor vrouwen gecreëerd dan voor mannen. Deze extra banen voor vrouwen vertegenwoordigden in 2002 54 procent van de netto instroom voor vrouwen en 44 procent van de totale netto instroom. Dit betekende een groei van beide aandelen met 20 procentpunten ten opzichte van 2000. De groei van de werkgelegenheid voor mannen was ook steeds meer te danken aan de baancreatie in de gezondheids- en welzijnszorg: voor 5 procent in 2000 en voor 36 procent in 2002.

De baanstromen voor vrouwen overtroffen die voor mannen ook bij de handel en het onderwijs, en in mindere mate bij de horeca. Bij de overheid was dit niet het geval. Afgezien van de uitzendbranche waren de baanstromen voor zowel mannen als vrouwen bij de handel het grootst. In 2002 was alleen voor vrouwen de instroom groter bij de gezondheids- en welzijnszorg en voor mannen de uitstroom bij de zakelijke dienstverlening. De handel genereerde ook relatief veel extra banen voor mannen en nog meer voor vrouwen. Het surplus voor vrouwen ontstond weer doordat de stroomverschillen groter waren bij het

Tabel 3
Instroom en uitstroom van banen, bedrijfstak en jongeren

Bedrijfstak	2000			2002		
	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom
	<i>1 000 banen</i>					
Industrie						
15-24 jaar	97	83	14	81	69	12
25-34 jaar	75	74	1	50	55	-5
Handel						
15-24 jaar	339	309	29	312	275	37
25-34 jaar	123	130	-6	97	99	-2
Horeca						
15-24 jaar	172	160	12	172	157	15
25-34 jaar	55	58	-3	49	50	-1
Zakelijke dienstverlening ¹⁾						
15-24 jaar	190	169	21	197	182	15
25-34 jaar	154	144	10	128	129	0
Uitzendbranche						
15-24 jaar	625	624	1	478	483	-5
25-34 jaar	323	337	-14	249	264	-15
Overheid						
15-24 jaar	23	16	8	29	18	11
25-34 jaar	27	23	4	30	19	11
Onderwijs						
15-24 jaar	29	21	8	32	20	12
25-34 jaar	32	28	4	33	24	9
Gezondheids- en welzijnszorg						
15-24 jaar	102	78	23	134	96	39
25-34 jaar	77	73	4	77	61	16
Totaal ²⁾						
15-24 jaar	1 906	1 751	155	1 709	1 539	169
25-34 jaar	1 094	1 085	9	865	853	11

¹⁾ Exclusief uitzendwerk.

²⁾ Inclusief delfstoffenwinning, energie- en waterleidingbedrijven, particuliere huishoudens met personeel in loondienst, extra territoriale lichamen en organisaties, landbouw en bosbouw, bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie, financiële instellingen, cultuur en overige dienstverlening, en bedrijfstak onbekend.

Tabel 4
Instroom en uitstroom van banen, bedrijfstak en ouderen

	2000			2002		
	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom- uitstroom
<i>Bedrijfstak</i>	<i>1 000 banen</i>					
Industrie						
45-54 jaar	24	27	-3	22	27	-6
55-64 jaar	7	20	-12	9	24	-15
Handel						
45-54 jaar	38	38	0	32	33	-1
55-64 jaar	11	17	-7	12	18	-6
Horeca						
45-54 jaar	17	18	0	15	15	0
55-64 jaar	5	5	-1	5	6	0
Zakelijke dienstverlening ¹⁾						
45-54 jaar	44	45	-1	41	43	-2
55-64 jaar	12	16	-5	14	19	-5
Uitzendbranche						
45-54 jaar	78	82	-4	64	68	-4
55-64 jaar	17	18	-1	18	20	-2
Overheid						
45-54 jaar	12	13	-1	16	15	1
55-64 jaar	3	10	-6	6	13	-7
Onderwijs						
45-54 jaar	25	24	1	28	22	6
55-64 jaar	6	12	-6	9	14	-4
Gezondheids- en welzijnszorg						
45-54 jaar	39	36	3	45	35	10
55-64 jaar	7	14	-7	11	15	-4
Totaal ²⁾						
45-54 jaar	361	366	-5	333	332	1
55-64 jaar	96	153	-57	119	179	-60

¹⁾ Exclusief uitzendwerk.

²⁾ Inclusief delfstoffenwinning, energie- en waterleidingbedrijven, particuliere huishoudens met personeel in loondienst, extra territoriale lichamen en organisaties, landbouw en bosbouw, bouwnijverheid, vervoer, opslag en communicatie, financiële instellingen, cultuur en overige dienstverlening, en bedrijfstak onbekend.

aantal afgesloten arbeidsovereenkomsten dan bij de hoeveelheid ontbonden overeenkomsten. Dit gold nog meer bij het onderwijs, waardoor de extra banen in deze bedrijfstak verhoudingsgewijs nog vaker toevielen aan vrouwen. Vrouwen profiteerden ook meer van het aantal extra banen bij de overheid.

Verschillen tussen leeftijdsgroepen

De uitsplitsing van de stroomcijfers naar vier leeftijdscategorieën vindt plaats in Tabel 3 en 4. Tabel 3 toont de gegevens voor jongeren (15-24 jaar en 25-34 jaar) en Tabel 4 die voor ouderen (45-54 jaar en 55-64 jaar). De totale in- en uitstroom van banen werd voor meer dan 40 procent veroorzaakt door de dynamiek onder jongeren van 15-24 jaar. Deze dynamiek ontstaat door de overgang van school naar werk, het veelvuldig wisselen van baan en het grote aantal kortdurende contracten, zoals vakantiebanen. Deze factoren spelen voor jongeren van 25-34 jaar een minder belangrijke rol: het aandeel in de twee soorten stromen lag voor hen rond de 20 procentpunten lager. Een hogere leeftijd gaat gepaard met minder dynamisch arbeidsmarktgedrag. Zo bedroeg voor de oudste leeftijdsgroep in 2000 de instroom 5 procent en de uitstroom 9 procent van de overeenkomstige stroom voor de jongste categorie. De uitstroom van 55+ers betreft veelal pensionering. Zowel de totale uitstroom als de instroom steeg voor deze groep tussen 2000 en 2002. Bij de andere leeftijdsgroepen verminderde de dynamiek, vooral bij de groep

van 25-34 jaar. De grootste netto mutaties in de baanvoorraad vonden in beide jaren plaats bij de jongste en oudste groep: gemiddeld respectievelijk een netto instroom van 162 duizend en een netto uitstroom van 59 duizend.

Niet alleen voor jongeren, maar ook voor ouderen was de omvang van de in- en uitstroom van banen het grootst in de uitzendbranche. Wel was voor jongeren het relatieve belang van deze bedrijfstak beduidend groter. Zij hadden ook een aandeel van meer dan 80 procent in de daling van de stromen van uitzendbanen tussen 2000 en 2002. De sterke afname van het uitzendwerk in deze periode vond vooral plaats bij de categorie van 25-34 jaar.

De relatief grote rol van de handel en de zakelijke dienstverlening in de totale stromen zien we terug bij alle leeftijdscategorieën. Extra banen in deze bedrijfstakken waren er in beide jaren voor de jongste groep en in de zakelijke dienstverlening in 2000 ook voor de groep van 25-34 jaar. In 2002 daalde de werkgelegenheidsgroei in de zakelijke dienstverlening fors voor beide groepen jongeren.

De baanstromen bij de horeca betroffen voor ruim 60 procent contracten voor de groep van 15-24 jaar. Deze leeftijdsgroep verricht vaak seizoen- en vakantiewerk, wat in deze bedrijfstak veel voorkomt. Dit soort banen draagt niet bij aan een structurele groei van de werkgelegenheid, maar toch zorgde de horeca in beide jaren voor een toename van het aantal banen voor deze groep met gemiddeld ruim 13 duizend. Dit komt overeen met de creatie van banen voor de jongste groep in de industrie. Dit tekent het

afnemende belang van de industrie in het scheppen van werk. In de uitstroom van de oudste categorie speelde de industrie daarentegen nog de hoofdrol.

De belangrijkste uitzondering op de verminderde dynamiek tussen 2000 en 2002 bij de meeste bedrijfstakken voor de groepen jonger dan 55 jaar was de gezondheids- en welzijnszorg. De instroom van banen was hier in 2002 voor de groep van 15–24 jaar ruim 30 procent en voor de groep van 45–54 jaar 15 procent hoger dan in 2000. De uitstroom steeg alleen voor de eerste groep. Afgezien van de uitzendbranche vond de instroom van banen voor de laatste categorie in 2002 zelfs voor het grootste deel in deze bedrijfstak plaats. De gezondheids- en welzijnszorg genereerde in 2002 ook de meeste additionele werkgelegenheid voor alle leeftijdsgroepen onder de 55. Opvallend is ten slotte de stijging van de instroom bij de overheid en het onderwijs voor deze groepen. Deze bedrijfstakken zorgden per saldo voor een toenemend aantal extra banen.

Conclusies

De dynamiek op de Nederlandse arbeidsmarkt, gemeten aan de hand van de omvang van de instroom in en de uitstroom uit de voorraad banen, was aanzienlijk in 2000 en 2002. Achter een banengroei van minder dan 200 duizend gingen baanstromen schuil van rond de 4 miljoen. De omvang van deze stromen daalde tussen 2000 en 2002. Zij betroffen voor iets meer dan de helft banen van mannen. De dynamiek daalde zowel voor mannen als vrouwen, maar de werkgelegenheidsgroei had voor het leeuwendeel en in toenemende mate betrekking op banen van vrouwen. Jongeren gedroegen zich dynamischer dan ouderen, met name in de leeftijd van 15–24. De dynamiek onder 55+’ers steeg tussen 2000 en 2002. De daling bij de overige leeftijdscategorieën was het grootst bij de groep van 25–34 jaar. De netto instroom van banen vond vooral plaats bij de jongste categorie, terwijl bij de oudste sprake was van een netto uitstroom.

De omvang van de in- en uitstroom van banen was met rond de 1 miljoen per jaar uiteraard het grootst in de uitzendbranche. Voor iets meer dan de helft betrof het banen van mannen en voor ruim driekwart banen van jongeren van 15–34 jaar. De werkgelegenheid daalde net als de dynamiek fors in deze branche.

Omvangrijke stromen nemen we ook waar bij de handel en de zakelijke dienstverlening. Een relatief grote omvang gold voor alle leeftijdscategorieën en zowel voor mannen als voor vrouwen. Bij de handel overtroffen de baanstro-

men voor vrouwen die voor mannen. Jaarlijks genereerden deze bedrijfstakken ook relatief veel extra banen voor jonge mannen en vrouwen. Vooral voor de eerste categorie daalde de werkgelegenheidsgroei in de zakelijke dienstverlening echter fors in 2002.

De gezondheids- en welzijnszorg, het onderwijs en de overheid waren de enige bedrijfstakken waar de instroom van banen in 2002 was gestegen ten opzichte van 2000. Bij de laatste twee bedrijfstakken was de omvang van de instroom wel veel lager. De dynamiek in de gezondheids- en welzijnszorg had vooral betrekking op banen van jonge vrouwen. Afgezien van de uitzendbranche was in 2002 de instroom van banen van vrouwen hier ook groter dan elders. Dit ging ook op voor personen in de leeftijd van 45–54 jaar. De baanstromen voor vrouwen overtroffen die voor mannen ook in het onderwijs, hoewel in veel geringere mate. De daling van de omvang van de instroom met de leeftijd was bij het onderwijs en de overheid geringer dan bij de gezondheids- en welzijnszorg. Per saldo was sprake van een toenemend aandeel in de werkgelegenheidsgroei van deze drie bedrijfstakken. In 2002 vond zelfs ruim de helft van de totale netto instroom van banen plaats bij de gezondheids- en welzijnszorg. Rond de 90 procent van de netto instroom in deze bedrijfstak betrof banen van vrouwen. Ook bij de overheid en meer nog bij het onderwijs was de netto baancreatie voor vrouwen groter. De netto instroom bij de gezondheids- en welzijnszorg was meer dan bij de overheid en het onderwijs geconcentreerd bij personen van 15–24 jaar.

Literatuur

- Arts, C.H. en E.M.J. Hoogteijling (2002) Het sociaal statistisch bestand 1998 en 1999, Sociaal-economische maandstatistiek, 2002/12, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 13–21.
- CBS (2005a) De Nederlandse Economie 2004, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 192–198.
- CBS (2005b) Jaartabel conjunctuurgegevens 1997–2004, <http://www.cbs.nl/themas/conjunctuurgegevens/publicaties/conjunctuurbericht>.
- ESR (1995) Europees systeem van rekeningen 1995, EUROSTAT.
- Milot, R. en P. Kee (2005a) Longitudinale micro-integratie van de SSB-banenbestanden voor een consistente tijdreeks van de baandynamiek, CBS-rapport 2005-40-MOO.
- Milot, R. en P. Kee (2005b) Direct measurement of continuous job flows, CBS Discussion paper 05008.

Langlopende staatsschuld boven de 200 miljard euro

Laurens Cazander

Halverwege 2005 was de stand van de langlopende staatsschuld 210 miljard euro; de stand op de financiële balans was 228 miljard euro. In twee jaar tijd is deze vaste schuld van het Rijk met 25 procent toegenomen. De waarde van de kortlopende schuldpapieren van de schatkist bedroeg eind juni 2005 17 miljard euro. Dit was ruimschoots lager dan in de twee voorgaande jaren. De betaalde rente op de staatsschuld bedroeg in het eerste halfjaar bijna 5 miljard euro. Bij de vorderingen van het Rijk was halverwege 2005 sprake van een opvallend hoog volume aan uitgezette kasgeldleningen. In het eerste kwartaal verkocht de Staat voor 1,4 miljard euro aan beursgenoteerde aandelen.

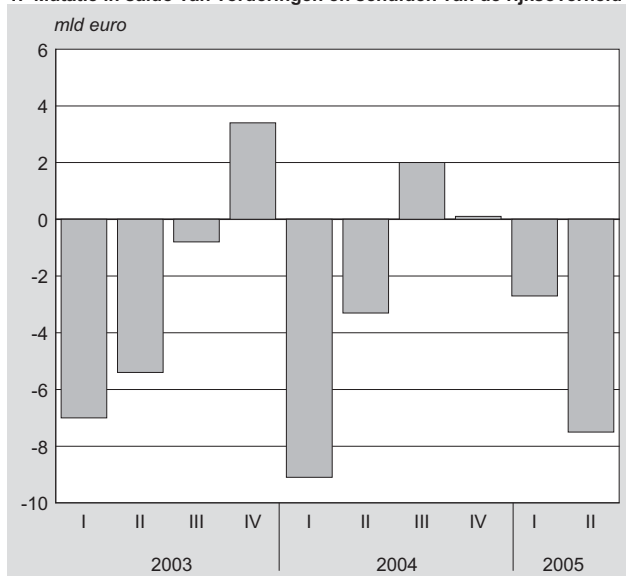
Financiële positie van het Rijk

In het eerste halfjaar van 2005 is het financieel vermogen, oftewel het saldo van vorderingen en schulden, van het Rijk gedaald met 10 miljard euro. Eind juni dit jaar waren de vorderingen 13 miljard euro en de schulden 23 miljard euro hoger dan eind december vorig jaar.

Ook in 2003 en 2004 vertoonde het eerste halfjaar een daling van het financieel vermogen, zelfs in iets sterkere mate dan in 2005. Vervolgens werd destijds in het tweede halfjaar een kleine stijging gerealiseerd.

De verschillen per kwartaal hangen samen met het feit dat de ontvangsten en uitgaven van het Rijk binnen een jaar niet gelijk oplopen. De behoefte aan middelen om de aflossingen en de tekorten van het Rijk en de instellingen die via de schatkist bankieren te financieren, kan zelfs per maand sterk variëren. Zo vergt de aflossing van een obligatielening veelal meer dan tien miljard euro.

1. Mutatie in saldo van vorderingen en schulden van de rijksoverheid

De positie op de financiële balans is het resultaat van de transacties en de (eventuele) waardeveranderingen bij zowel de vorderingen als de schulden.

In het navolgende zullen eerst de diverse vorderingen en schulden van het Rijk worden besproken. Daarna zal aandacht worden besteed aan het begrip *staatsschuld* en aan de posten van de financiële balans die hierbij van belang zijn.

Vorderingen van het Rijk

De belangrijkste variabele bij de vorderingen is de post *aandelen en overige deelnemingen*. De marktwaarde van de beursgenoteerde aandelen (in voormalige staatsbedrijven) daalde in het eerste halfjaar van 2005 tot minder dan 5 miljard euro. In het eerste kwartaal verkocht het Rijk aandelen van KPN, TNT en PinkRocade voor een bedrag van 1,4 miljard euro. Een stijging van de beurskoersen in het eerste halfjaar zorgde ervoor dat de daling van de balanswaarde (slechts) 1,3 miljard euro was.

De waarde van de overige deelnemingen ligt ongeveer stabiel op 30 miljard euro. Het gaat hier onder andere om de belangen in DNB, NS en Schiphol. De deelnemingen zorgen periodiek voor inkomsten uit dividenden. In het eerste halfjaar van 2005 bedroegen de winstuitkeringen aan de schatkist 1,2 miljard euro.

De overige vorderingen op de financiële balans van het Rijk zijn de verstrekte leningen (in drie categorieën van looptijd) en de handelskredieten en transitorische posten.

De kortlopende leningen zijn de rekening-courant tegoe-den bij diverse instellingen van de centrale overheid en bij de sociale fondsen. Bij de langlopende leningen gaat het vooral om de studiebeurzen. De derde categorie leningen zijn de uitgezette kas- of daggeldleningen. Deze zijn geteld onder de post deposito's. Eind juni 2005 bedroeg de stand van deze zeer korte leningen ruim 11 miljard euro, waar dit de afgelopen jaren hooguit een paar miljard was. De in juni tijdelijk uitgezette kasgeldleningen zijn in juli aangewend om een omvangrijke obligatielening af te lossen.

Schulden van het Rijk

De twee belangrijkste schuldvormen van het Rijk behoren tot *de effecten*. Dit zijn verhandelbare waardepapieren. De langlopende bestaan uit staatsobligaties, de kortlopende uit schatkistpapier.

Staatsobligaties zijn door het Rijk uitgegeven waardepapieren met een looptijd van meestal drie, vijf of tien jaar. In april van dit jaar is voor het eerst sinds vele jaren een dertigjarige lening op de openbare kapitaalmarkt gebracht. Uit een peiling onder beleggers was namelijk gebleken dat er ook behoefte bestaat aan leningen met een extra lange looptijd.

De marktwaarde van de obligaties bedroeg eind juni 2005 226 miljard euro. Dit betekende een stijging van 18 miljard ten opzichte van eind december vorig jaar. Deze toename bestond voor 13 miljard uit transacties (saldo van uitgiftes en aflossingen) en voor bijna 5 miljard aan overige mutaties (koersontwikkeling). De nominale waarde van de uitstaande staatsobligaties bedroeg eind juni 2005 209 miljard euro, ruim acht procent onder de marktwaarde. De door het Rijk betaalde rente op de obligatieschuld bedroeg in het eerste halfjaar 4,5 miljard euro.

Schatkistpapier is een openbaar schuldbewijs van het Rijk met een looptijd van drie tot twaalf maanden. Door de korte looptijd is dit financieringsmiddel een flexibele buffer naast de meer rigide obligaties. De uitstaande waarde van het schatkistpapier varieert de laatste jaren tussen de 15 en 25 miljard euro. Eind juni 2005 was de balansnotering ruim 17 miljard euro. Dit was een fractie lager dan ultimo 2004 en veel lager dan een jaar eerder. Door de omvangrijke uitgiftes van obligaties in de eerste helft van dit jaar kon het volume schatkistpapier worden verkleind. De betaalde rente op het schatkistpapier bedroeg in de eerste helft van 2005 0,2 miljard euro.

De resterende schuldvormen van het Rijk zijn de kortlopende leningen, de langlopende leningen, het chartaal geld en de handelskredieten en transitorische posten. De post chartaal geld bestaat uit de in omloop gebrachte munten die gelden als wettig betaalmiddel. Het volume van de (euro)muntschuld was stabiel op 0,7 miljard euro. De kortlopende leningen bestaan voor het overgrote deel uit de tekorten op de rekening-courant bij de wettelijke sociale fondsen en diverse instellingen van de centrale overheid. Het overige deel van de korte leningen bestaat uit de opgenomen kasgeldleningen. Deze kunnen worden ingezet voor de ultrakorte financiering van de staatskas. Het saldo van de schatkist wordt op dagbasis gereguleerd en moet tussen de 0 en 50 miljoen euro blijven. Het volume aan langlopende leningen is de laatste jaren gedaald. Vijf jaar geleden was de omvang van deze schuldpost nog meer dan 13 miljard euro. Deze niet-openbare financiering wordt door het Rijk niet meer toegepast. De nog uitstaande leningen worden indien mogelijk vroegtijdig afgelost.

In tegenstelling tot het financieel vermogen is de staatschuld een bruto begrip. Dit betekent dat de schulden niet zijn gesaldeerd met de vorderingen. Wel is het zo dat niet alle posten van de financiële balans zonder meer tot de staatschuld behoren.

Voor de omvang en de ontwikkeling van de staatschuld zijn de obligaties en het schatkistpapier het belangrijkste. Voor de berekening van de vaste staatschuld zijn de bedragen van de obligaties en de langlopende leningen benodigd.

De overige schulden zijn echter nauwelijks interessant voor het beeld van de actuele ontwikkeling van de staatschuld. De muntschuld ligt al jaren stabiel op een relatief laag bedrag. De kortlopende leningen zijn overwegend schulden van andere delen van de collectieve sector. De opgenomen kasgeldleningen bedragen maximaal een paar miljard euro. De transitoria omvatten de binnenkort te betalen rente, die ten laste komt van de lopende rekening.

Staatschuld: het begrip en de omvang

De staatschuld is de geldschuld van de Staat der Nederlanden, het Rijk. Een veel gehanteerde indeling is die in enerzijds een vaste of langlopende staatschuld en anderzijds een vlottende of kortlopende staatschuld. Naast deze tweedeling wordt soms ook nog een categorie overige staatschuld onderscheiden.

De obligaties en de langlopende leningen vormen samen de langlopende staatschuld. Dit zijn namelijk beide schuldvormen met een oorspronkelijke looptijd van langer dan een jaar.

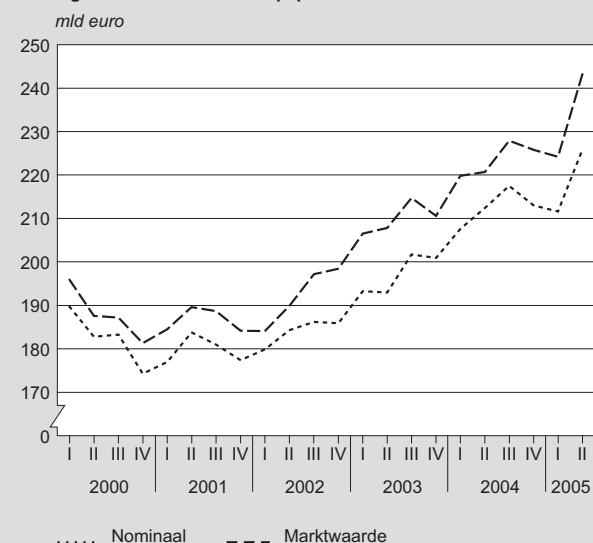
Schulden van de rijksoverheid met een kortere looptijd rekent men tot de kortlopende staatschuld. Het schatkistpapier is het belangrijkste deel van de kortlopende staatschuld, dat voorts nog kan bestaan uit opgenomen kasgeldleningen. De categorie overige staatschuld bestaat met name uit de muntschuld.

Behalve de looptijd van de schulden is ook de waarderingmethode van belang. De cijfers van de financiële balans zijn conform Europese richtlijnen gewaardeerd tegen de marktwaarde. De cijfers die het ministerie van Financiën publiceert zijn daarentegen nominale bedragen. Dit zijn de bedragen die bij aflossing daadwerkelijk moeten worden betaald.

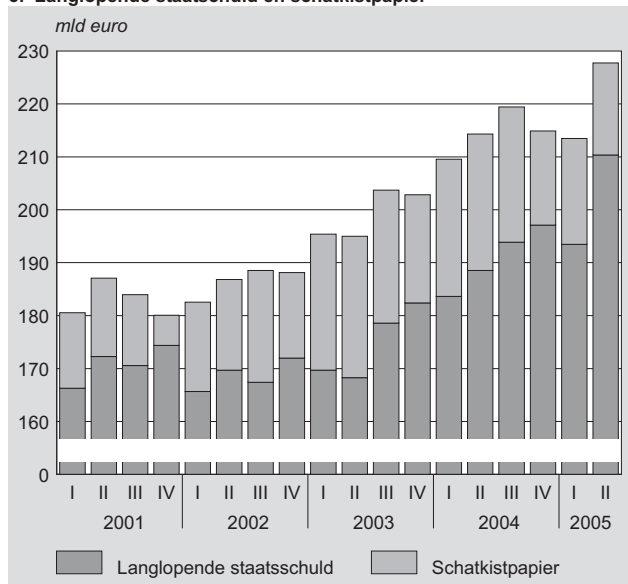
Bij de obligaties kan er een aanzienlijk verschil zijn tussen deze twee begrippen. De marktwaarde wordt bepaald door de nominale bedragen van de ruim twintig verschillende obligatieleningen te vermenigvuldigen met de actuele koersen op de effectenmarkt. De laatste twee jaar lag de marktwaarde van de obligaties tussen de vijf en negen procent hoger dan de nominale waarde.

Bij het schatkistpapier speelt de wijze van waardering een veel kleinere rol. De marktwaarde is hier normaliter lager dan de nominale waarde. Dit komt doordat bij de uitgifte de rente al direct wordt uitbetaald door korting te geven op het nominale aankoopbedrag. De afgelopen kwartalen lag de marktwaarde van het schatkistpapier ongeveer een half procent onder de nominale waarde.

2. Obligatieschuld en schatkistpapier

3. Langlopende staatsschuld en schatkistpapier

Als de staatsschuld wordt berekend als de som van de langlopende staatsschuld en het schatkistpapier dan was de balansstand eind juni 2005 245 miljard euro. De nominale waarde bedroeg toen 228 miljard euro, 7 procent hoger dan eind juni 2004.

De langlopende staatsschuld kwam halverwege 2005 uit op een nominaal bedrag van 210 miljard euro. Hiermee is de stand van de vaste schuld in twee jaar tijd met 25 procent toegenomen. Deze toename ligt in lijn met de tekorten bij het Rijk en het lagere volume schatkistpapier. In de periode 2000 tot en met 2002 vertoonde de langlopende staatsschuld, dankzij enkele overschotten en een hoger volume schatkistpapier, een licht dalende trend.

De staatsschuld is niet hetzelfde als de EMU-schuld van Nederland, maar vormt wel het belangrijkste onderdeel. De schuld waarover aan Europa moet worden gerapporteerd is namelijk de nominale geldschuld van de gehele sector overheid, minus de onderlinge schulden van de subsectoren (geconsolideerd).

De afgelopen paar jaar was de EMU-schuld ongeveer 40 miljard euro hoger dan de nominale staatsschuld. Vooral de schuldpositie van de gemeenten is hier van belang.

Samenstelling kwartaalcijfers

De kwartaalcijfers over de financiële rekening en balans van het Rijk worden samengesteld ten behoeve van de verplichte rapportage van de overheidsfinanciën aan de Europese Unie. Bij de berekening van de cijfers zijn de voorschriften van het Europees systeem voor nationale rekeningen (ESR95) leidend. Een belangrijk element hiervan is dat de variabelen van de balans worden berekend naar de marktwaarde. In de rapportage over de overheids-schuld, de EMU-rapportage, worden echter nominale waarden gevraagd.

De rijksoverheid heeft een aandeel van meer dan tachtig procent in de schulden van de sector overheid. De cijfers over de financiële rekening en balans van de rijksoverheid zijn gebaseerd op overzichten van de Rijkshoofdboekhouding, het Agentschap van het ministerie van Financiën en De Nederlandsche Bank.

Tabel 1 geeft per einde kwartaal de balansstanden van de vorderingen (de financiële activa) en de schulden (de financiële passiva). Tabel 2 geeft per kwartaal het saldo

Tabel 1
Stand van vorderingen en schulden van het Rijk, ultimo

	2003			2004				2005	
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>									
Vorderingen									
Deposito's	0,4	1,8	0,8	2,1	1,6	3,6	1,1	1,9	11,7
Kortlopende leningen	1,9	2,6	4,6	6,4	9,5	6,4	3,7	4,8	6,7
Langlopende leningen	10,6	11,1	10,9	10,9	11,3	11,6	11,9	11,8	12,1
Aandelen en overige deelnemingen	37,1	35,5	36,1	35,3	35,6	35,6	34,9	34,0	33,9
Handelskredieten en transitorische posten	12,9	12,7	14,6	12,8	12,7	11,8	14,9	13,7	14,4
Totaal vorderingen	62,9	63,9	67,0	67,6	70,7	69,0	66,3	66,2	78,8
Schulden									
Chartaal geld (munten)	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7
Kortlopende effecten (schatkistpapier)	26,5	25,0	20,2	25,7	25,7	25,5	17,7	19,8	17,3
Langlopende effecten (obligaties)	181,3	189,7	190,4	194,1	195,0	202,4	208,1	204,4	226,0
Kortlopende leningen	20,6	16,6	16,8	19,3	22,6	17,5	14,2	19,1	20,2
Langlopende leningen	2,5	2,3	2,2	2,3	2,2	2,2	2,1	2,0	2,0
Handelskredieten en transitorische posten	9,3	8,4	12,0	9,9	12,2	6,6	9,2	8,6	8,6
Totaal schulden	240,9	242,7	242,4	252,1	258,5	254,8	252,0	254,6	274,7
Saldo vorderingen en schulden	-178,0	-178,8	-175,4	-184,5	-187,8	-185,8	-185,7	-188,4	-195,9

van de transacties in de verschillende vorderingen en schulden.

De relatie tussen standcijfers en transactiecijfers is als volgt. De stand van kwartaal t is gelijk aan de stand van

kwartaal t-1 plus de transacties in kwartaal t plus de (eventuele) overige mutaties. De overige mutaties hoeven niet afzonderlijk te worden gerapporteerd, maar zijn wel uit de cijferreeksen te herleiden. Voorbeelden zijn koerswijzigingen en herclassificaties.

Tabel 2
Financiële transacties van het Rijk

	2003			2004				2005	
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>									
Vorderingen									
Deposito's	-2,1	1,4	-1,0	1,3	-0,5	2,0	-2,6	0,8	9,8
Kortlopende leningen	0,2	0,7	1,9	1,8	3,1	-3,2	-2,7	1,2	1,8
Langlopende leningen	0,3	0,5	-0,3	0,1	0,4	0,3	0,4	0,0	0,3
Aandelen en overige deelnemingen	0,1	-2,0	0,1	-	-	0,0	-1,6	-1,4	0,0
Handelskredieten en transitorische posten	1,2	-0,2	1,9	-1,8	-0,1	4,3	3,0	-1,2	0,8
Totaal vorderingen	-0,4	0,6	2,6	1,4	2,9	3,5	-3,4	-0,6	12,7
Schulden									
Chartaal geld (munten)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kortlopende effecten (schatkistpapier)	1,0	-1,6	-4,7	5,5	-0,1	-0,2	-7,8	2,2	-2,6
Langlopende effecten (obligaties)	-1,4	10,4	3,8	1,2	4,9	5,3	3,3	-3,6	16,9
Kortlopende leningen	2,3	-4,0	0,2	2,5	3,3	-5,2	-3,3	4,9	1,1
Langlopende leningen	-0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,0
Handelskredieten en transitorische posten	2,1	-0,9	3,6	-1,9	2,5	-5,1	2,9	-0,6	0,0
Totaal schulden	3,8	3,8	2,8	7,4	10,5	-5,2	-4,9	2,7	15,4

Tabellen

De tabellen in deze publicatie bestaan ieder uit meerdere delen. De omschrijvingen zijn per deel afwisselend in het Nederlands en in het Engels afgedrukt.

1. Goederen- en dienstentotalen
  - 1.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 1.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 1.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 1.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 1.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
  - 1.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
2. Bruto binnenlands product naar bedrijfstakken
  - 2.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 2.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 2.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 2.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
  - 2.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
  - 2.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
3. Beloning van werknemers en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product
  - 3.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 3.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
  - 3.4.1 Banen en arbeidsvolume werknemers
4. Consumptieve bestedingen
  - 4.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 4.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 4.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
5. Investerings in vaste activa (bruto)
  - 5.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 5.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 5.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
6. Invoer van goederen en diensten
  - 6.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 6.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 6.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
7. Uitvoer van goederen en diensten
  - 7.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 7.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
  - 7.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks

Tables

The tables in this publication each consist of several parts. The descriptions are alternatingly either in English or in Dutch.

1. Supply and disposition of goods and services
  - 1.1.1 Volume changes, original series
  - 1.1.2 Volume changes, final adjusted series
  - 1.2.1 Value changes, original series
  - 1.2.2 Value changes, final adjusted series
  - 1.3.1 Values, original series
  - 1.3.2 Values, final adjusted series
2. Gross domestic product by kind of economic activity
  - 2.1.1 Volume changes, original series
  - 2.1.2 Volume changes, adjusted series
  - 2.2.1 Value changes, original series
  - 2.2.2 Value changes, adjusted series
  - 2.3.1 Values, original series
  - 2.3.2 Values, adjusted series
3. Compensation of employees and other income components of domestic product
  - 3.2.1 Value changes, original series
  - 3.3.1 Values, original series
  - 3.4.1 Jobs and labour input of employees
4. Final consumption
  - 4.1.1 Volume changes, original series
  - 4.2.1 Value changes, original series
  - 4.3.1 Values, original series
5. Fixed capital formation (gross)
  - 5.1.1 Volume changes, original series
  - 5.2.1 Value changes, original series
  - 5.3.1 Values, original series
6. Imports of goods and services
  - 6.1.1 Volume changes, original series
  - 6.2.1 Value changes, original series
  - 6.3.1 Values, original series
7. Exports of goods and services
  - 7.1.1 Volume changes, original series
  - 7.2.1 Value changes, original series
  - 7.3.1 Values, original series

Tabel / Table 1.1.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
1	-0,1	1,7	-0,7	-0,5	0,2	1,2	1,4	2,0	2,3	-0,5	1,3	
2	2,0	7,8	1,0	0,7	3,8	3,0	7,3	8,8	12,0	4,8	4,4	
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	0,6	3,9	-0,1	0,0	1,6	1,8	3,5	4,5	5,8	1,4	2,5	
Consumptie												
4 door huishoudens incl. IZWh	-0,7	0,0	-0,5	-1,0	-1,2	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	
5 door de overheid	2,4	0,0	1,7	2,0	3,2	-0,4	0,7	-0,9	0,3	-0,3	-0,4	
Bruto investeringen in vaste activa												
6 door bedrijven	-3,7	4,9	-5,2	-3,7	1,8	6,6	4,2	4,5	4,2	-1,6	2,8	
7 door de overheid	-2,8	-6,2	-3,7	-2,2	-1,0	-3,5	-8,6	-9,1	-3,4	-2,1	1,5	
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	-0,3	0,8	-0,7	-0,7	0,5	1,2	0,3	0,6	1,3	-1,3	0,3	
10 Uitvoer van goederen en diensten	2,0	8,5	0,8	1,0	3,2	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5	
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	0,6	3,9	-0,1	0,0	1,6	1,8	3,5	4,5	5,8	1,4	2,5	

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.1.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (volume changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
1	-0,1	1,7	-0,5	0,1	0,6	0,8	0,3	0,6	0,1	-0,8	1,2	
2	2,0	7,8	-0,3	0,6	1,6	1,4	3,5	2,0	4,4	-4,7	2,9	
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	0,6	3,9	-0,4	0,3	1,0	1,0	1,5	1,1	1,8	-2,4	1,9	
Consumption												
4 by households incl. NPISH	-0,7	0,0	-0,5	-0,3	0,0	0,9	-0,9	0,4	-0,3	-0,5	0,5	
5 by general government	2,4	0,0	-0,1	1,0	0,7	-1,7	0,5	-0,3	1,6	-1,8	0,1	
Gross fixed capital formation												
6 by enterprises	-3,7	4,9	-0,1	0,6	1,3	4,7	-2,3	1,1	0,7	-1,0	2,0	
7 by general government	-2,8	-6,2	0,8	0,9	-2,9	-2,5	-3,7	-0,1	2,4	-0,7	0,1	
8 Changes in inventories ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	-0,3	0,8	0,1	-0,2	0,7	0,4	-0,3	0,1	0,5	-1,0	0,4	
10 Exports of goods and services	2,0	8,5	-1,1	1,0	1,4	1,8	3,9	2,5	3,4	-4,1	3,7	
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	0,6	3,9	-0,4	0,3	1,0	1,0	1,5	1,1	1,8	-2,4	1,9	

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.2.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
1	2,4	2,6	2,8	1,3	2,2	2,1	2,3	2,6	3,3	1,0	2,7
2	0,1	9,1	-1,6	-1,4	1,2	1,1	9,3	11,8	14,0	7,2	6,9
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	1,5	4,9	1,2	0,3	1,8	1,7	4,8	5,9	7,2	3,2	4,2
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	1,5	1,1	1,6	1,0	0,8	1,0	1,0	1,4	1,0	0,3	1,5
5 door de overheid	5,2	2,1	7,7	3,3	5,0	1,8	2,6	1,2	2,9	0,8	0,7
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	-2,3	6,4	-3,8	-2,7	3,0	8,2	6,3	6,1	5,0	-1,1	3,4
7 door de overheid	-2,0	-5,5	-3,0	-1,7	-0,1	-2,7	-7,5	-8,2	-3,4	-0,8	1,0
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	1,9	2,2	2,4	0,9	2,4	2,5	1,9	2,0	2,5	-0,1	1,6
10 Uitvoer van goederen en diensten	1,0	8,9	-0,6	-0,5	1,1	0,7	9,2	11,6	14,0	8,0	8,0
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	1,5	4,9	1,2	0,3	1,8	1,7	4,8	5,9	7,2	3,2	4,2

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.2.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (value changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
1	2,4	2,6	0,2	0,2	0,9	0,8	0,7	0,7	0,5	0,0	1,1
2	0,1	9,1	-2,7	0,6	2,0	1,8	4,6	3,0	3,8	-3,9	3,9
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	1,5	4,9	-0,8	0,3	1,3	1,1	2,1	1,5	1,7	-1,5	2,1
Consumption											
4 by households incl. NPISH	1,5	1,1	0,0	0,3	0,5	0,3	0,0	0,6	0,1	-0,3	1,2
5 by general government	5,2	2,1	2,1	0,1	0,5	0,0	1,3	-0,1	0,9	-0,7	0,3
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	-2,3	6,4	-0,2	0,6	1,8	5,8	-2,2	0,9	0,5	-0,4	2,2
7 by general government	-2,0	-5,5	1,5	1,2	-2,3	-3,1	-2,7	-0,4	2,3	0,0	-0,6
8 Changes in inventories ¹⁾	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	1,9	2,2	0,8	-0,3	1,2	0,8	0,5	0,0	0,4	0,0	0,7
10 Exports of goods and services	1,0	8,9	-3,2	1,3	1,5	1,5	4,5	3,7	3,5	-3,5	4,1
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	1,5	4,9	-0,8	0,3	1,3	1,1	2,1	1,5	1,7	-1,5	2,1

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.3.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks
Supply and disposition of goods and services, original series

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>											
1	476,3	488,6	121,2	114,9	122,9	119,9	123,9	117,8	127,0	121,1	127,3
2	268,3	292,6	65,4	66,1	69,3	68,3	71,5	73,9	79,0	73,2	76,4
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	744,6	781,3	186,6	181,0	192,2	188,2	195,4	191,7	206,0	194,2	203,7
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	236,5	239,2	59,4	59,2	59,3	59,2	60,0	60,1	59,9	59,4	60,9
5 door de overheid	116,0	118,5	31,2	27,6	30,1	27,7	32,0	27,9	31,0	27,9	32,2
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	74,7	79,4	19,8	16,5	19,7	20,1	21,0	17,5	20,7	19,9	21,8
7 door de overheid	16,1	15,2	4,0	4,0	4,4	3,6	3,7	3,7	4,2	3,6	3,7
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	-0,1	0,8	-1,2	0,2	0,5	0,6	-1,4	0,6	1,1	0,3	-1,5
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	443,2	453,1	113,2	107,6	114,1	111,1	115,3	109,8	117,0	111,0	117,1
10 Uitvoer van goederen en diensten	301,4	328,1	73,4	73,4	78,1	77,0	80,1	81,9	89,0	83,2	86,6
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	744,6	781,3	186,6	181,0	192,2	188,2	195,4	191,7	206,0	194,2	203,7

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.3.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>bln euro</i>											
1	476,3	488,6	118,8	119,0	120,1	121,0	121,8	122,6	123,2	123,2	124,5
2	268,3	292,6	66,1	66,5	67,8	69,0	72,2	74,3	77,1	74,1	77,0
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	744,6	781,3	184,9	185,5	187,9	190,0	194,0	197,0	200,4	197,3	201,5
Consumption											
4 by households incl. NPISH	236,5	239,2	59,0	59,1	59,4	59,6	59,6	60,0	60,0	59,8	60,5
5 by general government	116,0	118,5	29,1	29,1	29,3	29,3	29,7	29,6	29,9	29,7	29,8
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	74,7	79,4	18,5	18,6	19,0	20,1	19,6	19,8	19,9	19,8	20,3
7 by general government	16,1	15,2	4,0	4,1	4,0	3,9	3,8	3,7	3,8	3,8	3,8
8 Changes in inventories ¹⁾	-0,1	0,8	0,1	-0,2	-0,1	0,3	-0,1	0,2	0,5	0,0	-0,2
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	443,2	453,1	110,9	110,5	111,8	112,8	113,3	113,3	113,7	113,7	114,5
10 Exports of goods and services	301,4	328,1	74,0	74,9	76,0	77,2	80,7	83,6	86,6	83,6	87,0
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	744,6	781,3	184,9	185,5	187,9	190,0	194,0	197,0	200,4	197,3	201,5

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 2.1.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	4,0	4,9	10,4	-5,0	8,1	6,1	0,1	6,3	6,8	0,7	-1,4
Delfstoffenwinning	-4,0	10,9	-17,8	-17,5	-0,5	4,7	19,2	28,0	6,2	-7,0	2,2
Industrie	-1,6	1,2	-3,4	-0,8	-1,1	1,4	1,5	1,0	0,8	-2,1	0,2
Voedings- en genotmiddelenindustrie	-1,7	0,2	-2,7	-2,7	-0,4	0,7	-0,9	0,0	1,1	-0,8	0,6
Textiel- en lederindustrie	-5,9	-1,4	-3,7	-10,3	3,0	0,0	-3,1	3,4	-5,4	-6,9	-1,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-2,6	-1,3	-5,6	2,8	-3,5	-2,0	-2,7	-1,6	0,7	-2,4	2,2
Aardolie-industrie	5,6	4,2	7,6	10,6	5,5	8,7	9,2	2,0	-3,5	-5,0	-3,9
Chemische basisproductenindustrie	-0,1	1,1	-0,4	-2,8	-0,2	3,1	3,5	-0,2	-2,0	-8,2	-4,2
Chemische eindproductenindustrie	-1,8	-0,1	-3,5	0,9	-1,6	4,0	6,3	-0,8	-10,0	-3,5	-3,3
Rubber- en kunststofindustrie	-3,2	5,0	-5,9	-1,9	-1,5	4,5	4,6	3,2	7,8	-0,6	2,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	-1,8	4,1	-2,1	-0,8	-3,2	4,1	1,2	4,2	6,9	0,4	2,0
Machine-industrie	-1,7	1,5	-3,8	0,1	-3,7	-0,9	0,9	2,7	3,5	4,7	4,6
Elektrotechnische industrie	-0,4	0,5	-2,6	-3,9	1,1	1,7	1,8	-2,1	0,4	-6,0	-2,6
Transportmiddelenindustrie	1,9	4,2	-3,1	2,7	2,8	-1,8	5,8	8,5	4,7	1,9	-4,6
Overige industrie	-4,1	0,6	-7,5	-1,9	-1,6	1,3	1,7	-0,5	-0,2	-3,0	3,5
Energie- en waterleidingbedrijven	4,3	-3,7	3,6	3,1	3,6	-11,2	-2,5	2,3	-2,4	0,2	0,5
Bouwnijverheid	-4,2	1,2	-2,1	-4,6	-4,0	3,0	-0,4	-1,2	3,2	-4,0	4,8
Handel, horeca en reparatie	0,3	3,3	-0,6	-0,4	0,4	1,0	3,2	4,3	4,6	1,0	1,5
Handel en reparatie	1,1	4,2	0,3	0,5	0,9	1,4	4,4	5,5	5,4	1,3	1,8
Horeca	-5,2	-2,7	-6,3	-6,1	-2,9	-1,7	-4,3	-3,7	-0,9	-1,5	-0,5
Vervoer, opslag en communicatie	2,5	4,0	1,9	3,0	2,3	3,9	5,5	3,6	3,2	0,0	2,0
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	1,7	3,7	1,0	1,9	1,4	2,9	6,0	3,1	2,9	-0,3	2,1
Post en telecommunicatie	3,8	4,6	3,5	5,1	3,7	5,6	4,6	4,5	3,7	0,6	1,9
Financiële en zakelijke dienstverlening	-1,0	0,9	-1,5	-0,8	-0,5	0,4	-0,7	2,3	1,6	1,1	2,7
Financiële instellingen	2,7	2,0	2,8	2,6	4,2	2,2	-3,3	5,4	3,9	1,2	4,9
Verhuur van en handel in onroerend goed	-0,1	-0,5	-1,0	0,8	0,0	-0,9	-0,6	0,0	-0,5	-0,2	0,8
Uitzendbureaus	-9,0	0,0	-9,2	-9,6	-8,7	-6,8	-2,6	3,5	4,8	9,5	11,1
Overige zakelijke dienstverlening	-2,2	1,3	-2,9	-2,2	-2,0	1,3	1,6	1,4	0,8	0,5	1,1
Overheid	1,8	-0,3	1,4	1,5	2,3	-1,2	0,3	-0,8	0,5	-0,9	-0,9
Zorg en overige dienstverlening	2,2	1,4	2,2	1,9	2,9	1,2	2,7	0,9	0,8	0,7	-0,5
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	0,0	1,7	-0,6	-0,4	0,5	1,0	1,5	2,3	2,1	-0,4	1,2

Table / Tabel 2.1.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (volume changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter								
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	4,0	4,9	5,4	-8,2	6,7	3,0	-0,8	-1,6	5,7	-2,3	-2,9
Mining and quarrying	-4,0	10,9	-16,4	5,2	13,4	4,4	-6,5	11,3	-5,8	-6,8	4,1
Manufacturing	-1,6	1,2	-0,9	1,3	-0,7	1,9	-0,8	0,6	-0,9	-0,6	0,9
Electricity, gas and water supply	4,3	-3,7	0,3	0,6	1,2	-13,0	10,2	4,7	-3,2	-10,4	10,9
Construction	-4,2	1,2	0,0	-0,6	-3,2	7,3	-4,2	-0,3	1,0	-0,2	3,6
Trade, hotels, restaurants and repair	0,3	3,3	-1,5	0,2	0,2	2,3	0,6	1,1	0,6	-1,3	1,2
Transport, storage and communication	2,5	4,0	-0,4	1,7	0,6	2,1	0,9	0,0	0,2	-1,1	2,8
Financial and business service activities	-1,0	0,9	-0,3	0,0	0,2	0,5	-1,4	3,0	-0,4	0,0	0,1
Government	1,8	-0,3	-0,6	0,7	0,2	-1,1	0,3	-0,2	1,2	-2,0	0,1
Care and other service activities	2,2	1,4	0,7	0,6	0,7	-0,5	1,7	-0,8	0,2	-0,3	0,3
Value added (gross, basic prices)	0,0	1,7	-0,7	0,0	0,7	0,9	0,2	0,6	0,0	-0,6	1,0

Tabel / Table 2.2.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
BEDRIJFSTAKKEN												
Landbouw, bosbouw en visserij	3,0	-7,4	4,0	6,0	4,4	-8,9	-7,0	-16,1	2,0	19,4	-3,4	
Delfstoffenwinning	3,2	12,1	-9,2	-12,1	1,7	1,4	11,3	33,1	15,2	16,7	32,8	
Industrie	0,7	2,1	1,0	-2,6	0,0	1,1	1,2	3,4	2,9	-3,7	3,5	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	-0,4	1,5	4,9	-7,2	-2,6	9,6	-3,5	2,2	-1,9	-7,7	3,2	
Textiel- en lederindustrie	-3,4	-2,3	0,3	-5,8	5,4	-1,1	-5,0	2,4	-5,1	-7,6	-1,3	
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-2,7	0,2	-6,7	3,1	-3,5	0,1	1,9	-2,3	1,0	-1,9	2,5	
Aardolie-industrie	22,9	25,8	5,9	8,1	-11,3	-16,7	42,3	41,8	49,0	-71,8	40,3	
Chemische basisproductenindustrie	5,9	5,8	12,6	-15,2	12,6	-2,9	-4,1	17,0	15,8	12,4	3,7	
Chemische eindproductenindustrie	-6,1	-4,8	-9,6	-0,7	-1,9	-1,7	2,0	-5,4	-14,4	-8,1	-12,2	
Rubber- en kunststofindustrie	-3,4	-2,5	-7,1	1,7	2,2	3,7	-1,9	-8,0	-3,4	-9,8	-0,9	
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,0	5,2	2,9	-2,4	-6,4	0,4	1,1	7,3	12,5	12,2	9,4	
Machine-industrie	0,4	2,0	-0,4	2,6	-2,6	1,9	2,3	1,0	2,9	3,0	4,8	
Elektrotechnische industrie	2,5	-2,2	1,1	-2,7	5,4	0,3	-0,8	-5,8	-2,9	-9,7	-5,5	
Transportmiddelenindustrie	9,8	7,1	4,6	7,5	13,2	2,5	10,0	11,6	5,0	-3,6	-7,7	
Overige industrie	-2,1	-2,3	-2,3	-1,3	-0,1	-0,2	-1,3	-3,4	-4,3	-4,8	2,9	
Energie- en waterleidingbedrijven	9,2	-8,3	2,9	11,9	15,9	-9,9	-0,1	-6,9	-15,3	9,1	7,1	
Bouwnijverheid	0,7	3,7	2,5	-1,1	1,5	8,0	2,4	0,5	3,7	-5,2	4,2	
Handel, horeca en reparatie	-1,3	0,7	1,5	-2,9	-2,9	-0,7	0,9	0,8	1,9	-2,2	-1,7	
Handel en reparatie	-1,3	0,9	2,1	-2,8	-3,4	-0,7	1,3	1,0	1,9	-2,5	-2,0	
Horeca	-1,5	-0,1	-2,3	-4,1	0,7	-0,4	-1,4	-0,3	1,6	0,4	-0,1	
Vervoer, opslag en communicatie	3,3	3,0	1,2	4,9	5,0	6,6	6,0	-0,6	0,4	-1,3	-2,5	
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	1,6	3,6	-0,1	2,6	2,2	6,4	6,5	0,1	1,2	0,1	-1,1	
Post en telecommunicatie	6,3	2,1	3,7	9,1	9,9	6,8	5,1	-1,9	-1,0	-3,9	-4,9	
Financiële en zakelijke dienstverlening	2,8	2,8	2,3	3,5	2,6	2,3	1,0	4,4	3,7	2,9	4,8	
Financiële instellingen	17,6	1,7	16,0	21,6	18,2	1,5	-4,1	5,6	3,7	1,6	7,4	
Verhuur van en handel in onroerend goed	-4,1	3,5	-5,3	-3,5	-3,5	3,1	3,6	4,0	3,2	2,3	3,5	
Uitzendbureaus	-7,7	1,3	-7,2	-9,0	-7,5	-5,9	-2,0	5,1	7,1	12,6	14,4	
Overige zakelijke dienstverlening	0,8	3,6	0,8	0,7	-0,1	3,9	3,6	3,6	3,2	2,6	2,3	
Overheid	5,2	2,4	8,3	2,6	4,9	1,4	2,2	1,7	4,4	0,4	1,1	
Zorg en overige dienstverlening	6,3	4,0	5,8	5,6	7,2	4,5	5,6	3,6	2,3	2,3	1,4	
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	2,6	2,4	2,9	1,5	2,5	2,0	2,2	2,4	2,9	0,9	2,5	

Table / Tabel 2.2.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (value changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
ECONOMIC ACTIVITIES												
Agriculture, forestry and fishing	3,0	-7,4	7,2	5,1	-8,1	-11,7	10,2	-5,8	10,4	4,2	-10,5	
Mining and quarrying	3,2	12,1	-14,2	2,3	13,4	1,1	-7,2	21,0	-1,6	4,0	6,7	
Manufacturing	0,7	2,1	-1,2	-1,2	0,8	2,8	-1,1	1,0	0,2	-3,5	5,9	
Electricity, gas and water supply	9,2	-8,3	0,3	6,8	8,5	-21,3	9,0	-0,4	-1,6	3,3	5,1	
Construction	0,7	3,7	-0,3	-0,1	-0,2	9,2	-6,6	-1,2	3,0	-0,2	2,2	
Trade, hotels, restaurants and repair	-1,3	0,7	-0,1	-1,3	-1,1	2,1	0,8	-0,8	0,0	-2,0	0,8	
Transport, storage and communication	3,3	3,0	0,9	4,5	0,6	0,6	0,4	-2,1	1,5	-1,1	-0,7	
Financial and business service activities	2,8	2,8	0,7	0,1	0,3	1,2	-0,3	2,8	0,0	0,6	1,6	
Government	5,2	2,4	2,6	-1,3	0,8	0,4	1,5	-0,5	2,0	-1,8	0,9	
Care and other service activities	6,3	4,0	1,4	1,9	2,0	-0,4	1,8	0,3	0,3	0,1	0,5	
Value added (gross, basic prices)	2,6	2,4	0,3	0,2	0,9	0,6	0,6	0,6	0,4	0,1	0,9	

Tabel / Table 2.3.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks
Gross value added by kind of economic activity, original series

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mln euro</i>											
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	9,9	9,2	2,3	2,7	2,8	1,9	2,1	2,3	2,8	2,3	2,1
Delfstoffenwinning	10,3	11,6	1,8	1,5	3,3	3,8	2,0	2,0	3,8	4,5	2,6
Industrie	59,6	60,9	15,4	14,3	15,1	15,1	15,6	14,8	15,5	14,5	16,1
Voedings- en genotmiddelenindustrie	11,1	11,3	2,8	2,6	2,9	3,0	2,7	2,7	2,9	2,7	2,8
Textiel- en lederindustrie	1,2	1,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	7,3	7,3	1,8	1,8	1,9	1,7	1,8	1,8	1,9	1,7	1,9
Aardolie-industrie	2,1	2,6	0,5	0,5	0,4	0,5	0,8	0,7	0,6	0,1	1,1
Chemische basisproductenindustrie	6,4	6,8	1,8	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8
Chemische eindproductenindustrie	3,3	3,2	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,7	0,8	0,8
Rubber- en kunststofindustrie	1,9	1,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,3	6,7	1,6	1,5	1,6	1,6	1,7	1,6	1,8	1,8	1,8
Machine-industrie	5,1	5,2	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4
Elektrotechnische industrie	3,9	3,8	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9
Transportmiddelenindustrie	3,6	3,8	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9
Overige industrie	7,5	7,3	2,0	1,7	1,9	1,8	2,0	1,7	1,8	1,7	2,1
Energie- en waterleidingbedrijven	7,5	6,9	1,8	1,8	2,1	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8	1,9
Bouwnijverheid	23,9	24,8	6,4	5,4	6,1	6,5	6,5	5,5	6,3	6,1	6,8
Handel, horeca en reparatie	64,8	65,3	16,5	15,7	16,7	15,8	16,7	15,8	17,0	15,5	16,4
Handel en reparatie	56,6	57,1	14,3	13,6	14,6	13,9	14,5	13,8	14,9	13,5	14,2
Horeca	8,3	8,2	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,1	2,1	2,0	2,2
Vervoer, opslag en communicatie	31,5	32,5	7,8	7,9	8,0	8,3	8,2	7,9	8,1	8,2	8,0
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	19,9	20,6	4,9	5,0	5,0	5,4	5,2	5,0	5,0	5,4	5,2
Post en telecommunicatie	11,6	11,8	2,9	2,9	3,0	2,9	3,0	2,9	3,0	2,8	2,9
Financiële en zakelijke dienstverlening	113,3	116,5	28,4	28,1	29,2	28,2	28,6	29,4	30,3	29,1	30,0
Financiële instellingen	31,7	32,2	8,0	7,9	8,0	7,9	7,7	8,3	8,3	8,0	8,3
Verhuur van en handel in onroerend goed	30,3	31,4	7,3	7,7	7,9	7,6	7,6	8,0	8,2	7,7	7,9
Uitzendbureaus	8,9	9,0	2,1	2,4	2,3	2,0	2,1	2,5	2,5	2,2	2,4
Overige zakelijke dienstverlening	42,4	44,0	10,8	10,2	11,0	10,8	11,2	10,5	11,4	11,1	11,5
Overheid	50,0	51,3	14,1	11,6	12,7	11,8	14,4	11,8	13,2	11,9	14,6
Zorg en overige dienstverlening	54,1	56,3	13,9	13,4	13,9	13,4	14,7	13,9	14,2	13,7	14,9
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	425,1	435,2	108,3	102,6	109,8	106,6	110,6	105,0	113,0	107,6	113,4

Table / Tabel 2.3.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	9,9	9,2	2,5	2,6	2,4	2,1	2,4	2,2	2,5	2,6	2,3
Mining and quarrying	10,3	11,6	2,4	2,4	2,8	2,8	2,6	3,1	3,1	3,2	3,4
Manufacturing	59,6	60,9	14,9	14,7	14,9	15,3	15,1	15,3	15,3	14,7	15,6
Electricity, gas and water supply	7,5	6,9	1,8	1,9	2,1	1,6	1,8	1,8	1,7	1,8	1,9
Construction	23,9	24,8	6,0	6,0	6,0	6,5	6,1	6,0	6,2	6,2	6,3
Trade, hotels, restaurants and repair	64,8	65,3	16,3	16,1	16,0	16,3	16,4	16,3	16,3	16,0	16,1
Transport, storage and communication	31,5	32,5	7,7	8,1	8,1	8,2	8,2	8,0	8,1	8,0	8,0
Financial and business service activities	113,3	116,5	28,3	28,4	28,5	28,8	28,7	29,5	29,5	29,7	30,2
Government	50,0	51,3	12,6	12,5	12,6	12,6	12,8	12,8	13,0	12,8	12,9
Care and other service activities	54,1	56,3	13,4	13,6	13,9	13,8	14,1	14,1	14,2	14,2	14,3
Value added (gross, basic prices)	425,1	435,2	106,0	106,2	107,2	107,9	108,5	109,2	109,6	109,7	110,8

Tabel / Table 3.2.1

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
BEDRIJFSTAKKEN												
Landbouw, bosbouw en visserij	3,8	2,4	5,1	4,1	0,6	1,9	2,2	2,1	3,4	-3,7	-5,3	
Delfstoffenwinning	0,7	4,3	0,0	0,0	4,1	3,2	5,2	4,6	4,0	7,4	5,0	
Industrie	0,5	-0,4	1,0	0,0	-0,8	-0,7	-0,7	-0,4	0,2	0,1	0,6	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1,9	-0,4	1,2	-0,2	3,0	-0,1	-0,6	-0,8	-0,2	-0,2	1,4	
Textiel- en lederindustrie	-4,7	-8,9	-5,6	-4,3	-6,0	-8,6	-8,6	-9,5	-9,1	-4,1	-3,0	
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	-0,4	-1,0	-0,1	-1,3	-2,2	-1,9	-1,2	-0,5	-0,2	-1,4	0,4	
Aardolie-industrie	6,4	7,8	6,0	5,1	5,0	3,6	3,2	10,7	13,6	-1,7	2,3	
Chemische basisproductenindustrie	1,7	2,1	2,6	1,6	-2,5	1,4	1,9	2,0	3,0	2,6	1,8	
Chemische eindproductenindustrie	7,4	0,1	8,7	5,6	6,5	1,4	-1,0	0,4	0,0	1,4	0,5	
Rubber- en kunststofindustrie	0,3	0,9	1,5	-1,3	0,6	2,2	0,8	0,3	0,6	2,8	0,7	
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,5	-1,6	1,2	2,6	-3,3	-1,6	-2,1	-1,6	-0,9	0,1	1,5	
Machine-industrie	-1,1	-1,6	1,0	-0,9	-2,8	-3,0	-2,3	-1,2	0,3	0,7	0,7	
Elektrotechnische industrie	-3,5	1,1	-4,8	-4,4	-1,3	-0,2	1,3	1,5	1,9	1,4	-1,1	
Transportmiddelenindustrie	0,6	0,1	0,6	0,8	-4,5	0,6	0,2	0,0	-0,2	0,0	0,5	
Overige industrie	1,1	-0,4	2,9	0,4	-0,3	-0,2	-0,4	-0,6	-0,2	-1,4	0,5	
Energie- en waterleidingbedrijven	2,3	0,7	1,8	-0,2	4,9	-1,7	-1,2	1,5	4,5	0,0	1,8	
Bouwnijverheid	0,1	-1,6	0,4	1,2	0,2	1,0	-2,3	-2,3	-2,3	-1,6	-0,9	
Handel, horeca en reparatie	2,8	1,0	2,8	3,1	2,9	1,2	1,0	1,0	0,8	1,3	1,7	
Handel en reparatie	3,2	1,2	3,2	3,5	3,3	1,3	1,2	1,2	1,0	1,4	1,8	
Horeca	-0,5	-0,6	0,0	0,9	0,0	-0,4	-0,2	-0,9	-0,9	0,8	0,8	
Vervoer, opslag en communicatie	2,1	0,5	2,8	0,8	2,1	0,0	0,4	0,4	1,0	0,0	0,6	
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	3,6	1,6	3,3	2,6	3,4	1,4	1,6	1,6	1,8	1,5	1,8	
Post en telecommunicatie	-1,8	-2,9	1,3	-4,1	-1,8	-3,7	-2,9	-3,2	-1,5	-4,6	-2,9	
Financiële en zakelijke dienstverlening	1,4	2,2	1,5	0,8	1,5	1,2	1,9	2,5	3,2	2,1	2,9	
Financiële instellingen	1,1	5,6	0,3	0,1	2,1	4,4	6,1	6,1	6,1	0,6	0,8	
Verhuur van en handel in onroerend goed	5,1	1,8	7,0	3,6	8,8	3,4	3,0	0,3	0,3	2,1	3,4	
Uitzendbureaus	-0,7	1,1	2,3	-0,5	-5,1	-2,5	-1,6	2,1	7,5	5,1	6,0	
Overige zakelijke dienstverlening	1,8	0,7	1,3	1,2	2,4	0,3	0,5	1,1	0,9	2,2	3,1	
Overheid	5,5	2,3	5,8	4,0	6,0	2,9	2,7	1,9	1,6	0,2	1,5	
Zorg en overige dienstverlening	8,3	3,8	7,4	5,3	9,9	4,2	4,2	3,6	3,4	2,9	3,0	
Beloning van werknemers	3,1	1,5	3,2	2,2	3,3	1,5	1,4	1,4	1,7	1,1	1,7	
Exploitatie-overschot (netto)	0,1	3,8	0,3	-1,6	-0,4	2,1	3,7	3,8	5,3	-0,4	5,4	
Afschrijvingen	2,7	2,6	2,7	2,7	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	
Belastingen op productie en invoer minus subsidies	3,4	5,1	4,7	1,6	2,7	3,9	4,3	4,9	7,2	1,3	4,1	
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	2,4	2,6	2,8	1,3	2,2	2,1	2,3	2,6	3,3	1,0	2,7	

Table / Tabel 3.3.1

Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	3,0	3,1	0,9	0,8	0,7	0,7	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8
Mining and quarrying	0,7	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Manufacturing	37,2	37,1	10,8	8,5	9,0	8,8	10,7	8,5	9,0	8,8	10,8
Manufacture of food products, beverages and tobacco	5,6	5,5	1,6	1,2	1,4	1,3	1,6	1,2	1,4	1,3	1,6
Manufacture of textile and leather products	0,8	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Manufacture of paper products; publishing and printing	4,5	4,5	1,3	1,0	1,1	1,1	1,3	1,0	1,1	1,0	1,3
Manufacture of petroleum products	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Manufacture of basic chemicals and man-made fibres	2,0	2,1	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6
Manufacture of chemical products	2,1	2,1	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6
Manufacture of rubber and plastic products	1,4	1,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4
Manufacture of basic metals and fabricated metal products	4,8	4,7	1,4	1,1	1,1	1,1	1,4	1,1	1,1	1,1	1,4
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	3,7	3,7	1,1	0,9	0,9	0,8	1,1	0,8	0,9	0,8	1,1
Manufacture of electrical and optical equipment	4,0	4,0	1,1	0,9	1,0	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0	1,1
Manufacture of transport equipment	2,2	2,2	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7
Other manufacturing	5,7	5,7	1,7	1,3	1,4	1,3	1,7	1,3	1,4	1,3	1,7
Electricity, gas and water supply	1,8	1,8	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5
Construction	15,9	15,6	4,5	3,8	3,9	3,7	4,4	3,7	3,8	3,6	4,4
Trade, hotels, restaurants and repair	37,0	37,4	10,6	8,6	9,0	9,0	10,7	8,7	9,1	9,1	10,8
Trade and repair	32,8	33,2	9,4	7,6	8,0	8,0	9,5	7,7	8,1	8,1	9,7
Hotels and restaurants	4,1	4,1	1,2	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,2
Transport, storage and communication	16,9	16,9	4,8	3,9	4,2	4,0	4,8	3,9	4,2	4,0	4,9
Transport and supporting transport activities	12,6	12,8	3,5	2,9	3,2	3,0	3,6	2,9	3,2	3,0	3,7
Post and telecommunications	4,3	4,2	1,3	1,0	1,0	1,0	1,2	0,9	1,0	1,0	1,2
Financial and business service activities	56,9	58,2	16,2	12,9	13,7	14,3	16,5	13,2	14,2	14,7	17,0
Financial intermediation	15,6	16,5	4,4	3,3	3,8	4,3	4,6	3,5	4,0	4,3	4,7
Real estate activities	3,2	3,2	0,9	0,7	0,8	0,8	1,0	0,7	0,8	0,8	1,0
Activities of employment agencies	8,5	8,6	2,3	2,1	1,9	2,1	2,3	2,2	2,1	2,2	2,4
Other business service activities	29,7	29,9	8,5	6,8	7,2	7,2	8,6	6,8	7,3	7,3	8,9
Government	39,7	40,6	11,3	9,1	10,3	9,3	11,6	9,2	10,4	9,3	11,8
Care and other service activities	37,2	38,6	10,6	8,4	9,6	9,0	11,0	8,7	9,9	9,2	11,3
Compensation of employees	246,2	249,9	70,4	56,4	61,0	59,3	71,4	57,2	62,0	59,9	72,6
Operating surplus (net)	106,3	110,3	19,9	27,9	30,3	28,8	20,6	29,0	31,9	28,7	21,7
Consumption of fixed capital	71,3	73,2	17,7	17,9	18,1	18,0	18,2	18,4	18,6	18,5	18,7
Taxes on production and imports less subsidies	52,5	55,1	13,2	12,6	13,4	13,8	13,7	13,2	14,4	14,0	14,3
Domestic product (gross, market prices)	476,3	488,6	121,2	114,9	122,9	119,9	123,9	117,8	127,0	121,1	127,3

Tabel / Table 3.4.1
Banen en arbeidsvolume van werknemers naar bedrijfstakken
Jobs and labour input of employees by industry

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>1 000 banen</i>											
BANEN VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	135	134	138	152	126	121	135	150	128	116	130
Delfstoffenwinning	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Industrie	952	914	961	949	933	922	919	909	904	893	895
Energie- en waterleidingbedrijven	32	32	33	33	32	30	31	32	33	30	31
Bouwnijverheid	405	380	409	405	397	384	383	380	374	366	369
Handel, horeca en reparatie	1 524	1 490	1 534	1 535	1 517	1 479	1 499	1 499	1 483	1 452	1 481
Vervoer, opslag en communicatie	470	458	473	470	466	460	460	458	455	449	451
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 583	1 569	1 606	1 602	1 538	1 550	1 578	1 594	1 554	1 561	1 598
Overheid	991	981	993	987	996	983	987	975	980	972	978
Zorg en overige dienstverlening	1 458	1 478	1 453	1 478	1 471	1 453	1 476	1 493	1 489	1 470	1 495
Banen van werknemers	7 561	7 445	7 609	7 620	7 485	7 392	7 478	7 500	7 410	7 317	7 437
<i>1 000 arbeidsjaren</i>											
ARBEIDSVOLUME VAN WERKNEMERS											
Landbouw, bosbouw en visserij	92	91	95	102	85	85	93	100	87	82	89
Delfstoffenwinning	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Industrie	859	824	867	857	842	833	828	820	814	806	806
Energie- en waterleidingbedrijven	30	30	31	31	30	28	30	30	31	28	29
Bouwnijverheid	388	364	392	388	380	367	366	363	359	350	352
Handel, horeca en reparatie	1 046	1 026	1 049	1 048	1 044	1 023	1 029	1 029	1 022	1 005	1 018
Vervoer, opslag en communicatie	391	379	393	390	385	383	382	379	375	374	375
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 171	1 158	1 182	1 176	1 149	1 151	1 163	1 171	1 148	1 155	1 176
Overheid	817	806	817	814	822	808	810	801	805	796	800
Zorg en overige dienstverlening	994	1 007	988	1 001	1 008	995	1 005	1 012	1 017	1 006	1 014
Arbeidsvolume van werknemers	5 797	5 694	5 823	5 814	5 754	5 682	5 714	5 714	5 667	5 610	5 667

Tabel / Table 4.1.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Final consumption, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN												
<i>Goederen</i>	-1,6	-0,6	-1,3	-2,7	-3,0	-0,9	-0,7	0,1	-0,7	-2,4	-1,0	
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	0,2	0,6	0,1	-0,5	-0,1	0,5	0,1	0,5	1,2	-1,2	-0,3	
<i>Voedingsmiddelen</i>	0,4	2,2	-0,2	-0,6	0,6	2,1	1,6	2,4	2,6	-0,2	-0,6	
<i>Genotmiddelen</i>	0,0	-2,1	0,6	-0,2	-1,3	-2,3	-2,3	-2,5	-1,2	-2,8	0,4	
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	-3,1	-1,3	-2,0	-4,2	-5,8	-1,5	-1,0	-0,5	-2,4	-4,3	-2,4	
<i>Kleding en schoeisel</i>	-1,8	-0,2	-0,8	-4,0	-4,1	-3,9	1,9	3,0	-2,1	2,2	-0,9	
<i>Vervoermiddelen en onderdelen</i>	-1,2	-4,3	4,0	2,0	-9,2	1,1	-8,1	-7,3	-3,2	-10,1	-4,1	
<i>Woninginrichting en overige duurzame goederen</i>	-4,4	-0,8	-5,0	-6,5	-5,7	-1,5	0,6	0,3	-2,3	-4,8	-2,6	
<i>Overige goederen</i>	-1,1	-0,6	-1,6	-2,8	-1,6	-1,6	-1,0	0,7	-0,2	-0,9	0,3	
<i>Energie en water</i>	2,2	0,9	-1,4	0,6	1,9	-0,7	3,1	3,8	-0,5	-0,9	0,8	
<i>Motorbrandstoffen en overige goederen</i>	-2,3	-1,1	-1,6	-3,6	-3,0	-2,0	-2,2	-0,1	-0,1	-0,8	0,1	
<i>Diensten</i>	0,3	1,3	0,3	0,6	0,8	0,7	1,0	1,7	1,6	0,4	1,0	
<i>Huisvesting</i>	1,5	1,3	2,2	2,5	0,6	0,7	1,6	2,3	0,5	1,6	1,6	
<i>Horecadiensten</i>	-4,5	-3,0	-5,2	-4,6	-2,1	-2,7	-4,4	-3,2	-1,6	-1,5	0,0	
<i>Diensten m.b.t. recreatie en cultuur</i>	0,2	1,1	-0,3	0,4	0,7	1,2	0,9	1,2	1,1	0,5	1,4	
<i>Diensten m.b.t. vervoer en communicatie</i>	1,2	3,4	1,0	0,7	1,6	3,0	3,6	3,5	3,5	0,1	1,4	
<i>Medische diensten en welzijnszorg</i>	4,1	4,8	3,8	3,9	4,4	3,5	5,6	4,8	5,2	2,2	-0,9	
<i>Financiële en zakelijke diensten</i>	0,3	1,8	-0,2	0,0	2,9	-0,4	1,6	2,1	3,9	-0,1	2,2	
<i>Overige diensten</i>	-2,2	-1,4	-1,9	-1,5	-3,4	0,2	-3,5	-0,9	-1,3	-1,7	-0,9	
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, binnenlands)	-0,6	0,4	-0,5	-1,0	-1,1	-0,1	0,2	1,0	0,5	-0,9	0,0	
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	-3,5	-9,0	-0,6	-1,9	-6,3	-2,3	-12,0	-10,1	-8,1	-6,6	-6,1	
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	-1,4	-1,0	0,4	-1,2	-2,1	-2,8	-1,8	-5,0	6,6	9,0	-9,1	
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, nationaal)	-0,7	0,0	-0,5	-1,0	-1,2	0,0	-0,3	0,4	0,0	-1,4	0,1	
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	2,4	0,0	1,7	2,0	3,2	-0,4	0,7	-0,9	0,3	-0,3	-0,4	
3 Individuele consumptie door overheid	2,7	1,2	-0,1	3,0	4,8	0,7	2,4	-0,2	1,8	0,8	0,3	
4 Collectieve consumptie door overheid	1,9	-1,6	3,9	0,9	1,5	-1,8	-1,5	-1,8	-1,3	-1,8	-1,5	
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	0,3	0,0	0,2	-0,1	0,2	-0,2	0,0	0,0	0,1	-1,0	-0,1	

Table / Tabel 4.2.1
Final consumption, original series (value changes)
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year									
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%											
TYPE OF GOODS AND SERVICES												
<i>Goods</i>	-0,9	-0,7	-0,6	-2,4	-2,8	-1,4	-0,5	-0,2	-0,7	-1,3	-0,5	
<i>Food, beverages and tobacco</i>	1,9	-0,2	2,2	2,0	1,0	0,5	-0,1	-1,2	-0,2	-1,3	-1,2	
<i>Food</i>	1,5	-0,6	1,4	1,7	1,8	1,7	-0,9	-1,9	-1,3	-2,4	-2,0	
<i>Confectionery, beverages and tobacco</i>	2,5	0,4	3,5	2,4	-0,2	-1,5	1,2	-0,1	1,8	0,7	0,3	
<i>Durable consumer goods</i>	-3,9	-2,8	-2,6	-5,4	-7,1	-2,9	-2,5	-2,0	-3,7	-5,7	-3,7	
<i>Clothing and footwear</i>	-4,7	-2,2	-4,0	-7,2	-6,7	-5,9	-0,4	0,7	-3,4	-0,7	-3,6	
<i>Vehicles and parts</i>	0,6	-3,2	6,4	3,4	-8,0	2,5	-6,9	-6,6	-1,9	-9,6	-2,9	
<i>Home furnishing and other durable goods</i>	-5,2	-3,0	-5,4	-7,6	-7,0	-3,9	-1,8	-1,7	-4,4	-6,3	-4,0	
<i>Other goods</i>	0,9	1,9	-0,4	-2,4	-0,1	-1,1	2,2	3,8	3,2	4,9	5,1	
<i>Energy and water</i>	7,5	4,1	3,6	3,6	7,7	3,5	7,1	6,5	1,5	12,0	14,7	
<i>Motor fuel and other goods</i>	-1,4	1,1	-1,5	-3,9	-3,3	-3,5	0,8	3,1	4,0	1,0	2,1	
<i>Services</i>	3,9	3,3	3,6	4,3	4,6	3,2	3,3	3,5	3,3	2,5	2,7	
<i>Housing</i>	4,7	4,2	5,6	6,0	4,0	3,6	4,5	5,1	3,5	5,3	4,3	
<i>Hotels and restaurants services</i>	-1,9	-1,1	-2,7	-2,3	0,6	-1,0	-2,5	-1,3	0,3	0,8	1,9	
<i>Recreational and cultural services</i>	3,7	3,9	2,5	4,1	4,1	4,7	4,6	3,8	2,5	3,5	4,5	
<i>Transport and communication services</i>	4,3	2,6	2,4	5,0	6,6	4,6	4,1	1,2	0,7	-0,5	0,3	
<i>Medical services and welfare</i>	7,9	7,2	7,2	7,4	8,1	6,5	8,2	7,6	6,5	3,7	1,5	
<i>Financial and business services</i>	5,2	3,8	4,9	4,6	7,8	1,3	3,4	4,3	6,2	0,9	3,6	
<i>Other services</i>	1,4	1,5	2,0	2,0	-0,2	3,6	-0,5	1,9	1,2	0,6	1,3	
Final consumption expenditure by households incl. NPISH, domestic	1,6	1,4	1,6	1,1	1,0	1,0	1,5	1,8	1,4	0,7	1,2	
Final consumption by resident households in the rest of the world	-0,9	-6,4	2,2	0,2	-4,4	-0,5	-10,0	-7,0	-5,0	-3,5	-3,0	
Minus: final consumption by non-residents in the Netherlands	0,2	0,0	1,5	0,4	-0,6	-2,1	-0,5	-4,1	7,6	9,0	-9,7	
1 Final consumption expenditure by households incl. NPISH, national	1,5	1,1	1,6	1,0	0,8	1,0	1,0	1,4	1,0	0,3	1,5	
2 (3+4) Final consumption expenditure by general government	5,2	2,1	7,7	3,3	5,0	1,8	2,6	1,2	2,9	0,8	0,7	
3 Individual final consumption of general government	6,1	3,3	6,3	6,2	5,6	2,8	4,3	2,0	3,9	2,3	1,7	
4 Collective final consumption of general government	4,2	0,7	9,6	-0,2	4,3	0,5	0,5	0,0	1,6	-1,3	-0,5	
5 (1+2) Final consumption expenditure (total)	2,7	1,4	3,6	1,8	2,2	1,3	1,6	1,3	1,6	0,5	1,2	

Tabel / Table 4.3.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks
Final consumption, original series

	2003■		2004□			2005●					
	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II		
<i>mld euro</i>											
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	111,1	110,3	27,8	26,5	28,5	27,9	27,7	26,4	28,3	27,6	27,6
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	33,5	33,5	8,4	8,3	8,7	8,2	8,4	8,2	8,7	8,1	8,3
Voedingsmiddelen	21,0	20,8	5,2	5,1	5,5	5,2	5,2	5,0	5,5	5,1	5,1
Genotmiddelen	12,6	12,6	3,2	3,2	3,2	2,9	3,2	3,2	3,3	3,0	3,2
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	46,8	45,5	12,0	11,3	11,7	11,5	11,7	11,1	11,3	10,8	11,2
Kleding en schoeisel	13,0	12,7	3,3	3,2	3,5	2,8	3,3	3,2	3,4	2,8	3,2
Vervoermiddelen en onderdelen	9,6	9,3	2,7	2,3	1,9	2,8	2,5	2,2	1,8	2,5	2,4
Woninginrichting en overige duurzame goederen	24,2	23,5	6,0	5,8	6,4	5,9	5,9	5,7	6,1	5,5	5,6
<i>Overige goederen</i>	30,8	31,4	7,5	6,9	8,0	8,3	7,6	7,2	8,3	8,7	8,0
Energie en water	8,5	8,9	1,7	1,4	2,6	3,0	1,8	1,5	2,6	3,3	2,1
Motorbrandstoffen en overige goederen	22,3	22,5	5,8	5,5	5,5	5,3	5,8	5,7	5,7	5,4	5,9
<i>Diensten</i>	123,6	127,7	31,0	31,0	31,3	31,4	32,0	32,1	32,3	32,1	32,9
Huisvesting	37,5	39,0	9,2	9,5	9,6	9,6	9,9	9,9	10,1	10,0	10,0
Horecadiensten	12,2	12,1	3,3	3,1	2,9	2,8	3,2	3,1	3,0	2,9	3,3
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	8,1	8,4	2,0	2,1	2,0	2,0	2,1	2,2	2,1	2,1	2,2
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	17,9	18,4	4,5	4,7	4,5	4,4	4,7	4,8	4,5	4,4	4,7
Medische diensten en verzorging	12,1	13,0	3,0	3,0	3,1	3,2	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3
Financiële en zakelijke diensten	21,6	22,4	5,4	5,1	5,6	5,6	5,5	5,3	5,9	5,7	5,7
Overige diensten	14,2	14,4	3,7	3,5	3,6	3,6	3,6	3,5	3,6	3,6	3,7
Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, binnenlands)	234,7	238,1	58,8	57,5	59,7	59,3	59,7	58,5	60,5	59,7	60,4
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	11,0	10,3	3,0	4,4	1,8	1,8	2,7	4,1	1,7	1,7	2,6
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	9,2	9,2	2,4	2,7	2,2	1,8	2,4	2,6	2,3	2,0	2,2
1 Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh, nationaal)	236,5	239,2	59,4	59,2	59,3	59,2	60,0	60,1	59,9	59,4	60,9
2 (3+4) Consumptieve bestedingen door overheid	116,0	118,5	31,2	27,6	30,1	27,7	32,0	27,9	31,0	27,9	32,2
3 Individuele consumptie door overheid	64,7	66,9	17,4	15,5	16,3	15,9	18,2	15,8	17,0	16,3	18,5
4 Collectieve consumptie door overheid	51,3	51,7	13,8	12,1	13,7	11,8	13,8	12,1	14,0	11,6	13,8
5 (1+2) Totale consumptieve bestedingen	352,6	357,7	90,6	86,8	89,4	86,9	92,0	88,0	90,9	87,3	93,1

Tabel / Table 5.1.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Fixed capital formation (gross), original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	-3,2	6,3	-2,4	-3,3	-4,3	9,2	3,9	3,8	8,0	-2,2	10,7
Bedrijfsgebouwen	-8,3	-8,3	-6,4	-6,9	-9,0	-6,6	-11,8	-9,0	-5,3	-7,9	2,5
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	-4,1	-0,2	0,4	-3,1	-3,7	2,5	-2,5	-3,1	2,0	-4,3	-0,3
Vervoermiddelen	9,9	7,5	6,6	4,3	21,4	18,1	-1,9	6,7	7,4	-5,1	-6,9
Machines en installaties	-4,5	-0,2	-16,5	3,8	24,4	-1,4	17,1	1,8	-14,2	1,0	-13,9
Computers	17,3	15,9	10,2	12,9	24,0	11,4	12,3	11,9	26,0	15,2	22,0
Overige materiële vaste activa	-5,6	-0,9	-6,4	-10,1	-10,6	-5,2	-2,9	0,8	3,9	3,2	5,1
Immateriële vaste activa	-14,4	15,4	-15,4	-15,1	-10,6	15,0	14,9	17,1	14,7	2,1	2,6
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)											
Overdrachtskosten op grond	-0,9	2,9	3,2	3,6	2,8	1,1	0,0	0,0	9,4	11,0	9,2
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	-3,3	3,1	-4,5	-3,1	1,8	5,1	2,2	2,3	3,0	-1,7	2,6
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	11,2	14,3	26,6	19,8	34,9	13,9	10,0	23,8	11,8	-5,1	4,5
Investerings in vaste activa (bruto)	-3,5	2,9	-4,9	-3,4	1,3	4,9	2,1	1,9	2,8	-1,6	2,6
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	-10,1	2,9	-0,5	-20,9	-9,7	4,4	-6,5	10,9	8,9	3,1	7,1
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	-2,5	-5,8	-16,6	6,7	29,0	-6,4	12,4	-5,4	-20,0	3,4	-13,9
Handel, horeca en reparatie	-1,0	5,2	0,7	-3,0	-2,3	3,3	2,0	6,1	9,6	-0,6	3,8
Vervoer, opslag en communicatie	3,4	4,7	1,3	-7,1	27,4	27,2	-4,2	3,3	-2,9	-4,4	-10,6
Exploitatie van woningen	-7,1	6,3	-7,7	-6,5	-7,2	8,8	4,4	3,3	8,4	-3,6	10,1
Overheid	-0,1	-4,9	1,6	1,3	-3,8	-6,9	-8,7	-4,3	0,5	-0,3	4,6
Overige diensten en n.e.g.	-2,5	9,1	-0,2	-2,3	-3,8	7,8	5,7	8,0	15,0	-2,4	5,0
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	-3,3	3,1	-4,5	-3,1	1,8	5,1	2,2	2,3	3,0	-1,7	2,6
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	11,2	14,3	26,6	19,8	34,9	13,9	10,0	23,8	11,8	-5,1	4,5
Investerings in vaste activa (bruto)	-3,5	2,9	-4,9	-3,4	1,3	4,9	2,1	1,9	2,8	-1,6	2,6

Table / Tabel 5.2.1
Fixed capital formation (gross), original series (value changes)
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
BY TYPE OF CAPITAL GOOD											
Dwellings	0,9	9,6	2,4	-0,1	-1,1	12,6	7,5	7,1	10,9	-1,0	12,4
Non-residential buildings	-6,2	-6,7	-4,0	-5,9	-7,3	-4,9	-10,1	-7,7	-3,7	-6,4	4,4
Civil engineering works	-2,3	0,3	2,1	-1,4	-1,4	3,3	-1,8	-2,3	1,7	-4,1	0,0
Transport equipment	10,9	9,3	7,6	5,9	22,7	20,3	0,9	7,5	8,9	-4,2	-5,9
Machinery and equipment	-5,0	0,2	-16,9	3,5	24,6	-1,5	17,5	2,3	-13,7	1,8	-12,8
Computers	3,2	8,6	-3,3	-0,4	9,3	6,1	9,1	6,1	12,1	5,3	2,9
Other tangible fixed assets	-6,2	-0,3	-7,8	-10,5	-10,8	-5,0	-2,5	2,2	4,7	4,5	6,2
Intangible fixed assets	-13,4	17,1	-14,8	-14,2	-8,7	16,7	17,1	19,2	15,4	3,9	5,6
Cultivated assets (e.g. trees and livestock)											
Transfer costs of ground	1,7	5,3	5,1	7,7	6,5	3,6	1,8	6,4	9,1	13,3	12,5
Fixed capital formation from production and imports	-2,0	4,5	-3,2	-2,2	2,9	6,6	4,1	3,7	3,7	-1,2	3,1
Minus: sales of used fixed capital goods	10,9	15,6	27,4	17,7	33,3	14,7	10,5	24,8	14,7	-5,3	4,3
Fixed capital formation (gross)	-2,3	4,3	-3,7	-2,5	2,4	6,4	4,0	3,3	3,5	-1,1	3,0
BY ECONOMIC ACTIVITY OF DESTINATION											
Agriculture, forestry and fishing	-8,7	4,0	-0,2	-21,0	-8,4	4,8	-3,7	10,5	9,5	0,6	5,8
Industry (incl. energy and construction)	-2,8	-5,0	-17,3	6,4	29,5	-5,9	13,3	-4,3	-19,4	4,0	-13,3
Trade, hotels, restaurants and repair	-1,7	5,6	-0,2	-3,6	-2,5	3,8	2,7	6,5	9,4	-0,5	3,6
Transport, storage and communication	3,3	5,6	1,2	-6,3	27,3	28,5	-2,5	3,9	-2,6	-4,2	-10,9
Operation of dwellings	-3,4	9,4	-3,4	-3,6	-4,4	12,0	7,9	6,5	11,0	-2,3	11,8
Government	0,6	-9,0	2,2	1,9	-3,2	-6,8	-8,3	-3,9	-0,7	0,3	4,0
Other services and n.e.c.	-2,5	10,0	0,0	-3,1	-3,4	9,0	7,4	8,6	14,9	-2,3	4,9
Fixed capital formation from production and imports	-2,0	4,5	-3,2	-2,2	2,9	6,6	4,1	3,7	3,7	-1,2	3,1
Minus: sales of used fixed capital goods	10,9	15,6	27,4	17,7	33,3	14,7	10,5	24,8	14,7	-5,3	4,3
Fixed capital formation (gross)	-2,3	4,3	-3,7	-2,5	2,4	6,4	4,0	3,3	3,5	-1,1	3,0

Tabel / Table 5.3.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks
Fixed capital formation (gross), original series

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>											
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	27,2	29,8	7,0	6,3	6,9	7,7	7,6	6,8	7,7	7,7	8,5
Bedrijfsgebouwen	14,9	13,9	4,2	3,3	3,7	3,6	3,7	3,1	3,5	3,4	3,9
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	10,4	10,4	2,8	2,4	2,7	2,6	2,7	2,3	2,8	2,5	2,7
Vervoermiddelen	10,1	11,0	2,6	2,1	3,0	3,0	2,6	2,2	3,2	2,8	2,5
Machines en installaties	12,8	12,8	3,0	2,9	3,9	2,9	3,6	3,0	3,3	3,0	3,1
Computers	4,2	4,5	1,1	1,0	1,2	1,0	1,2	1,0	1,3	1,0	1,2
Overige materiële vaste activa	5,0	5,0	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3	1,3	1,4
Immateriële vaste activa	6,5	7,6	1,7	1,5	1,7	1,8	2,0	1,8	2,0	1,8	2,1
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)	0,3	0,4	0,2	-0,1	0,0	0,2	0,3	-0,1	0,0	0,1	0,3
Overdrachtskosten op grond	1,2	1,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	92,6	96,7	24,3	20,9	24,6	24,2	25,3	21,7	25,5	24,0	26,1
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	1,8	2,1	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6
Investerings in vaste activa (bruto)	90,7	94,6	23,8	20,5	24,1	23,7	24,8	21,2	25,0	23,4	25,5
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	3,2	3,4	1,1	0,6	0,7	0,9	1,0	0,6	0,8	0,9	1,1
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	12,6	12,0	3,1	2,8	3,8	2,7	3,5	2,7	3,1	2,9	3,0
Handel, horeca en reparatie	6,3	6,7	1,7	1,4	1,6	1,7	1,7	1,5	1,8	1,7	1,8
Vervoer, opslag en communicatie	8,4	8,9	2,2	1,7	2,6	2,4	2,2	1,8	2,6	2,3	1,9
Exploitatie van woningen	29,0	31,7	7,5	6,8	7,4	8,2	8,0	7,3	8,2	8,0	9,0
Overheid	14,3	13,6	3,8	3,3	3,6	3,4	3,5	3,2	3,6	3,4	3,6
Overige diensten en n.e.g.	18,6	20,5	5,0	4,2	4,8	5,0	5,4	4,6	5,5	4,9	5,7
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	92,6	96,7	24,3	20,9	24,6	24,2	25,3	21,7	25,5	24,0	26,1
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	1,8	2,1	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6
Investerings in vaste activa (bruto)	90,7	94,6	23,8	20,5	24,1	23,7	24,8	21,2	25,0	23,4	25,5

Tabel / Table 6.3.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks
Imports of goods and services, original series

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mln euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	9,9	9,9	2,3	2,0	2,6	2,8	2,6	2,2	2,4	2,7	2,7
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	15,6	19,1	3,7	4,1	3,7	4,3	4,7	5,2	4,9	5,7	6,0
Voedings- en genotmiddelen	15,6	16,7	3,8	3,8	4,2	3,8	4,3	4,2	4,4	3,9	4,3
Textiel, kleding, leder en lederwaren	10,1	10,2	2,2	2,9	2,2	2,7	2,3	3,0	2,3	2,7	2,4
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,9	6,6	1,7	1,7	1,8	1,6	1,7	1,7	1,7	1,6	1,7
Aardolie-producten, e.d.	6,2	7,5	1,6	1,3	1,6	1,5	1,6	2,2	2,3	1,9	2,2
Chemische producten	25,3	29,2	6,5	6,0	6,4	6,6	7,2	7,6	7,8	7,8	8,3
Rubber- en kunststofproducten	5,9	6,2	1,5	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6	1,7
Basismetalen en metaalproducten	14,2	17,4	3,6	3,4	3,7	3,9	4,4	4,3	4,7	4,6	4,9
Machines en apparaten n.e.g.	12,5	13,2	3,1	2,9	3,3	3,1	3,5	3,1	3,5	3,2	3,5
Elektrotechnische machines en optische apparaten	55,2	60,7	12,2	13,0	15,8	14,3	13,9	14,8	17,7	14,9	14,6
Transportmiddelen	16,0	16,4	4,1	3,5	4,4	4,2	4,0	3,5	4,6	4,2	3,9
Overige industriële producten	9,7	9,9	2,4	2,3	2,5	2,4	2,6	2,4	2,5	2,5	2,6
Overige producten	56,1	61,5	13,9	13,7	14,5	14,2	15,1	14,7	17,4	14,7	15,6
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	11,0	10,3	3,0	4,4	1,8	1,8	2,7	4,1	1,7	1,7	2,6
Cif/fob-correctie	-1,9	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6
Invoer van goederen en diensten (fob)	268,3	292,6	65,4	66,1	69,3	68,3	71,5	73,9	79,0	73,2	76,4
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Invoer van goederen (cif)	207,7	227,7	50,0	49,5	54,8	53,9	55,4	56,8	61,7	58,4	59,9
Cif/fob-correctie en herclassificatie	6,2	6,8	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8	1,9
Invoer van goederen (fob)	201,5	220,9	48,5	48,1	53,2	52,3	53,7	55,0	59,9	56,6	58,1
Invoer van diensten (cif)	62,5	67,0	15,9	17,0	15,0	14,9	16,7	17,7	17,8	15,3	17,0
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	11,0	10,3	3,0	4,4	1,8	1,8	2,7	4,1	1,7	1,7	2,6
Overige invoer van diensten	51,6	56,8	12,9	12,6	13,3	13,1	14,0	13,5	16,2	13,6	14,4
Cif/fob-herclassificatie	4,2	4,7	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,2	1,3
Invoer van diensten (fob)	66,8	71,7	16,9	18,0	16,1	16,0	17,8	18,9	19,1	16,5	18,3
Invoer van goederen en diensten (fob)	268,3	292,6	65,4	66,1	69,3	68,3	71,5	73,9	79,0	73,2	76,4

Tabel / Table 7.1.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (volumemutaties)
Exports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2003■	2004□	2003■			2004□			2005●		
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	3,3	7,7	5,0	2,7	4,2	2,8	4,8	13,0	11,3	4,9	11,4
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	-5,3	21,6	-23,4	-20,5	-1,0	8,4	33,2	43,2	18,6	3,4	11,4
Voedings- en genotmiddelen	-0,6	3,4	-0,7	-0,4	-2,2	-2,0	4,7	3,7	7,0	5,1	4,9
Textiel, kleding, leder en lederwaren	1,0	1,2	-1,7	-1,6	4,3	-3,4	0,9	2,0	6,3	2,7	9,4
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	4,7	1,9	3,6	7,0	4,6	1,4	3,2	5,1	-1,6	0,1	5,7
Aardolie-producten, e.d.	0,2	5,1	5,2	5,8	2,4	13,9	0,6	8,6	-1,7	0,4	6,5
Chemische producten	1,9	7,2	-0,1	0,3	3,1	3,7	11,6	8,9	4,9	0,5	2,8
Rubber- en kunststofproducten	-0,5	4,3	-1,7	-2,5	1,9	0,1	4,2	5,6	7,5	2,8	1,7
Basismetalen en metaalproducten	10,3	13,2	9,2	9,4	15,5	13,7	14,5	14,6	10,1	2,0	3,4
Machines en apparaten n.e.g.	-0,8	4,6	-0,4	-3,4	-2,2	0,4	8,3	5,9	3,6	3,8	2,5
Elektrotechnische machines en optische apparaten	9,3	18,2	5,6	5,7	15,3	6,6	18,1	21,9	25,3	16,3	15,0
Transportmiddelen	-11,8	1,8	-13,7	-5,3	-19,5	-11,4	3,4	14,0	2,4	7,4	-0,7
Overige industriële producten	1,2	5,7	5,0	3,9	-0,8	4,0	6,2	4,8	7,4	1,2	6,5
Vervoer en communicatie	0,0	4,5	-1,6	-0,6	0,2	4,0	8,7	2,3	3,4	3,7	2,3
Financiële en zakelijke diensten	0,1	9,0	0,9	-0,9	-1,4	-2,8	1,6	8,4	28,5	2,8	2,1
Overige producten	-1,0	2,5	-0,2	-0,6	-1,7	2,0	2,3	1,8	3,8	0,9	-0,1
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	-1,4	-1,0	0,4	-1,2	-2,1	-2,8	-1,8	-5,0	6,6	9,0	-9,1
Uitvoer van gebruikte vaste activa	2,7	33,0	4,9	-18,4	10,4	34,9	32,9	30,6	32,8	-0,4	0,0
Cif/fob-correctie	2,1	7,5	-1,6	1,1	4,8	2,2	7,2	12,3	8,5	6,3	8,7
Uitvoer van goederen en diensten	2,0	8,5	0,8	1,0	3,2	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	2,7	9,4	1,1	1,7	4,2	3,7	10,2	12,2	11,4	5,9	7,1
Uitvoer van goederen uit productie	1,1	1,9	-0,2	1,1	1,7	-1,6	3,0	5,0	1,4	1,2	4,2
Wederuitvoer	5,0	19,8	3,1	2,6	7,7	11,2	20,8	22,3	24,7	12,3	10,9
Uitvoer van gebruikte vaste activa	2,7	33,0	4,9	-18,4	10,4	34,9	32,9	30,6	32,8	-0,4	0,0
Uitvoer van diensten	-0,6	5,4	-0,5	-1,3	-0,7	-0,7	2,4	3,3	16,2	3,1	0,1
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	-1,4	-1,0	0,4	-1,2	-2,1	-2,8	-1,8	-5,0	6,6	9,0	-9,1
Overige uitvoer van diensten	-0,4	6,4	-0,6	-1,2	-0,3	-0,4	3,3	5,1	17,3	2,5	1,8
Cif/fob-correctie	2,1	7,5	-1,6	1,1	4,8	2,2	7,2	12,3	8,5	6,3	8,7
Uitvoer van goederen en diensten	2,0	8,5	0,8	1,0	3,2	2,8	8,4	10,1	12,4	5,3	5,5

Table / Tabel 7.2.1
Exports of goods and services, original series (value changes)
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
	%										
GROUPS OF PRODUCTS											
Products of agriculture, forestry and fishing	4,8	0,8	5,7	8,7	5,0	-2,1	1,5	-1,8	5,6	9,4	7,7
Crude petroleum, natural gas and other minerals	-3,5	21,1	-18,6	-16,2	-3,6	4,4	24,0	42,6	27,2	25,7	41,4
Food products, beverages and tobacco products	-2,1	4,2	-2,8	-2,1	-3,3	-0,6	7,4	4,9	5,1	3,0	2,8
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	0,3	0,6	-2,5	-2,5	2,9	-4,7	1,2	1,3	5,7	1,7	8,0
Paper and-products, printed matter and recorded media	2,3	0,1	2,4	2,7	1,1	-1,6	1,7	3,3	-2,6	0,3	5,3
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	1,8	24,7	-6,5	-0,1	-4,3	-3,1	27,2	45,9	32,7	22,8	37,0
Chemicals, chemical products and man-made fibres	2,8	11,0	1,6	-2,1	2,6	0,9	12,2	16,3	15,0	10,6	10,3
Rubber and plastic products	0,2	4,5	-0,8	-2,2	2,1	-0,4	3,5	5,4	9,7	6,5	5,8
Basic metals and metal products	11,5	22,0	10,6	8,2	14,2	13,5	21,7	27,5	25,4	15,3	11,5
Machinery and equipment n.e.c.	-0,6	5,6	-0,4	-2,7	-2,2	1,0	9,3	6,8	5,1	6,8	5,7
Electrical machinery and optical equipment	0,5	11,5	-2,9	-2,3	6,2	2,5	12,7	15,4	15,3	6,6	7,3
Transport equipment	-10,9	2,5	-12,7	-5,4	-18,6	-11,6	4,7	15,1	3,2	6,7	-1,2
Other manufactured goods n.e.c.	-0,2	5,0	3,7	2,1	-2,3	2,7	5,5	4,4	7,2	2,4	7,5
Transport and communication services	-1,1	6,8	-3,1	-1,4	-0,7	5,6	11,6	4,5	6,0	6,1	5,1
Financial and business services	4,2	9,7	5,2	3,2	1,9	-2,6	2,0	9,2	29,7	4,0	4,5
Other products	1,0	1,7	2,0	1,4	0,4	1,4	0,7	1,0	3,5	2,7	3,4
Final consumption by non-residents in the Netherlands	0,2	0,0	1,5	0,4	-0,6	-2,1	-0,5	-4,1	7,6	9,0	-9,7
Exports of used fixed capital goods	2,2	36,7	4,3	-18,4	9,1	38,0	36,5	34,7	37,2	0,0	-0,4
Cif/fob-adjustment	0,3	10,3	-4,5	-1,1	2,4	1,0	10,9	17,3	12,5	8,8	11,0
Exports of goods and services	1,0	8,9	-0,6	-0,5	1,1	0,7	9,2	11,6	14,0	8,0	8,0
GOODS AND SERVICES											
Exports of goods	0,8	9,5	-1,2	-1,0	1,1	0,8	10,9	13,8	12,9	8,9	9,6
Exports of goods from production	1,3	4,1	-1,0	-0,1	0,2	-4,5	5,3	8,8	7,2	8,7	10,3
Re-exports	0,1	17,1	-1,7	-2,1	2,3	8,2	19,1	20,8	20,5	9,3	8,7
Exports of used fixed capital goods	2,2	36,7	4,3	-18,4	9,1	38,0	36,5	34,7	37,2	0,0	-0,4
Exports of services	1,6	6,6	1,7	1,0	1,2	0,2	3,6	4,5	17,7	4,5	2,5
Final consumption by non-residents	0,2	0,0	1,5	0,4	-0,6	-2,1	-0,5	-4,1	7,6	9,0	-9,7
Other exports of services	1,8	7,7	1,5	1,0	1,5	0,5	4,4	6,4	19,0	4,1	4,7
Cif/fob-adjustment	0,3	10,3	-4,5	-1,1	2,4	1,0	10,9	17,3	12,5	8,8	11,0
Exports of goods and services	1,0	8,9	-0,6	-0,5	1,1	0,7	9,2	11,6	14,0	8,0	8,0

Tabel / Table 7.3.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks
Exports of goods and services, original series

	2003■	2004□	2003■			2004□				2005●	
			II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
<i>mld euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	15,8	15,9	4,2	3,8	3,7	4,0	4,3	3,7	3,9	4,4	4,6
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	7,0	8,5	1,3	1,1	2,1	2,6	1,7	1,6	2,7	3,2	2,4
Voedings- en genotmiddelen	29,6	30,9	7,3	7,3	7,6	7,3	7,9	7,7	8,0	7,5	8,1
Textiel, kleding, leder en lederwaren	7,6	7,7	1,6	2,1	1,7	2,0	1,7	2,2	1,8	2,1	1,8
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,3	6,3	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7
Aardolie-producten, e.d.	13,1	16,4	3,0	3,1	3,4	3,5	3,8	4,5	4,5	4,3	5,2
Chemische producten	40,0	44,4	9,9	9,7	10,0	10,6	11,1	11,2	11,5	11,7	12,2
Rubber- en kunststofproducten	5,9	6,2	1,5	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6
Basismetalen en metaalproducten	14,5	17,6	3,7	3,5	3,7	4,1	4,5	4,4	4,6	4,8	5,0
Machines en apparaten n.e.g.	13,3	14,1	3,3	3,3	3,5	3,2	3,7	3,5	3,7	3,4	3,9
Elektrotechnische machines en optische apparaten	57,9	64,5	13,2	13,8	16,5	14,9	14,8	15,9	19,0	15,8	15,9
Transportmiddelen	11,4	11,7	3,0	2,7	2,7	2,6	3,2	3,1	2,8	2,8	3,1
Overige industriële producten	5,8	6,1	1,4	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,6
Vervoer en communicatie	18,5	19,8	4,4	5,0	4,7	4,7	4,9	5,2	5,0	5,0	5,1
Financiële en zakelijke diensten	33,3	36,5	8,4	8,1	8,5	8,1	8,5	8,9	11,0	8,4	8,9
Overige producten	13,5	13,7	3,4	3,2	3,5	3,4	3,5	3,2	3,6	3,5	3,6
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	9,2	9,2	2,4	2,7	2,2	1,8	2,4	2,6	2,3	2,0	2,2
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,9	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Cif/fob-correctie	-1,9	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6
Uitvoer van goederen en diensten	301,4	328,1	73,4	73,4	78,1	77,0	80,1	81,9	89,0	83,2	86,6
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	234,0	256,3	56,5	56,1	61,1	60,8	62,6	63,8	69,0	66,2	68,6
Uitvoer van goederen uit productie	137,1	142,7	33,7	32,7	35,2	34,0	35,4	35,6	37,7	36,9	39,1
Wederuitvoer	96,3	112,7	22,7	23,2	25,8	26,6	27,0	28,1	31,1	29,1	29,3
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,9	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uitvoer van diensten	67,4	71,8	16,9	17,3	17,0	16,3	17,5	18,1	20,0	17,0	17,9
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	9,2	9,2	2,4	2,7	2,2	1,8	2,4	2,6	2,3	2,0	2,2
Overige uitvoer van diensten	60,2	64,8	15,0	15,0	15,3	14,9	15,6	16,0	18,2	15,5	16,3
Cif/fob-correctie	-1,9	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6
Uitvoer van goederen en diensten	301,4	328,1	73,4	73,4	78,1	77,0	80,1	81,9	89,0	83,2	86,6

Begrippenlijst

Afschrijvingen: de berekende waardevermindering van machines, gebouwen en andere vaste activa die worden ingezet in het productieproces, voorzover die vermindering het gevolg is van normale technische slijtage, economische veroudering of verzekerbare schade.

Basisprijzen: de waardering van de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen basisprijzen gaat uit van de prijs die de producent uiteindelijk overhoudt, dus exclusief handels- en vervoersmarges en exclusief het saldo van productgebonden belastingen en subsidies.

Besparingen: het deel van het beschikbaar nationaal inkomen dat niet gebruikt wordt voor consumptie.

Binnenlands product: het totale inkomen dat door middel van productie in Nederland is gevormd. Het is daarmee gelijk aan de som van de toegevoegde waarden van alle bedrijfstakken. Wordt meestal bruto gebruikt.

Bruto: inclusief afschrijvingen.

Consumptieve bestedingen: de goederen en diensten die gebruikt worden voor rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften.

Economische groei: de procentuele volumegroei van de toegevoegde waarde ofwel het bruto binnenlands product tegen marktprijzen in een bepaalde periode.

Exploitatie-overschot: het deel van de toegevoegde waarde tegen factorkosten dat resteert na de beloning van werknemers. Bij vennootschappen kan het worden opgevat als beloning voor de inzet van kapitaal in het productieproces. In het geval van zelfstandigen bevat het daarnaast een beloning voor de ingezette arbeid van zelfstandigen en eventueel hun meewerkende gezinsleden.

Finale bestedingen: de waarde van de geproduceerde eindproducten, dat wil zeggen de goederen en diensten die in dezelfde periode niet (geheel) in het Nederlandse productieproces worden gebruikt. Deze bestaan uit uitvoer, consumptieve bestedingen en investeringen.

Intermediair verbruik: de goederen en diensten die in het productieproces worden gebruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten.

Investerings: de finale bestedingen die bestemd zijn voor gebruik in een Nederlands productieproces, maar die in de betreffende periode niet of slechts voor een deel daadwerkelijk zijn verbruikt.

Marktprijzen: wordt vooral gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen marktprijzen is gelijk aan die tegen factorkosten verhoogd met de belastingen op productie en invoer en verlaagd met de subsidies op productie en afschrijvingen

Main concepts

Consumption of fixed capital: the calculated depreciation of machinery, buildings and other fixed assets that are used in the production process, in as far as this reduction in value is caused by normal technical and economic ageing and insurable accidental damage.

Basic prices: Valuation of value added at basic prices excludes trade and transport margins as well as net taxes and subsidies on production.

Saving: the part of disposable national income that is used for consumption.

Domestic product: the total income generated through production in the Netherlands. It is equal to the sum of value added in all branches of industry. Is usually used gross.

Gross: including consumption of fixed capital.

Consumption: the goods and services used for direct satisfaction of individual or collective needs.

Economic growth: the percentage volume growth of value added, or gross domestic product at market prices over a certain period.

Operating surplus: the part of value added at factor costs that remains after deducting the compensation of employees. For corporations it can be regarded as compensation for the use of capital in the production process. In the case of family enterprises it also contains compensation for work by the owners and their family members.

Final demand: the value of produced final products, which is to say the goods and services that in the considered period are not (completely) used in the Dutch production process. It consists of exports, consumption and investment.

Intermediary use: the goods and services that are used in the production process for further processing or the production of other goods and services.

Fixed capital formation: the final demand which is put in a Dutch production process, but is not or only partly used up in the considered period.

Market prices: is used to value value added and domestic product. Valuation at market prices equals that at factorcosts plus taxes on production and imports minus subsidies on production and imports.

Invoer: bestaat uit de goederen en diensten die door het buitenland aan ingezetenen zijn verkocht.

Nationaal inkomen: alle inkomens die Nederlandse ingezetenen ontvangen op grond van hun deelname aan een (binnen- of buitenlands) productieproces, dan wel op grond van hun bezit van vermogenstitels, obligaties, leningen en spaartegoeden. Is gelijk aan de som van de primaire inkomens en gelijk aan het binnenlands product plus de per saldo uit het buitenland ontvangen lonen, rente, dividenden en dergelijke.

Netto: exclusief afschrijvingen.

Ruilvoetverandering: een indexcijfer dat de verhouding weergeeft tussen de gemiddelde ontwikkeling van de uitvoerprijzen en van de invoerprijzen. Als het prijspeil van de uitvoer sneller stijgt dan dat van de invoer, is sprake van een ruilvoetverbetering.

Saldo lopende transacties met het buitenland: het geld dat een land per saldo aan goederen-, diensten- en inkomstentransacties uit het buitenland ontvangt of daaraan moet betalen.

Toegerekende bankdiensten (rentemarge): de impliciete beloning voor banken die ontstaat uit het verschil tussen de rente, dividenden en dergelijke die banken ontvangen op uitgezette middelen en de rente die ze betalen voor het gebruik van aangetrokken middelen. Deze toegerekende bankdiensten moeten worden afgetrokken van de toegevoegde waarde van de andere bedrijfstakken, teneinde een dubbel telling in het BBP te voorkomen (de 'correctie verbruik toegerekende bankdiensten').

Vaste activa: productiemiddelen die langer dan één jaar meegaan en die een behoorlijke waarde vertegenwoordigen. Omvat materiële activa en immateriële activa. De aankopen en het zelf bouwen ervan behoren tot de investeringen. De waardevermindering komt tot uitdrukking in de afschrijvingen.

Wederuitvoer: de goederenstroom die, op weg van het ene land naar het andere, door Nederland heen vervoerd wordt en daarbij (tijdelijk) eigendom wordt van een ingezetene, zonder dat hier een industriële bewerking plaatsvindt. Dit betreft onder andere goederen die door Nederlandse distributiecentra worden ingeklaard en uitgeleverd aan andere landen. Maakt deel uit van de invoer en de uitvoer.

Imports: consist of the goods and services sold to residents by the rest of the world.

National income: the income received by Dutch residents because of their participation in a (Dutch or foreign) production process, or because of their possession of property, bonds, loans and savings accounts. Equals the sum of primary income as well as domestic product plus the wages, interest, dividends and the like received on balance from the rest of the world.

Net: excluding consumption of fixed capital.

Changes in the terms of trade: an index that expresses the ratio between the average change in exports prices and the average change in imports prices. If the level of exports prices rises faster than that of imports prices, the terms of trade improve.

Surplus of the nation on current transactions: the money from goods, services and income transactions that a nation on balance receives from or has to pay to the rest of the world.

Imputed bank services: the implicit compensation for banks that stems from the difference between the interest, dividends, etcetera that banks receive on money put out and the interest they pay for the use of deposited means. The imputed bank services have to be subtracted from the value added of the other economic activities, in order to prevent double counting in calculating GDP (the correction item 'consumption of imputed bank services').

Fixed assets: means of production in use for more than one year with a substantial value. Comprise tangible as well as intangible assets. The purchase and own-account construction of them are part of investment. The depreciation is expressed in the consumption of fixed capital.

Re-exports: the goods that, on their way from one country to another, are transported through the Netherlands and (temporarily) become property of a Dutch resident, but do not undergo industrial processing. This includes goods that Dutch distribution centres clear through customs and expedite to other countries. Re-exports are part of exports and of imports.

Verwante publicaties

De gegevens uit de Kwartaalrekeningen zijn beschikbaar in de gratis toegankelijke database StatLine van het CBS op Internet: www.cbs.nl. Hierin staan uiteraard ook cijfers uit tal van andere CBS-statistieken. Verder zijn op de website onder andere de conjunctuurpersberichten van het CBS te vinden en het wekelijkse webmagazine. Actuele gegevens over de conjunctuur zijn daarnaast beschikbaar op Teletekst, Conjunctuurpagina 506, Nieuwspagina 507.

Nationale rekeningen 2004	€ 44,50
De Nederlandse economie 2004	€ 15,30
Statistisch Jaarboek 2005	€ 17,95

Zie voor overzicht van alle publicaties: www.cbs.nl

Elektronisch Conjunctuurbericht

Een actueel samenvattend beeld van de conjunctuur op de website biedt het Elektronisch Conjunctuurbericht. Er wordt kort en krachtig ingegaan op de ontwikkeling van de belangrijkste conjunctuurindicatoren. Alle kerncijfers vinden bovendien handzaam een plaats in één overzichtelijke tabel. Het Conjunctuurbericht wordt vernieuwd zodra er nieuwe indicatoren beschikbaar komen. Via een gratis e-mail-abonnement kunt u daarvan op de hoogte worden gehouden. Het Elektronische Conjunctuurbericht vindt u op het Internet onder: <http://www.cbs.nl/conjunctuurbericht>